บทที่ ๒
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้เป็นการกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีและหลักการ “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่รวบรวมมาจากตำราวารสารบทความงานวิจัยเอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๑.๒ ประเภทของกระบวนการในการบริหาร
- ๒.๑.๓ ความหมายของการบริหาร
- ๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒.๒ ประเภทของสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

๒.๓ แนวคิด เกี่ยวกับเทศบาล
- ๒.๓.๑ การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล
- ๒.๓.๒ แนวคิด เกี่ยวกับเทศบาลเมือง

๒.๔ หลักสังคหวัตถุธรรม
- ๒.๔.๑ ความหมายและองค์ประกอบของสังคหวัตถุธรรม
- ๒.๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา
- ๒.๔.๓ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๔.๔. พระพุทธบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

๒.๕ ข้อมูลพื้นที่งานวิจัย
- ๒.๕.๑ สภาพทั่วไป
- ๒.๕.๒ เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี
- ๒.๕.๓ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
- ๒.๕.๔ กองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับเทศบาล

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

จากการทำวิจัยเรื่อง“การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ได้ทำการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำราต่างๆ ได้มีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้หลายแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหาร มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน "Administatrar" หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารหลายๆ ความหมายอาจสัมพันธ์ ใกล้เคียงกันกับคำว่า"Minister" หมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer อาจกล่าวโดยย่อๆ ว่าเป็นการได้ติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และในคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือ "การทำงานให้สำเร็จ" สำหรับ "การจัดการ" มักใช้ในแวดวงธุรกิจเอกชนซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลัก ของการส่วนผลที่พึ่งตกแก่สาธารณะ (Public) ถือเป็นเป้าหมายรอง หรือผลพลอยได้ อย่างไรก็ตามการบริหารภาครัฐในระยะต่อมาก็เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การให้สัมปทานโทรศัพท์ การสื่อสารต่างๆ และภาคธุรกิจเอกชนก็ได้เข้าไปรับผิดชอบต่อ สังคมมากขึ้นในลักษณะการคืนกำไรให้แก่สังคม เป็นต้น[๑] และการบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่หรือตามทฤษฎีใหม่ เป็นผลผลักดันให้ต้องพัฒนาข้าราชการไทยให้เป็นไปสู่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่เหมาะสมกับระบบบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี คือ ข้าราชการต้องเป็นผู้ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี ขยัน ตั้งใจทำงาน มีศีลธรรมคุณธรรม ปรับตัวได้ทันโลก รับผิดชอบต่อผลงาน มีใจและการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งเน้นผลงาน เพื่อที่ให้ระบบราชการไทยได้มีความเป็นเลิศ สามารถรองรับการพัฒนาประเทศได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ดังคำจำกัดความที่ว่า “ฉันพร้อมทำงานเพื่อประชาชน เราพร้อมทำงานเพื่อแผ่นดิน” หรือ “IAM READY” ซึ่งมีความหมายมาจากองค์ประกอบของอักษรภาษาอังกฤษแต่ละตัว ดังนี้

I Integrity ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี A Activeness ขยันบากบั่นตั้งใจทำงาน

M Morality มีศีลธรรมและคุณธรรม

R Relevancy รู้ทันโลกปรับตัวทันโลกตรงกับสังคม

E Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ

A Accountability รับผิดชอบต่อผลงานต่อสังคม

D Democracy มีส่วนร่วมความเป็นประชาธิปไตย

Y Yield มุ่งเน้นผลงาน[๒] การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารงานให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ได้ดังนี้ คือ

---

[๑] พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์, **การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า,** เอกสารการสอน (ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑ - ๑๒.

[๒] ภักดิ์ ทรงเจริญ, **แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีของกระทรวงอุตสาหกรรม**, เอกสารการสอน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓.

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O คือ Orga nizing หมายถึง คือ การจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับการทำงาน D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ และ C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร[๓] การบริหารไว้ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ส่วน (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึงการบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมี ประสิทธิภาพเพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ การประสานงาน (Co – ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก และ การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต[๔]

การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการ และหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การ จะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาของงาน ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหารโดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมากและวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ[๕] ที่มีชื่อเสียงของทฤษฎีทางการบริหารแบบคลาสสิค Luther Gulick & Urwick ได้พัฒนาหลักการของการจัดองค์การ (Organization principles) จนสร้างเป็นทฤษฎีการบริหารแบบหลักการจัดระเบียบองค์การ POSDCoRB ซึ่งได้รวบรวมหลักการและแนวคิด ทางด้านการบริหารต่างๆ เอาไว้ในหนังสือชื่อ “Paper on the Science of Administration: Notes on the Theory of Organization”

---

[๓] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร,** พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

[๔] ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, **เอกสารสอนวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

[๕] สมยศ นาวีการ, **การบริหารตามสถาณการณ์**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

โดยเสนอแนวคิดกระบวนการบริหารงาน ซึ่งเป็นสาระสำคัญของแนวความคิดคือ “ประสิทธิภาพ” อันเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของการบริหาร และเพื่อให้บริหารงานในทุกหน่วยงานมีประสิทธิภาพจะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามความเหมาะสมและความจำเป็น หรือความถนัดของคนงาน โดยทุกหน่วยงานจะต้องจัดรูปแบบองค์การเป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิด มีสายการบังคับบัญชาที่ลดหลั่นกันมา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ชื่อว่า “POSDCORB” อันเป็นคำย่อ ภาระหน้าที่สำคัญของนักบริหาร ๗ ประการได้แก่ P-Planning: การวางแผน เป็นการวางเค้าโครงกิจกรรมซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินการสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ O-Organizing: การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์การโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับงาน เช่น การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง หรือแผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงาน หรือการจัดตามลักษณะเฉพาะของงาน (Specialization) นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Span of Control) หรือการพิจารณาในแง่ของหน่วยงานบริหาร เช่น หน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นต้น S-Staffing: เป็นการจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนั่นเอง

ทั้งนี้เพื่อให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดเอาไว้ D-Directing: การอำนวยการ เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) การจูงใจ (Motivation) และการตัดสินใจ (Decision making) Co-Coordinating: การประสานงาน เป็นการประสานให้ส่วนต่างๆ ของกระบวนการทำงานมีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และราบรื่น R-Reporting: การรายงานกระบวนการและเทคนิคของการแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาตามชั้นได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน โดยที่มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) ในองค์การอยู่ด้วย และ B-Budgeting: การงบประมาณ เป็นภารกิจที่เกี่ยวกับการวางแผนการทำบัญชีการควบคุมเกี่ยวกับการเงินและการคลัง[๖] ของความสำเร็จในระบบการจัดการจากคณะผู้บริหารระดับต้น และให้ทรรศนะว่า “การจัดการเป็นทฤษฎีที่สามารถสอนและเรียนรู้ได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่างๆ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา หรือการประสานงานและการควบคุม” งานของ Fayol ได้พิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในปี (๑๙๑๖) ภายใต้ชื่อว่า“Administration industrialgen erate” [General and industrial Management] ต่อมาได้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี (๑๙๒๙) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการบริหาร มีดังนี้

๑) การวางแผน (Planning) คือเป็นแบบฝึกหัดใช้ในการตรวจสอบอนาคต และได้เขียนแผนปฏิบัติขึ้น เขายังระบุว่าความสามัคคีความต่อเนื่อง ความยืดหยุ่น และความเที่ยงตรงเป็นลักษณะกว้างๆ ของแผนปฏิบัติการที่ดี

๒) การจัดองค์การ (Organization) หมายถึง การสร้างโครงสร้างของคู่ (มนุษย์ และวัสดุอุปกรณ์) เพื่อทำให้ภารกิจสำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ยังระบุว่าผู้จัดระเบียบองค์การหรือผู้จัดการมีหน้าที่ทางการจัดการที่จะต้องปฏิบัติ ดังนี้ ๒.๑ ประกันว่าแผนได้เตรียมโดยได้รับการวินิจฉัยเป็นอย่างดีแล้ว

---

[๖] Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. (New York : Institute of Public Administration, 1973), p.23.

และนำออกมาปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด ๒.๒ เห็นว่าการจัดระเบียบคนและวัสดุ อุปกรณ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางทรัพยากรและข้อกำหนดองค์การ ๒.๓ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำตึกที่มีความสามารถและกระตือรือร้น ๒.๔ ได้ทำกิจกรรมให้เข้ากันได้ดีและประสานการทำงาน ๒.๕ กำหนดการตัดสินใจที่ชัดเจนถี่ถ้วน ๒.๖ เตรียมการคัดเลือกบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ แต่ละแผนกจะต้องนำโดยคนที่มีความสามารถและกระตือรือร้นได้ พนักงานแต่ละคนต้องอยู่ในที่ ที่เขาสามารถให้บริการได้สูงสุด ๒.๗ กำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน ๒.๘ ส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มและในความรับผิดชอบ ๒.๙ ให้ผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเหมาะสมกับบริการที่ให้ ๒.๑๐ ใช้บทลงโทษเพื่อที่ป้องกันความผิดพลาด ๒.๑๑ ดูแลการรักษาวินัย ๒.๑๒ ประกันว่าผลประโยชน์ของเอกบุคคลสอดคล้องกับผลประโยชน์ทั่วไป ๒.๑๓ ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อเอกภาพของการบังคับบัญชา ๒.๑๔ ดูแลทั้งวัสดุอุปกรณ์และความเป็นระเบียบของคน ๒.๑๕ ควบคุมทุกอย่างได้ และ ๒.๑๖ ต่อต้านการใช้กฎที่มากเกินไป ระเบียบที่เคร่งครัด และการควบคุมด้วยเอกสาร

๓) ออกคำสั่ง (Commanding) หมายถึงการธำรงไว้ซึ่งกิจกรรมในหมู่บุคลากรองค์กร ซึ่งวิธีการที่ผู้จัดการควรออกคำสั่งควรมีลักษณะดังนี้ ๓.๑ มีความรู้ในตัวบุคลากรของเขาอย่างละเอียดสมบูรณ์ ๓.๒ กำจัดความไร้ความสามารถ ๓.๓ เป็นตัวอย่างที่ดี ๓.๔ ตรวจสอบองค์การเป็นระยะๆ โดยการใช้แผนภูมิองค์การ และ ๓.๕ ประชุมผู้ช่วยโดยเน้นที่การทำงาน

๔) การประสานงาน (Coordinating) ประกอบด้วยการทำงานร่วมกัน เพื่อการทำให้กิจกรรมและการทำงานเข้ากันด้วยดีโดยต้องมีการประชุมหัวหน้าแผนกประจำสัปดาห์เพื่อปรับปรุงการประสานงาน

๕) การควบคุม (Controlling) ประกอบด้วยการตรวจสอบดูว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นสอดคล้องกับแผนที่นำมาใช้คำสั่งที่ออก และหลักการที่ตั้งขึ้นหรือไม่[๗]

สรุป แนวคิดของการบริหาร มีความสำคัญเป็นลำดับแรกขององค์การ กล่าวคือ หากมีองค์การก็มักจะมีแนวคิดของการบริหารอยู่ในตัว เพราะองค์การจะเติบโตได้ก็ต้องอาศัยแนวคิดของการบริหารที่ดี แนวคิดของการบริหารมักจะไม่หยุดนิ่งจะต้องมีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาวะที่เกิดขึ้นของแต่ล่ะองค์การนั้นๆ เพื่อเป็นหลักเริ่มต้นในการกำหนดวัตถุประสงค์ และกระบวนการแนวคิด ของการบริหารงานที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดในขั้นต้นก่อนการวางแผน การจัดองค์การ ออกคำสั่ง และการการประสานงาน เพื่อให้หน่วยงานนั้นทำงานอย่างมีระบบและรวดเร็วต่อการบริหารจัดการ

---

[๗] Fayol, Henri. **Industrial and General Administration**. (New York : Mc - Grew Hill, 1930), pp. 17-18.

ตารางที่ ๒.๑ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์, (๒๕๔๑, หน้า ๑๑ – ๑๒)	๑) การบริหาร มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน "Administatrar" หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) ๒) การบริหารหลายๆ ความหมายอาจสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำว่า "Minister" หมายถึง การรับใช้ หรือผู้รับ
ภักดิ์ ทรงเจริญ, (๒๕๕๑, หน้า ๒๓)	I Integrity ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี A Activeness ขยันบากบั่นตั้งใจทำงาน M Morality มีศีลธรรมและคุณธรรม R Relevancy รู้ทันโลกปรับตัวทันโลกตรงกับสังคม E Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ A Accountability รับผิดชอบต่อผลงานต่อสังคม D Democracy มีส่วนร่วมความเป็นประชาธิปไตย Y Yield มุ่งเน้นผลงาน
พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๙, หน้า ๓ - ๕)	๑) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน ๒) O คือOrganizing หมายถึงคือการจัดองค์กร ๓) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ ๔) C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแล
ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, (๒๕๔๒, หน้า ๖๗)	๑) การวางแผน (Planning) ๒) การแสวงหา กำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) ๓) การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) ๔) การประสานงาน (Co – ordination) ๕) การประเมินผลงาน (Evaluation)
สมยศ นาวีการ, (๒๕๔๕, หน้า ๔๙)	๑) การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำ โครงสร้างระบบราชการ ๒) หน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่ง สามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีดีที่สุด (one best way)

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
Luther Gulick & Urwick, (1973, p.23)	๑) P-Planning: การวางแผน ๒) O-Organizing: การจัดองค์การ ๓) S-Staffing: การจัดหาบุคลากรมาปฏิบัติงาน ๔) D-Directing: การอำนวยการ ๕) Co-Coordinating: การประสานงาน ๖) R-Reporting: การรายงาน ๗) B-Budgeting: การงบประมาณ
Fayol Henri, (1930. pp. 17-18)	๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organization) ๓) ออกคำสั่ง (Commanding) ๔) การประสานงาน (Coordinating) ๕) การควบคุม (Controlling)

๒.๑.๒ ประเภทของกระบวนการในการบริหาร

กระบวนการสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่นมิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า

ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพหมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผล และประสิทธิภาพ การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ

คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น การบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้า และบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น[๘]

กระบวนการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือการวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผนซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ ที่รับผิดชอบการตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ” การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง และการงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน[๙] กระบวนการบริหารควรประกอบด้วย ๔ ประการคือ การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจ เลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น การจัด

---

[๘] เสนาะ ติเยาว์, **หลักการบริหาร,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑ - ๒.

[๙] พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔ - ๗๒.

องค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่างๆ อย่างชัดเจน การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และการควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การ ได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิด พฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง[๑๐]

สรุป กระบวนการในการบริหารจะขึ้นอยู่กับองค์กรในแต่ล่ะองค์กรในการกำหนดนโยบาย การวางแผน ควบคุม และตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวล ผลักดัน และกำกับให้ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรการจัดการประเภทต่างๆ สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การเข้าใจถึงกระบวนการบริหารจัดการ และการฝึกฝนให้มีทักษะสูงขึ้นจะช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การควบคุม ที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๒.๒ สรุปประเภทของกระบวนการในการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ประเภทของกระบวนการในการบริหาร
เสนาะ ติเยาว์, (๒๕๔๔, หน้า ๑ - ๒)	๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน ๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ ๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, (๒๕๔๒, หน้า ๖๔ - ๗๒)	๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดการ (Organizing) ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ๔) การตัดสินใจ (Decision) ๕) การสั่งการ (Directing) ๖) การควบคุม (Controlling) ๖) การควบคุม (Controlling)

[๑๐] วิโรจน์ สารรัตนะ, **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

ตารางที่ ๒.๒ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ประเภทของกระบวนการในการบริหาร
พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, (๒๕๔๒, หน้า ๖๔ - ๗๒)	๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) ๘) การสื่อข้อความ (Communicating) ๙) การรายงานผล (Reporting) ๑๐) การงบประมาณ (Budgeting)
วิโรจน์ สารรัตนะ, (๒๕๔๒, หน้า ๑๑)	๑) การวางแผน ๒) การจัดองค์การ ๓) การนำ ๔) การควบคุม

๒.๑.๓ ความหมายของการบริหาร

จากการที่ผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร ดังนี้การบริหาร และหน้าที่ของนักบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นักบริหารมีหน้าที่ วางแผน จัดองค์การ อำนวยการ ควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้[๑๑] การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษานำการปกครอง[๑๒] การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คนเงินวัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ[๑๓] หรือการบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้[๑๔] และได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ คำว่า บริหารมาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่าบริหารจึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนีดังในประโยคภาษาบาลีว่า "ปณฺหํ ปริหริตุ สมตฺโถ" แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการ อ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป และคำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมาย

---

[๑๑] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์), มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔.

[๑๒] ปิยโสภณ (นามแฝง), **ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง - ก่อสร้าง**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจี๊ยฮั้ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๑๐.

[๑๓] สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

[๑๔] สมยศ นาวีการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์พิมพ์ครั้งที่ ๒**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

คือการปกครองดำเนินการอำนวยการจัดการจัดให้วางส่งเสริมและบำรุง[๑๕] ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการ เช่น บริการธุรกิจ[๑๖] การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน “administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยการ (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือ ผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ[๑๗] การบริหาร กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย และทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน[๑๘]

ดังนั้นการบริหาร ภาระหน้าที่ของบุคคลใดๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงานเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๑๙] ในการบริหาร ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับคนอื่น[๒๐] การบริหาร กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุ ประสงค์[๒๑] ในการบริหารการจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้างการบริหารกิจการอุตสาหกรรมและอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administra tion)[๒๒] คือการบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าใน

---

[๑๕] สิรภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง,** (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

[๑๖] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิชเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๙.

[๑๗] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖ - ๓๘.

[๑๘] วัชรี บูรณสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

[๑๙] ประยุทธ เจริญสวัสดิ์, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

[๒๐] Campbell,Roaid F. and Others, **Introduction to EducationalAdministration**, (Boston: Allyn and Bacon, 1997), p. 6.

[๒๑] Herbert A. Simon, **Administrative Behvior,** (New York : Macmillian, 1947), p. 3.

[๒๒] ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ โตวณะบุตร, **หลักทฤษฎีการบริหารการศึกษา,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

หน้าที่การงาน[๒๓] ทั้งการบริหารเป็นเรื่องสำคัญที่กำหนดการดำเนินการใน การแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมาย[๒๔] และการบริหาร เป็นการทำงานที่ให้บุคลากรหรือกลุ่มคนดำเนินงานให้สำเร็จเป้าหมายขององค์การ[๒๕] มีการบริหาร เป็นกิจกรรมชนิดหนึ่งที่พบ ในการทำงานทั้งหน่วยงานของรัฐและองค์การทางธุรกิจที่ทำสิ่งต่างๆ ในกระบวนการจะได้รับผล มากน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่ร่วมกันทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า การบริหาร หมายถึง การที่องค์การใช้คนและวัสดุในการไปให้ถึงความต้องการที่ กำหนดไว้[๒๖]

การบริหารเป็นศิลปะเพื่อความชำนาญที่ถูกนำมาใช้โดยเชื่อมองค์ประกอบ ๖ อย่าง เข้าด้วยกันได้แก่ Manpower, Materials, Money, Methods, Machines และ Morale เพื่อกำหนดและบรรลุเป้าหมายขององค์การ[๒๗] ในการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน, เงิน, วัสดุ, สิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหารนั้น[๒๘] คือการบริหารว่าเป็นกระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุมเพื่อ ความสำเร็จตามเป้าหมาย[๒๙]การบริหารมีกิจกรรมหลัก ๓ ประการ ในการบริหาร คือ การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย การบำรุงรักษาองค์การให้อยู่รอด และป้องกันองค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก[๓๐] และการบริหารเป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่ง พร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุม[๓๑]

---

[๒๓] สัมพันธ์ ภู่ไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ,** พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

[๒๔] Heady, Ferrel., **Public Administration : A Comparative Perspective,**2nd ed., (New Yorkand Basel : Marcel Dekker, 1979), p. 2.

[๒๕] Hersey, & Blanchard, Kennet H. **Management of Organizational Behavior,** (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1972), p. 3.

[๒๖] Hodgson, **Public Administration,** (Canada : McGraw-Hill, 1969), p. 1.

[๒๗] Keeling Lewis B. & Kallaus Norman F, **Administrative Office Management,** 11th ed., Cincinnati, (Ohio : South-Western Education Publishing, 1996), p. 3.

[๒๘] Harold D. Koontz., **Principle of Management,** (New York : Mcgraw-Hill, 1972), p.43.

[๒๙] Wagner, J.A. & Hollembeek, J.R., **Management of organizationbehavior,** (New Jersey Prentice Hall, 1995), p. 74.

[๓๐] Williams J.D., **Public Administration The people's Business,** (Boston : Little, Brown and Company, 1980), p. 7.

[๓๑] Holt, D.H., **Management principles and practices,** (New Jersey : Englewood Cliff: Prentice Hall. 1993), p. 3.

สรุป การบริหารหมายถึงการทำงานของบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการบริหาร จึงเป็นกิจกรรมชนิดหนึ่งที่พบ ในการทำงานทั้งหน่วยงานของรัฐและองค์การทางธุรกิจที่ทำสิ่งต่างๆ ในกระบวนการจะได้รับผล มากน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่ร่วมกันทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าการบริหารคือการที่องค์การใช้คนและวัสดุในการไปให้ถึงความต้องการที่ องค์กรกำหนดไว้ของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายของการบริหาร
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๙ , หน้า ๓๔)	๑) การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น
ปิยโสภณ (นามแฝง), (๒๕๔๖, หน้า ๑ - ๑๐)	๑) การบริหาร เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก
สมคิด บาง, (๒๕๔๕, หน้า ๖๑)	๑) การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คนเงิน ๒) วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ
สมยศ นาวีการ, (๒๕๔๔, หน้า ๗๘)	บริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ
สิรภพ เหล่าลาภะ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๔๐)	๑) คำว่า บริหารมาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ คำว่าบริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง
พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๑๐๙)	๑) การบริหาร หมายถึง การปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการ
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๓๖ - ๓๘)	การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน “administatrae” หมายถึง ๑) ช่วยเหลือ (assist) ๒) อำนวยการ (direct)
วัชรี บูรณสิงห์, (๒๕๔๓, หน้า ๙)	๑) ทางโครงสร้าง ๒) ทางหน้าที่ ๓) ทางปฏิบัติการ

ตารางที่ ๒.๓ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายของการบริหาร
ประยุทธ เจริญสวัสดิ์, (๒๕๔๐, หน้า ๓)	๑) การบริหาร หมายถึงภาระหน้าที่ของบุคคลใดๆ ที่ปฏิบัติตน ๒) เป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน
Campbell,Roaid F. and Others, (1947, p.3)	๑) การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับคนอื่น
Macmillian, (1947, p. 3)	๑) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒) ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ โตวณะบุตร, (๒๕๔๒, หน้า ๑)	๑) การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ
สัมพันธ์ ภู่ไพบูลย์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๖)	๑) การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ ๒) เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์
Heady, (1979, p. 2)	๑) การบริหารเป็นเรื่องสำคัญที่กำหนดการดำเนินการใน ๒) การแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมาย
Hersey & Blanchard, (1972, p. 3)	๑) การบริหาร เป็นการทำงานที่ให้บุคลากร ๒) กลุ่มคนดำเนินงานให้สำเร็จเป้าหมายขององค์การ
Hodgson, (1969, p. 1)	๑) การบริหาร เป็นกิจกรรมชนิดหนึ่งที่พบ ๒) ในการทำงานทั้งหน่วยงานของรัฐ
Kelling and Kallaus, (1996, p. 3)	๑) การบริหารเป็นศิลปะเพื่อความชำนาญที่ถูกนำมาใช้โดยเชื่อมองค์ประกอบ ๖ อย่าง เข้าด้วยกันคือ Manpower, Materials, Money, Methods, Machines และ Morale
Harold D. Koontz, (1972, p.43)	๑) การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ๒) โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน, เงิน, วัสดุ, สิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหารนั้น
Wagner & Hollenbeck, (1995, p. 74)	๑) การบริหารว่าเป็นกระบวนการวางแผนการจัดองค์การ

ตารางที่ ๒.๓ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายของการบริหาร
Williams, (1980, p. 7)	การบริหารมีกิจกรรมหลัก ๓ ประการ ในการบริหาร คือ ๑) การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย ๒) การบำรุงรักษาองค์การ ๓) ป้องกันองค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก
Holt, (1993, p. 3)	๑) การบริหาร เป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารเป็นแนวทางที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะทฤษฎีการบริหารจะเป็นแนวทางหรือเทคนิคในการนำไปสู่การปฏิบัติของการบริหารจัดการภายในองค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น จึงมีนักคิดและนักการศึกษาในสาขาต่างๆ ได้ให้ความสนใจในดำเนินการศึกษาค้นคว้าเทคนิค วิธีการบริหารจัดการจนสามารถนำมากำหนดเป็นทฤษฎีทางการบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและใช้กันอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานมี ดังนี้

ทฤษฎีการบริหารแบบราชการของแมกซ์ เว็บเบอร์ (Max Weber) เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๖๔ - ๑๙๒๐ แมกซ์ เว็บเบอร์ ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างและกิจกรรมขององค์การที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับอำนาจหน้าที่ ในการเรียกรูปแบบองค์การในอุดมคติของเขาว่า “ระบบทางราชการ” (Bureaucracy) เขามีความเชื่อในรูปแบบต่างๆ องค์การนี้ว่าเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่จะทำให้องค์การต่างๆ มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด ซึ่งในหลักการของระบบราชการในทัศนะของเขาประกอบด้วยการแบ่งงานกันทำ (Division of work) หลักการกำหนดสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน (A clearly defined hierarchy) หลักการของกฎและระเบียบทางราชการ Rules and regulations และหลักการความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ (Impersonal relationships) ซึ่งทฤษฎีระบบราชการของ Webber เป็นตัวแบบ (Model) ที่องค์การขนาดใหญ่จำนวนมากในปัจจุบันนี้ ยังคงใช้อยู่ ซึ่งหลักการของทฤษฎีนี้ได้มีส่วนคล้ายกับทางทฤษฎีการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ ส่วนเรื่องของความเป็นอุดมคติ (Ideology), ความมีเหตุผล (Rationality), ความสามารถในการพยากรณ์ (Predictability), ความเป็นทางการ (Impersonality), ความสามารถในทางเทคนิค (Technical competence) และความเป็นอำนาจนิยม (Authoritarianism) อย่างไรก็ตามแม้ว่าทฤษฎีระบบราชการจะมีส่วนของรูปธรรมหรือวิธีการนำไปปฏิบัติได้น้อยกว่าทฤษฎีการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของ Taylor แต่ตัวแบบที่เป็นอุดมคติของเขายังคงมีองค์การส่วนใหญ่ในปัจจุบันนำไปใช้อยู่ เป็นประจักษ์ พยานที่ยืนยันให้เห็นถึงผลงานที่สำคัญของเขาได้เป็นอย่างดี โดยลักษณะของโครงสร้างระบบราชการ มีดังนี้

๑) การถูกผูกมัดโดยกฎ ให้ได้เป็นระบบราชการพันธุ์แท้ทำหน้าที่สอดคล้องกับกฎที่เป็นนามธรรม ที่แม้ว่าเจ้าหน้าที่ในระบบเจ้าขุนมูลนาย (Bureaucracy) ได้รับการยกเว้นในเรื่องส่วนตัว

ของเขาแต่ก็ยังได้มีการควบคุมที่เป็นระบบเหนือการกระทำในทางราชการของเขาระบบของกฎช่วยอาจให้เกิดความเป็นมาตรฐาน และความเสมอภาคของการปฏิบัติต่อกรณีต่างๆ และไม่รวมถึงการไต่ตรองอย่างรอบคอบของบุคคลและอารมณ์

๒) ขอบเขตของความสามารถ จะจำเพาะเจาะจงเกี่ยวข้องกับ ๒.๑ ขอบเขตของการบังคับให้ทำหน้าที่ซึ่งถูกแยกออกมาจากส่วนหนึ่งของระบบแรงงานที่ได้เป็นระบบ ๒.๒ การให้อำนาจหน้าที่ในการทำหน้าที่เหล่านี้ และ ๒.๓ วิธีการบังคับที่จำเป็นได้รับการอธิบายอย่างชัดเจน และในการใช้ที่ขึ้นอยู่กับสภาวะที่แน่นอน ดังนั้นในการแบ่งงาน อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่เป็นระบบซึ่งกำหนดโดยกฎระเบียบทางการบริหาร จึงมีความจำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ขององค์การที่เกิดสมเหตุสมผล ไม่เพียงแต่เจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรู้งานของเขา และอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสมเพื่อการปฏิบัติงานเท่านั้นแต่เขายังต้องรู้ขอบเขตของงาน การบังคับและอำนาจเพื่อได้ไม่ทำลายโครงสร้างขององค์การด้วย

๓) หลักการของสายการบังคับบัญชา การจัดระเบียบสำนักงานทำตามหลักการของสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานที่ต่ำกว่าอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานที่สูงกว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนในสายการบังคับบัญชาการบริหารจะต้องรับผิดชอบต่อหัวหน้างานในการกระทำของเขา

๔) ความจำเป็นของการฝึกอบรมพิเศษ กฎที่ควบคุมความประพฤติของเจ้าหน้าที่อาจเป็นกฎทางการเทคนิคหรือบรรทัดฐาน ในทั้งสองกรณีถ้าหากต้องการให้การนำไปใช้ให้สมเหตุสมผลอย่างเต็มที่การฝึกอบรมพิเศษก็เป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นรากของอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระบบเจ้าขุนมูลนายก็คือ ความรู้และทักษะ

๕) การมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเรื่องหลักการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นเจ้าของเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตหรือบริการ และจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เป็นขององค์การซึ่งเป็นของสำนักงาน และเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของเจ้าหน้าที่อย่างเด็ดขาดและไม่มีการยึดตำแหน่ง ของสำนักงานโดยเจ้าหน้าที่อย่างเด็ดขาด การแยกคนออกจากองค์การดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์การ และป้องกันผู้ครองตำแหน่งจากการใช้ตำแหน่งอย่างผิดๆ ผู้บริหารในอุดมคติทำหน้าที่ด้วยวิญญาณที่ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว นั่นคือทำงานโดยไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง

๖) การเก็บรวบรวม เป็นการกระทำทางการตัดสินใจและกฎบริหารถูกรวบรวมและเก็บไว้ซึ่งการตีความบรรทัดฐานที่เป็นระบบและบังคับใช้กฎที่ไม่อาจรักษาไว้โดยการสื่อสารทางวาจา

๗) การบริการอาชีพ ประกอบด้วย ๗.๑ ได้เงินเดือนตามความรับผิดชอบและสถานะทางสังคม ๗.๒ การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งและความก้าวหน้าทางอาชีพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความอาวุโสและผลสัมฤทธิ์ และ ๗.๓ เครื่องมืออุทธรณ์และร้องทุกข์บริการในองค์การระบบราชการประกอบด้วยอาชีพ ดังนั้นพนักงานจึงแสดงตัวเองกับองค์การและสิ่งดังกล่าวทำให้เขาทำงานให้ผลผลิตขององค์การ

๘) หน้าที่ที่ไม่ระบบราชการ หมายถึงในฐานะระบบราชการมีหัวหน้าที่ไม่ใช่ระบบราชการและเป็นผู้ก่อตั้งกฎให้ปฏิบัติตาม และตัดสินใจว่าเป้าหมายใดที่เจ้าหน้าที่บริหารต้องสนองตอบถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่เจ้าขุนมูลนายได้รับการคัดเลือกแต่งตั้ง แต่หัวหน้าที่ไม่ใช่ระบบราชการหรือหัวหน้า

ทางการเมือง มักได้รับการคัดเลือกแต่งตั้งหรือตกทอดมรดกในวัฒนธรรม หัวหน้าที่เป็นนักการเมือง[๓๒] ทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาในการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่นสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร จำแนกดังนี้ ๘.๑ การจ้างงานระยะยาว ๘.๒ การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๘.๓ ความรับผิดชอบของเฉพาะบุคคล ๘.๔ การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป ๘.๕ การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๘.๖ เส้นทางอาชีพในแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง และ ๘.๗ มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว[๓๓]

ในการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันได้การจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงานนอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ และด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ที่เกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นเพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น และ การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และของคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น[๓๔]

หลักการบริหารระบบราชการที่เรียกว่า POSDCoRB Model มีดังนี้คือ P=Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์การต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์การ และในสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้นมีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้ O=Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งตามความชำนาญเฉพาะอย่างออกเป็นกรมฝ่ายแผนกจะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงานขนาดของการควบคุมและพิจารณาแบ่งสายงานหลักและสายงานที่ปรึกษาโดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไป S=Staffing (การจัดบุคคลเข้ารับทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์การโดยการพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้ D=Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแล

---

[๓๒] Max Weber. **The Theory of Social and Economic Organizations**. Translated by A.M.H anderson an d T. Parsons. (New York : Free Press, 1947), pp. 221-225.

[๓๓] Ouchi William. **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,1971), p. 283.

[๓๔] ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหารพิมพ์ครั้งที่ ๑๑**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

สั่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาโดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำการจูงใจศิลปะการปกครองคน และการได้สร้างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา Co=Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่ายทั้งในระดับสูงกว่าต่ำกว่าและการสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา R=Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) การนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเป็นผู้บริหารระดับต่างๆ โดยมีการติดต่อ สื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร และ B=Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจรงบประมาณซึ่งมีขั้นตอนดังนี้การเตรียมขออนุมัติงบประมาณการเสนอได้ให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบการดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้[๓๕] ทฤษฎีของการบริหารคือทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของงานธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาและได้ทำการประสมประสานกันโดยมีแนวคิดด้านการบริหารได้ดังนี้ การจ้างงานระยะยาว การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ความรับผิดชอบเฉพาะของบุคคล การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง และมีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว[๓๖]

สรุป ทฤษฎีเกี่ยวการบริหาร เป็นการดำเนินการเพื่อให้งานที่กระทำตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ โดยได้นำเอาทรัพยากรหรือปัจจัยทางการบริหาร คือบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผสมผสานกับกระบวนการบริหาร ได้แก่ การวางแผน ของการจัดองค์การ ในการอำนวยการหรือการ สั่งการ และการควบคุม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดความ คุ้มค่า ประหยัดทันเวลาและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด การบริหารจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึง ความสำเร็จหรือล้มเหลวความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานในองค์กรนั้น

ตารางที่ ๒.๔ สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
Max Weber, (1947. pp. 221-225)	๑) การถูกผูกมัดโดยกฎ ๒) ขอบเขตของความสามารถ ๓) หลักการของสายการบังคับบัญชา ๔) ความจำเป็นของการฝึกอบรมพิเศษ ๕) การมีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

[๓๕] ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

[๓๖] William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,1971), p. 283.

ตารางที่ ๒.๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
William Ouchi, (1971, p. 283)	๑) การจ้างงานระยะยาว ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว
ธงชัย สันติวงษ์, (๒๕๔๓, หน้า ๔๗ - ๔๘)	๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) ๒) ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ๔) การประสานร่วมมือกัน
ศิริวรรณ เสรีรัตน์, (๒๕๔๕, หน้า ๘๖)	๑) P=Planning (การวางแผน) ๒) O=Organizing (การจัดองค์การ) ๓) S=Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) ๔) D=Directing(การสั่งการหรืออำนวยการ) ๕) Co=Coordinating (การประสานงาน) ๖) R=Reporting (การรายงานปฏิบัติงาน) ๗) B=Budgeting (การงบประมาณ)
William Ouchi, (1971, p. 283)	๑) การจ้างงานระยะยาว ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการทำวิจัยเรื่อง“การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ได้ทำการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำราต่างๆ ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้หลายแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าสิ่งต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบๆ มนุษย์ทั้งที่ดีและไม่ดี เช่นโรงเรียนสร้างสวนดอกไม้ให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ชุมชนที่มีการทะเลาะวิวาทกันหรือเล่นการพนันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแก่เด็ก[๓๗] และสิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งที่อยู่โดยรอบหรือการปะปนกันของสภาพภายนอกและสภาพภายในที่มีผลกระทบต่อชีวิต[๓๘] ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นแหล่งสินทรัพย์ เป็นแหล่งที่มาของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นระบบสนับสนุนการดำรงชีวิต ประกอบด้วย อากาศ น้ำ พืช สัตว์ พลังงาน วัตถุดิบ ความสวยงามทางทัศนียภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสินทรัพย์ ที่เกื้อกูลให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นที่มาของวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตในระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมจึงนับว่าเป็นแหล่งรองรับของเสียของเหลือจากกระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภค เป็นที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ รวมทั้งหน้าที่ให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจมนุษย์ เช่น ทะเล ภูเขา แนวปะการัง มีความสวยงามตามธรรมชาติ เป็นแหล่งที่ผู้คนนิยมไปเที่ยวพักผ่อน[๓๙]

สิ่งแวดล้อมว่าเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆ แวดล้อมของเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลที่เกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะเกิดสร้างหรือทำลายสิ่งอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งระบบ[๔๐] สิ่งแวดล้อมว่า หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรืออาจไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น[๔๑] สิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง ทุกสิ่ง ทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวมนุษย์[๔๒] ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัว

---

[๓๗] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

[๓๘] วินัย วีระวัฒนานนท์, **สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗

[๓๙] ธิดารัตน์ โพธิมามกะ และคณะ, **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการ ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๕), หน้า ๖-๗.

[๔๐] พงษ์วุฒิ สิทธิพล, **การจัดการสิ่งแวดล้อเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สกายบุ๊คส์, ๒๕๔๗), หน้า ๙

[๔๑] สวัสดิ์ โนนสูง, **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พิมพ์ครั้งที่ ๒)**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, พ.ศ. ๒๕๔๖), หน้า ๑.

[๔๒] ถนอม ทองพันชั่ง, “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีต่อการจัดกิจกรรมณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา”, **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓.

มนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรมแบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนสร้างเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวกันไปทั้งระบบ[๔๓] มนุษย์เราอาจมีความคุ้นเคยกับคำว่า “ทรัพยากร” มาช้านานกว่าคำว่า “สิ่งแวดล้อม” เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมค่อนข้างสูง เห็นหรือจับต้องได้และยังมีความผูกพันต่อการใช้ประโยชน์ต่างๆ ของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน ขณะที่คำว่า “สิ่งแวดล้อม” เริ่มเป็นที่คุ้นเคยในแง่ของความตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ[๔๔]

สรุป ความหมายและความสำคัญสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำใช้เพื่อบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้เพื่อการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดิน เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตบนบกแสงแดด ให้ความร้อน และช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช และสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือนามธรรม และสิ่งแวดล้อมรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งที่เป็นรูปธรรม (สามารถจับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (ตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมแบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกัน และกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่ง อย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ตารางที่ ๒.๕ สรุปความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๑)	๑) ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าสิ่งต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติ ๒) ในทางสังคมที่อยู่รอบๆ มนุษย์ทั้งที่ดีและไม่ดี
วินัย วีระวัฒนานนท์, (๒๕๔๖, หน้า ๗๗)	๑) ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่โดยรอบ ๒) การปะปนกันของสภาพภายนอกและสภาพภายใน
ธิดารัตน์ โพธิมามกะ, (๒๕๕๕, หน้า ๖ - ๗)	๑) ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่า เป็นแหล่งสินทรัพย์ ๒) แหล่งที่มาของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

[๔๓] กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, **ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔.

[๔๔] สิทธิพงษ์ ดิลกวณิช, อำนาจการเมืองกับการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม, **วารสารนิเวศวิทยา**, ฉบับที่ ๒๗ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๔๓, หน้า ๒๔.

ตารางที่ ๒.๕ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
พงษ์วุฒิ สิทธิพล, (๒๕๔๗, หน้า ๑๐)	๑) ความหมายของ สิ่งแวดล้อมว่าเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวของเรา ทั้งที่มีชีวิต ๒) ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม
สวัสดิ์ โนนสูง, (๒๕๔๖ หน้า ๑)	๑) ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ๒) อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น
ถนอม ทองพันชั่ง, (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, ๒๕๔๑, หน้า ๒๔)	๑) ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง ทุกสิ่ง ทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวมนุษย์
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, (๒๕๔๓, หน้า ๒๔)	๑) ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องและมองเห็นได้ ๒) นามธรรม วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ
สิทธิพงษ์ ดิลกวณิช, (ฉบับที่ ๒๗, พฤษภาคม - สิงหาคม, ๒๕๔๓, หน้า ๒๔)	๑) ความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อมไว้ว่ามนุษย์เราอาจมีความคุ้นเคยกับคำว่า “ทรัพยากร” มาช้านานกว่า ๒) “สิ่งแวดล้อม” เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมค่อนข้างสูง เห็นหรือจับต้องได้และยังมีความผูกพันต่อการใช้ประโยชน์ต่างๆ

๒.๒.๒ ประเภทของสิ่งแวดล้อม

จากที่ได้ศึกษาจากหนังสือ และเอกสาร กล่าวว่า มีนักปราชญ์ นักวิชาการ หลายท่านได้ให้การจำแนกประเภทของสิ่งแวดล้อม และได้นำมาเป็นแนวทางศึกษาทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารการการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ดังนี้นักวิชาการได้จำแนกสิ่งแวดล้อมตามการเกิดได้ ๒ ประเภท คือ

๑) สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มี ๒ พวกคือ ๑.๑ สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ พืช และสัตว์ และ ๑.๒ สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ อากาศ แสงแดด น้ำ ดิน แร่ ภูมิประเทศตลอดจนปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม และฝนแล้ง เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เกิดจากการดัดแปลงธรรมชาติให้เหมาะสมกับความต้องการหรือให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น จำแนกได้ ๒ พวก คือ ๒.๑ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ สิ่งที่มีรูปธรรม มองเห็นจับต้องได้ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งก่อสร้าง เช่น บ้านเรือน โรงงาน ถนน รถยนต์ คอกสัตว์ สวนผลไม้โบราณวัตถุ และโบราณสถานซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และ ๒.๒ สิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือไม่มีตัวตน และจับต้องไม่ได้อาจสร้างขึ้นโดยตั้งใจไม่ได้ตั้งใจ หรือ

เพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันเช่น ประเพณี ศาสนาวัฒนธรรม กฎหมาย การทะเลาะวิวาท และการศึกษา เป็นต้น[๔๕] ประเภทของสิ่งแวดล้อมออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง สิ่งใดก็ได้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ แร่ ป่าไม้ สัตว์ มนุษย์ และ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man - Made Environment) อาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เช่น บ้าน ถนน สะพาน เครื่องบิน วัตถุมีพิษ เป็นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประการใหญ่ๆ คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถมองเห็นได้ โดยที่สิ่งที่ถูกสร้างนั้นไม่มีโอกาสกำหนดสถานที่อยู่ของตนได้ อีกทั้งเป็นสิ่งที่ยากที่จะทำตนเองให้อยู่ในภาวะแวดล้อมตามที่ต้องการได้ เช่น บ้านเรือน ถนน สะพาน รถยนต์ เครื่องบิน เป็นต้น และ สิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือนามธรรมสิ่งแวดล้อม (Social Environment) หรือ (Abs tract environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือเป็นการสร้างเพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ เป็นต้น[๔๖] ในสิ่งแวดล้อมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ

๑) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น ๒ ชนิดได้แก่ ๑.๑ สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ และมนุษย์ และ ๑.๒ สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต หรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ลม ฟ้าอากาศ ดิน ภูมิประเทศ และ ไฟ เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแบบแผนวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรม ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวิทยาการต่างๆ เป็นต้น[๔๗] ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำ ใช้เพื่อบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้เพื่อการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดิน เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดด ให้ความร้อน และช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ จะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม เช่น มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ เช่น ช่วยให้ปลาอาศัยอยู่ในน้ำลึกมากได้ ช่วยให้ต้นกระบองเพชรดำรงชีวิตอยู่ในทะเลทรายได้ สิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม เช่นมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ หากปรับตัวไม่ได้จะอพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชเป็นจำนวนมากเกินไป พืชจะลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน เกิดการแก่งแย่งกันสูงขึ้น ทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือลดจำนวนลง ระบบนิเวศน์ก็จะกลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้ง และสิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นในแง่ของการ

---

[๔๕] สวัสดิ์ โนนสูง, **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๕ - ๖.

[๔๖] วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, **การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

[๔๗] นิวัติ เรืองพานิช, **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ถ่ายทอดพลังงาน ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน[๔๘]

การจำแนกสิ่งแวดล้อมไว้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น อากาศ แม่น้ำ ดิน ภูเขา ป่าไม้ พืช และสัตว์ เป็นต้น สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) ได้แก่ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่นบ้านเรือน อาคารสถานที่ต่างๆ โรงเรียน ถนน รถยนต์ เขื่อนเก็บน้ำ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม[๔๙] และได้จำแนกสิ่งแวดล้อมออกเป็น ๔ มิติดังนี้มิติทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น มีบทบาทต่อมนุษย์ในการเอื้อให้ปัจจัยด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ให้ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน อันได้แก่ ทรัพยากรกายภาพทรัพยากรชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต มิติเทคโนโลยี โดยมีบทบาทและความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรอย่างมาก โดยมนุษย์นำเทคโนโลยีหลายรูปแบบทั้งด้านการนำทรัพยากรมาเพิ่มมูลค่าสร้างผลผลิต และด้านการป้องกัน บำบัด มลพิษ ซึ่งทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการของตนเอง มิติของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อม คือเมื่อมีการใช้ทรัพยากรด้วยเทคโนโลยีใดก็ตามย่อมมีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นเสมอ มิติทางของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นมิติที่แสดงให้เห็นผลของการใช้ทรัพยากร และมิติมนุษย์ หรือเศรษฐสังคม เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้สร้างพฤติกรรมของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อม ทั้งระบบสิ่งแวดล้อมย่อย หรือทั้งระบบสิ่งแวดล้อม ซึ่งมิติมนุษย์ประกอบด้วยประชากร การศึกษา อนามัยและสาธารณสุข เศรษฐกิจ โบราณสถานความปลอดภัย การเมือง และการปกครอง การนันทนาการ[๕๐]

สรุป การจำแนกประเภทของสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้องค์กรวางนโยบายและวัตถุประสงค์ข้อกฎหมายกฎระเบียบต่างๆ ในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และองค์กรสามารถควบคุมโดยตรงหรือควบคุมทางอ้อมต่อปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้อกำหนดต่างๆ ของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ มนุษย์และองค์การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่นในอดีตปัญหาเรื่องความสมดุลย์ของธรรมชาติตามระบบนิเวศยังไม่เกิดขึ้นมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้คนในยุคต้นๆ นั้น มีชีวิตอยู่ใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มนุษย์และองค์การจึงอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติสามารถปรับดุลย์ของตัวเองได้

---

[๔๘] ขัชพล ทรงสุนทรวงศ์, **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

[๔๙] สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, “โครงการวิจัยการจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ : รูปแบบและมาตรการทางสังคม เศรษฐศาสตร์การจัดการ และกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาขยะชุมชน”, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

[๕๐] เกษม จันทร์แก้ว, **เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการสหวิทยาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๒ - ๓.

ตารางที่ ๒.๖ สรุปประเภทของสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ประเภทของสิ่งแวดล้อม
สวัสดิ์ โนนสูง, (๒๕๔๓, หน้า ๕-๖)	๑) สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, (๒๕๔๖, หน้า ๔)	ประเภทของสิ่งแวดล้อมออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้ ๑) สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ๒) สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
นิวัติ เรืองพานิช, (๒๕๔๒, หน้า ๕)	๑) สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
ขัชพล ทรงสุนทรวงศ์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๒)	๑) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ๓) สิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม ๔) สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๕) สิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวด
สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, (๒๕๔๓, หน้า ๘)	๑) สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
เกษม จันทร์แก้ว, (๒๕๔๕, หน้า ๒ – ๓)	๑) มิติทรัพยากร ๒) มิติเทคโนโลยี ๓) มิติของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อม ๔) มิติมนุษย์ หรือเศรษฐสังคม

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนี้ นักวิชาการกล่าวว่า “การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง วิธีการดำเนินการ หรือวิธีการปฏิบัติอย่างมีระบบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมที่ดีดำรงอยู่ได้นานที่สุดโดยการป้องกัน การรักษา และแก้ไขปรับปรุง ให้สิ่งแวดล้อมคงสภาพที่ดีดังเดิมหรือดีขึ้นกว่าเดิม”[๕๑] การจัดการสิ่งแวดล้อม (environmental management) ในความหมายของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ก็คือ การดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีทรัพยากร

[๕๑] ดร.จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ, **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

ใช้ตลอดไปหรือการกำหนดกิจกรรมในการนำทรัพยากรมาใช้[๕๒] การจัดการสิ่งแวดล้อมว่า เป็นกระบวนการดำเนินการให้โครงสร้างหรือองค์ประกอบของระบบนิเวศ ระบบสิ่งแวดล้อมมีความปกติทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วน และการกระจาย เพื่อให้กระบวนการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นดำเนินไปอย่างยั่งยืน[๕๓] การจัดการสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึงกระบวนการอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อการมีใช้ในอนาคตตลอดไป[๕๔] “การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง ขบวนการดำเนินการอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ สนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อการมีใช้ในอนาคตตลอดไป”[๕๕] การจัดการสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง การพิจารณาตรวจสอบทรัพยากรในพื้นที่อย่างดี แล้วตัดสินใจว่าจะทำอะไรที่ต้องการ โดยมิให้เกิดอันตรายมากจนทำให้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยมีเหลืออยู่น้อยนิดต้องเสียไป[๕๖] และการจัดการสิ่งแวดล้อม คือกระบวนการดำเนินการตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีส่วนให้ประโยชน์ตามความต้องการของมนุษย์ขั้นต่ำหรือมากกว่าในอนาคต[๕๗]

สรุป ดังนั้นสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้และมองเห็นได้ และนามธรรม วัฒนธรรมแบบแผนประเพณีความเชื่อ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบในการบริหารจัดการของสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เกิดโครงสร้าง รูปแบบการทำงาน ของการดำเนินงานในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่าที่สุด

---

[๕๒] ราตรี ภารา, **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษราพิพัฒน์ จำกัด ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๕.

[๕๓] กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อ, **คู่มือความรู้สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. อรุณการพิมพ์ ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

[๕๔] บุญรับ ศักดิ์มณี, **การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

[๕๕] เกษม จันทร์แก้ว, **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๙๔.

[๕๖] Winslow, J.H. and S.G. Gubby. **The Land is Our Life.** Port Moresby: Office of Environment, 1976. p. 65.

[๕๗] Jolly, V. “**The Concept of Environmental Management**”. Managing the Environment. New Delhi : Indian Environmental Society, 1978. p. 225.

ตารางที่ ๒.๗ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
ดร.จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๘)	๑) วิธีการดำเนินการ ๒) วิธีการปฏิบัติอย่างมีระบบต่อสิ่งแวดล้อม
ราตรี ภารา, (๒๕๔๐, หน้า ๒๐๕)	๑) การดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ๒) โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, (๒๕๔๗, หน้า ๑๕)	๑) เป็นกระบวนการดำเนินการให้โครงสร้าง ๒)องค์ประกอบของระบบนิเวศ ระบบสิ่งแวดล้อมมีความปกติ
บุญรับ ศักดิ์มณี, (๒๕๔๖, หน้า ๓)	๑) กระบวนการอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ๒) เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์
เกษม จันทร์แก้ว, (๒๕๔๕,หน้า ๒๙๔)	๑) ขบวนการดำเนินการอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ๒) เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์
Winslow และ Gubby, (1976. p. 65)	๑) การพิจารณาตรวจสอบทรัพยากรในพื้นที่อย่างดี ๒) ได้ตัดสินใจว่าจะทำอะไรที่ต้องการ
Jolly, (1978. p. 225)	๑) กระบวนการดำเนินการตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ๒) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น จากการที่ได้ศึกษาจากหนังสือ และเอกสาร มีนักปราชญ์ นักวิชาการ หลายท่านได้ให้ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และได้นำมาเป็นแนวทางศึกษาทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารการการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ดังนี้ นักวิชาการได้อธิบายถึงหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อม มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ หลักการที่หนึ่ง การกำหนดชนิด ประเภท และขอบเขตของสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ประโยชน์หลักการข้อนี้อาศัยพื้นฐานสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่นเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิด ประเภท กลุ่ม ระบบย่อย ระบบสิ่งแวดล้อมและการกำหนดขอบเขต อาจโดยการทำการวางแผนการใช้ที่ดิน หรือกำหนดขอบเขตขึ้นมา ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งเหล่านี้อยู่บนโลก เนื่องจาก พื้นดินผิวโลกไม่สามารถขยายหรือหดไปได้เท่าที่มีอยู่ในการใช้ที่ดิน หรือ กลุ่มทรัพยากรที่ไม่ถูกสมรรถนะและไม่เหมาะสมแล้ว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การวางแผนการใช้ที่ดิน ต้องดำเนินการแบ่งทั้งสมรรถนะที่ดิน คือ ลักษณะภูมิประเทศ และความ

เหมาะสมตามสมบัติของดิน และสภาพเศรษฐกิจ สังคมควบคู่กับการสร้างกฎและมาตรการใช้ที่ดินระบุไว้ด้วย หลักการที่สอง การกำหนดกิจกรรมเพื่อคงสภาพ หรือสร้างศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากการวางแผนแบ่งเขตพื้นที่แล้ว การกำหนดการใช้ทรัพยากรในแต่ละประเภทที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่กำหนด ต้องเป็นไปตามหลักวิชาการในแต่ละสาขาที่สำคัญต้องเป็นไปตามหลักการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนกำหนดขนาด และทิศทางการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม หลักการที่สาม การควบคุมในการกำจัด บำบัดของเสียและมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร เนื่องจากการนำทรัพยากรมาใช้ไม่ว่าลักษณะใดย่อมมีของเสียและมลพิษเกิดขึ้นเสมอ ดังนั้น การใช้ทรัพยากรในเขตพื้นที่ใดก็ตาม จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม บำบัด และกำจัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือลดน้อยลงจนสิ่งแวดล้อมสามารถรองรับได้ และไม่เป็นพิษภัยต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ โดยนำเทคโนโลยีเข้าไปควบคุม[๕๘]

ISO ๑๔๐๐๐ มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มีองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่

๑) การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (environment policy)

๒) การวางแผนดำเนินงานสิ่งแวดล้อม (planning)

๓) การดำเนินการและการปฏิบัติ (implementation and operation)

๔) การตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข (checking)

๕) การทบทวนการจัดการ (management review) การกำหนดนโยบายของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO ๑๔,๐๐๑ มาตรฐานสากล ISO ๑๔,๐๐๐ เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดเพื่อให้องค์กรสามารถใช้เป็น แนวทางในการจัดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในองค์กรของตนเอง ถึงแม้ว่าในหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งๆ จะมีระบบการจัดการอื่นๆ เช่น ระบบคุณภาพ ระบบความปลอดภัย หรืออื่นๆ อยู่ภายในองค์กรแล้วก็ตาม ก็สามารถประยุกต์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการในองค์กรได้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมนี้จะช่วยทำให้องค์กรวางนโยบายและวัตถุประสงค์ ข้อกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาอันอาจจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เด่นชัด ทำให้องค์กรสามารถควบคุมโดยตรงหรือควบคุมทางอ้อมต่อปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้อกำหนดต่างๆ ของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO ๑๔,๐๐๐[๕๙] ความคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้ คือมุ่งหวังให้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพที่สามารถให้ผลผลิตได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มีชนิดปริมาณและสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ ต้องยึดหลักของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ในทุกสภาพทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมี

---

[๕๘] เกษม จันทร์แก้ว, **การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๙๕ – ๙๗.

[๕๙] มาตรฐานอุตสาหกรรม ISO ๑๔,๐๐๐, **"มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม",** http://www.technologymedia.co.th/knowledge/measure_ISO14000.asp, สืบค้นเมื่อ วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๘.

การใช้และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้น กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุม และกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียนั้นๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และต้องกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์[๖๐]

หลักความคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในขบวนการผลิต จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการควบคุม หรือบำบัด (treatment) หลักการปรับปรุง (Continual improvement)

๑) กำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม (environmental policy)

๒) การวางแผน (planning)

๓) การกำหนดนโยบายไปปฏิบัติและดำเนินการ (implementation and operation)

๔) การตรวจสอบและปฏิบัติการแก้ไข (checking and corrective action)

๕) การทบทวนโดยฝ่ายบริหาร (management review)[๖๑] กระบวนการกำหนดรูปแบบดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงสร้างของแผนการจัดการ และหน้าที่การทำงานประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย มาตรการ แผนงาน และแผนปฏิบัติการ[๖๒] ระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีการให้ความสำคัญกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีระบบและกระบวนการผลิตที่ใส่ใจกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่พบในกระบวนการผลิตที่สำคัญ คือการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการที่เพิ่มความสำคัญกับการดูแลผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น มีการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management system) เข้ามาผนวกในกระบวนการผลิต มีการติดตาม ตรวจสอบและการประเมิน (Monitoring and Evaluation)กระบวนการผลิตสมัยใหม่มีการผนวกเอาขั้นตอนของการติดตามตรวจสอบและการประเมินผลเข้ามาในกระบวนการด้วย ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าในการประกอบการผลิตนั้น สิ่งแวดล้อมได้รับการเอาใจใส่ดูแลทุกขั้นตอนระหว่างการติดตามตรวจสอบ หากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้นก็จักได้ทำการปรับแก้ให้ดีขึ้น เมื่อดำเนินการครบขั้นตอนของกระบวนการ ต้องมีการประเมินเพื่อดูความสำเร็จของกระบวนการอีกครั้งว่า โดยภาพรวมความสำเร็จในระดับใด ปรับปรุงกระบวนการเชื่อมโยงกับขั้นตอนที่ ๒ เมื่อพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลจากการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลครั้งสุดท้ายอาจจะยังผลให้มีการปรับปรุง และออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดศักยภาพสูงขึ้นในการแข่งขัน เปลี่ยน

---

[๖๐] สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, **คู่มือการปฏิบัติงานตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ ๒ พ.ศ ๒๕๕๑,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดอกเบี้ย, ๒๕๕๑), หน้า ๘.

[๖๑] สุพร สาครอรุณ, **สรุปผลการศึกษาอบรม หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับนักวางแผนระดับจังหวัดและหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหามหานคร : วิทยาลัยมหาดไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

[๖๒] จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ, **เคมีประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : ไอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙.

วัตถุดิบ ทำนองเดียวกันกับการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในกระบวนการผลิตอาจรวมไปถึงการเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิตเพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง สิ้นเปลืองน้องที่สุด และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และลดปริมาณของเสีย การเพิ่มมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม มิได้พิจารณาเฉพาะที่ตัวสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่พิจารณาที่กระบวนการผลิตด้วย กระบวนการผลิตใดก็ตามที่ยังผลให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะทางน้ำ ทางอากาศ ทางความร้อน ทางเสียง หรือแม้แต่ทางกลิ่นหรือทางสายตา (Visual Pollution) ก็ตามย่อมมีผลต่อภาพพจน์และชื่อเสียงของสินค้าและบริการเสมอ[๖๓] กลักการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ว่า

๑) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment) เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น ซึ่งสิ่งแวดล้อมประเภทนี้สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ พวก คือ ๑.๑ สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งลักษณะนั้นถูกควบคุมโดยพันธุกรรม เช่น พืช สัตว์ มนุษย์ เป็นต้น และ ๑.๒ สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (A biotic Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ทั้งที่มองเห็นได้และมองไม่เห็นด้วยตา และไม่ถูกควบคุมโดยพันธุกรรม เช่น ดิน อากาศ รังสี เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man Made Environment) สามารถแยกได้เป็น ๒ พวก คือ ๒.๑ สิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ (Bio-physical Environment) เช่น ต้นไม้ที่เกิดจากการเพาะเนื้อเยื่อ การโคลน แพะ แกะ และการตัดต่อหน่วยทางพันธุกรรมพืชต่างๆ เพื่อใช้เป็นอาหารของมนุษย์ ซึ่งสิ่งที่สร้างต่อไปนี้เป็นสิ่งที่มีชีวิตทั้งสิ้น ดังนั้นจึงจัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ ส่วนสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ บ้าน ถนน สะพาน และรถ จัดเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ ๒.๒ สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือนามธรรม (Social or Abstract Environment) เช่น วัฒนธรรม กฎหมาย ศาสนา ค่านิยม หรือจารีตประเพณี เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ไม่มีรูปร่าง จับต้องไม่ได้ แต่มนุษย์สามารถนำมาปฏิบัติได้ เพื่อให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นระเบียบนั่นเอง[๖๔]

กระบวนการวิเคราะห์และประเมินสภาพการดำเนินงานของธุรกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แล้วว่าพิจารณามาเป็นนโยบายและกลยุทธ์ในการปรับปรุงระบบและวิธีปฏิบัติงานให้อยู่ในแนวทางที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันละอนาคต การจัดการสิ่งแวดล้อม คือกระบวนการวิเคราะห์และประเมินสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นปัญหาและอาจจะเป็นปัญหาจากการดำเนินงานของมนุษย์ แล้วนำผลการวิเคราะห์และประเมินดังกล่าวมาเข้าสู่กระบวนการสร้างศักยภาพการคงสภาพการควบคุมกิจกรรมการจัดการและวิธีการปฏิบัติให้อยู่ในแนวทางที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ มุ่งสร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนตลอดไป มิได้ห้ามไม่นำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาซ้ำแต่ถ้าจะนำมาใช้ต้องให้ธรรมชาติช่วยสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นเอง ถ้าธรรมชาติช่วยสร้างขึ้นไม่ได้หรือสร้างได้ไม่

---

[๖๓] มนัส สุวรรณ, **การจัดการสิ่งแวดล้อม : หลักการและแนวทาง**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

[๖๔] สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, **หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙.

เพียงพอ ก็จะนำเอาเทคโนโลยีเข้าไปช่วยดำเนินการเป้าประสงค์ คือทำอย่างไรจึงจะทำให้สิ่งแวดล้อมมีความสมดุลตลอดไปอย่างยั่งยืน[๖๕]

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จ ประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่การจัดการสิ่งแวดล้อม แต่อยู่ที่จัดการมนุษย์ โดยปกติปัญหาสิ่งแวดล้อมหากเกิดขึ้นตามสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จะมีการปรับฟื้นคืนสภาพได้เองโดยมนุษย์ไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและใช้เวลาค่อนข้างสั้น ตรงกันข้าม สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมหากเกิดขึ้นจากการกระทำโดยน้ำมือของมนุษย์มักจะเป็นสภาพปัญหาที่มีความรุนแรง การบำบัดฟื้นฟูก็ทำได้ยาก และโดยปกติจะใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟูให้คืนสภาพดังเดิมได้ค่อนข้างยาวนาน และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงประเด็นที่กล่าวนี้ ไม่ได้มีความต้องการที่จะชี้ให้เห็นเพียงว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ต้องอาศัยการจัดการทั้งตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังต้องการเน้นให้ เห็นความสำคัญเป็นพิเศษที่ การจัดการมนุษย์ หากเราไม่สามารถจัดการมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของจิตสำนึก ความตระหนัก ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสมบัติสาธารณะและส่วนรวม หรือความหวงแหนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แล้วก็อย่าหวังเลยว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมจะบังเกิดผล หลักการอีกประการหนึ่งที่ขอเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน คือการมีส่วนร่วมของทุกคน หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนบนพื้นโลกต่างล้วนได้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น แม้จะมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมแม้เราจะมิได้เป็นผู้สร้างหรือผู้ก่อให้เกิดปัญหาโดยตรง เราก็ควรต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วย ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โลกเรามีเพียงหนึ่ง (One World) ผลกระทบที่เกิดบนพื้นโลก ณ ที่ใดก็ตาม ย่อมมีผลกระทบส่งต่อกันไปทั้งโลก การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบนพื้นโลกจะทำกันในลักษณะของกรรมใดใครก่อคนนั้นก็แก้ปัญหาเองต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ทุกคนต้องร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจกันเพื่อจรรโลงโลกของเราซึ่งมีเพียงหนึ่งเดียวนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป หลักการประการสุดท้ายสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน คือการใช้วิธีการจัดการแบบบูรณาการ[๖๖]

สรุป การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองนั้น ได้ใช้การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (environment policy) การวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม (planning) การดำเนินการและการปฏิบัติการ (implementation and operation) การตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข (checking) และการทบทวนการจัดการ (management review) เพื่อทำให้สิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์ได้อยู่อย่างมีความสุขและทำให้ทรัพยากรที่อยู่อย่างจำกัดมีใช้ตลอดไป อย่างไม่ขาดแคลน ร่วมถึงเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ทำให้ชุมชนของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีนั้นน่าอยู่ มากยิ่งขึ้น

---

[๖๕] บุญจง ขาวสิทธิวงษ์, “**สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และการจัดการ**”, (กรุงเทพมหานคร : ปทุมทิพย์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๙.

[๖๖] มนัส สุวรรณ, **การจัดการสิ่งแวดล้อมหลักการและแนวคิด**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, พ.ศ. ๒๕๔๙), หน้า ๑๖.

ตารางที่ ๒.๘ สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
เกษม จันทร์แก้ว, (๒๕๔๕, หน้า ๙๕ – ๙๗)	๑) การกำหนดชนิด ๒) การกำหนดกิจกรรมเพื่อคงสภาพ ๓) การควบคุมในการกำจัด
มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO ๑๔,๐๐๐, (๒๕๕๘)	๑) การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม (environment policy) ๒) การวางแผนดำเนินงานสิ่งแวดล้อม (planning) ๓) การดำเนินการและการปฏิบัติ (implementation and operation) ๔) การตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข (checking) ๕) การทบทวนการจัดการ (management review)
สำนักงานคณะกรรมการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (๒๕๕๑, หน้า ๘)	๑) มุ่งหวังให้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ ๒) ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ๓) ต้องยึดหลักของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา ๔) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้น ๕) ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น
สุพร สาครอรุณ, (๒๕๔๔, หน้า ๒๕)	๑) กำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม (environmental policy) ๒) การวางแผน (planning) ๓) การกำหนดนโยบายไปปฏิบัติและดำเนินการ (implementation and operation) ๔) การตรวจสอบและปฏิบัติการแก้ไข (checking and corrective action) ๕) การทบทวนโดยฝ่ายบริหาร (management review)

ตารางที่ ๒.๘ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๙)	๑) วัตถุประสงค์ ๒) เป้าหมาย ๓) นโยบาย ๔) มาตรการ ๕) แผนงาน ๖) แผนปฏิบัติการ
มนัส สุวรรณ, (๒๕๔๙. หน้า ๙)	๑) การปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการ ๒) มีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมิน ๓) ปรับปรุงกระบวนการ ๔) ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลจากการติดตาม ๕) เปลี่ยนวัตถุดิบ ทำนองเดียวกันกับการติดตาม ๖) ลดปริมาณของเสีย
สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, (๒๕๔๖, หน้า ๑๙)	๑) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
บุญจง ขาวสิทธิวงษ์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๔๙)	๑) กระบวนการวิเคราะห์และประเมินสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นปัญหา ๒) อาจจะเป็นปัญหาจากการดำเนินงานของมนุษย์
มนัส สุวรรณ, (๒๕๔๙, หน้า ๑๖)	๑) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ๒) ต้องอาศัยการจัดการทั้งตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๒.๓ แนวคิด เกี่ยวกับเทศบาล

จากการทำวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี นั้นได้ทำการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำราต่างๆ ได้มีผู้ให้แนวคิดเทศบาลเมืองไว้หลายแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๒.๓.๑ การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับเทศบาล พบว่ามีนักวิชาการนำเสนอไว้ ดังนี้ การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง

ฉบับที่ ๑๑ พุทธศักราช ๒๕๔๓ กำหนดให้ท้องถิ่นใดมีสภาพยกสมควรแต่ฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งเทศบาลนั้นๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร และให้เทศบาลเป็นทบวงการเมืองมีอำนาจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นๆ (มาตรา๗) โดยกำหนดรูปแบบเทศบาลดังนี้ เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชกฤษฎีกานั้น ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา๙) เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หมื่นคนขึ้นไป มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามพระราชบัญญัตินี้ และมี พระราชกฤษฎีกานั้นยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง มีพระราชกฤษฎีกานั้น ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา๑๐) และเทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามพระราชบัญญัตินี้ และมีพระราชกฤษฎีกานั้นยกฐานะเป็นเทศบาลนคร มีพระราชกฤษฎีกานั้น ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา๑๑) ทั้งนี้การเปลี่ยนชื่อหรือเขตเทศบาลให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา๑๒) และเทศบาลที่ยกฐานะอาจถูกเปลี่ยนแปลงฐานะหรือยุบเลิกได้โดยตรา (มาตรา๑๓) และกล่าวถึงโครงสร้างของเทศบาล และคณะเทศมนตรี หรือนายกเทศมนตรี แล้วแต่กรณี เทศบาลใดมีการบริหารรูปแบบคณะเทศมนตรี หรือนายกเทศมนตรี ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเทศบาล

แนวคิดการจัดตั้งเทศบาลและหลักการ สรุปได้ดังนี้ ประเภทของเทศบาล กฎหมายได้กำหนดให้มีเทศบาลแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร ซึ่งมีหลักเกณฑ์จัดตั้งดังนี้ เทศบาลตำบล กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งไว้กว้างๆ ดังนี้ว่า ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชกฤษฎีกา เทศบาลเมือง กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งไว้ดังนี้

- ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ทุกแห่งให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองทุกแห่ง
- ท้องถิ่นที่มิใช่ที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองมีหลักเกณฑ์ เป็นท้องถิ่นที่มีพลเมืองตั้งแต่หมื่นคนขึ้นไป มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันกฎหมายกำหนดไว้ และมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งไว้ดังนี้
- เป็นท้องถิ่นที่มีพลเมืองตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป
- มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันกฎหมายกำหนดไว้
- มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนคร[๖๗]

สรุปว่า เทศบาลเป็นรูปแบบการปกครองแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีการวิวัฒนามาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ และมีพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ ๑๑ พุทธศักราช ๒๕๔๓ กำหนดให้ท้องถิ่นใดมีสภาพยกสมควรแต่ฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งเทศบาลนั้นๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร ในส่วนการจัดตั้งเทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หมื่นคนขึ้นไป มีรายได้พอควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามพระราชบัญญัติ และมีพระราชกฤษฎีกานั้นยกฐานะเป็นเทศบาลนคร มีพระราชกฤษฎีกานั้น ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วยตาม (มาตรา๑๑)

---

[๖๗] สนิท จรอนันต์, **ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษาบริษัทสุขุมและบุตร จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

ตารางที่ ๒.๙ สรุปการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล
สนิท จรอนันต์, (๒๕๔๓, หน้า ๒๙)	๑) เทศบาลตำบล ๒) เทศบาลเมือง ๓) เทศบาลนคร

๒.๓.๒ แนวคิด เกี่ยวกับเทศบาลเมือง

เทศบาลเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีวิวัฒนาการมาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ และเป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรกของไทยด้วยมีผู้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้นักวิชาการกล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ The New York Time ฉบับวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๗๔ ความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิการเลือกตั้งของประชาชนควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องที่ในรูปเทศบาล ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรจะมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่นเรากำลังพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาดถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น”[๖๘]

สาระสำคัญของการมีการปกครอง รูปแบบเทศบาลไว้ดังนี้ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ ๑๑ พุทธศักราช ๒๕๔๓ กำหนดให้ท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาลก็ให้จัดตั้งท้องถิ่น นั้นๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร และให้เทศบาลเป็นทบวงการเมืองมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่น (มาตรา ๗) โดยกำหนดเทศบาลแต่ละประเภท ดังนี้ เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ตามพระราชกฤษฎีกานั้น ให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา ๙) เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไปทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกานั้นยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา ๑๐) และเทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การทำจะปฏิบัติหน้าที่อันต้องตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนครพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา ๑๑) ทั้งนี้ การเปลี่ยนชื่อเทศบาลหรือเปลี่ยนเขตเทศบาลให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๑๒) และเทศบาลที่ยกฐานะอาจถูกเปลี่ยนแปลงฐานะหรือยุบเลิกได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๑๓)[๖๙]

---

[๖๘] ปธาน สุวรรณมงคล, รศ.ดร, **สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๑๔**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐๑.

[๖๙] ทองอาน พาไทสง, **ประมวลกฎหมายและระเบียบการปฏิบัติงานของท้องถิ่น,** (กรุงเทพมหานคร : วี. เจ.พริ้นติ้ง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๐ - ๑๔๒.

นักวิชาการกล่าวว่า สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามจำนวน ดังนี้

๑) สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๒ คน

๒) สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๘ คน

๓) สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๒๔ คน นายกเทศมนตรี มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งนับตั้งแต่วันเลือกตั้งและมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี นับแต่วันเลือกตั้งแต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน ๒ วาระไม่ได้ ในกรณีที่นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งไม่ครบระยะเวลา ๔ ปีก็ให้ถือว่าเป็น ๑ วาระและเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง ๒ วาระติดต่อกันแล้วจะดำรงตำแหน่งได้อีก เมื่อพ้นระยะเวลา ๔ ปีนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาลตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมายได้ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประสิทธิภาพในการวางแผนพัฒนาเทศบาลและนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้ครอบคลุมทุกสาขาการพัฒนาตามแนวทางของแผนพัฒนาสมบูรณ์ใน ๕ สาขา ดังนี้

๑) สาขาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพ ลักษณะทางกายภาพ การปรับปรุงพื้นที่และก่อสร้าง เทศบาลควรเน้นแผนงานพัฒนาใช้ที่ดินให้มากซึ่งที่ผ่านมายังขาดการชี้นำการใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพมีการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ไม่เป็นระเบียบ ดังนั้น เทศบาลควรให้ความสำคัญกับการวางผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ การจัดทำผังกายภาพ และการจัดระเบียบชุมชน

๒) สาขาการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการจัดทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันจะเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศความน่าอยู่อาศัยของเมือง และมีทรัพยากรธรรมชาติใช้อย่างไม่รู้หมดสิ้น แนวทางดำเนินการเช่นการวางแผนระบบขยะมูลฝอย การกำจัดมลพิษทางอากาศ ทางเสียง ทางน้ำ เป็นต้น

๓) การสงเคราะห์คนพิการ เด็ก สตรี และคนชรา การป้องกันและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด กองทุนพัฒนาชุมชนเมือง การจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชน การประสานและการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล การสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนและชุมชนสนใจกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ห่างไกลยาเสพติด แนวทางดำเนินการ เช่น การสร้างสวนสาธารณะเพื่อให้ประชาชนมาออกกำลังกายร่วมกัน จัดกิจกรรมทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ และจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๔) สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และการประกอบธุรกิจประเภทต่างๆ ให้มีความเข้มแข็งและขยายตัวเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชาชนมีแนวทางดำเนินงาน เช่น โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดบริการสาธารณะร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมดำเนินกิจการสาธารณะของเทศบาล

๕) สาขาการพัฒนาการเมือง การบริหาร ได้แก่ การพัฒนาเทศบาลให้เป็นสถาบันปกครองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง ปรับปรุงระบบการบริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น โครงการบริการประชาชนโดยไม่หยุดพักกลางวัน การประชาสัมพันธ์ผลการพัฒนาของเทศบาล การส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี การดำเนินโครงการประเทศใสสะอาดการฝึกอบรม

พัฒนาบุคลากรเทศบาลให้มีความรู้เพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงการให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๗๐]

สรุป แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาลเมือง ในการจัดตั้งเทศบาลเพื่อให้เทศบาลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่แยกมาจากการปกครองแยกออกจากระเบียบการบริหารราชการส่วนกลาง ชาวไทยรู้จักคำว่า เทศบาลมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ เทศบาลเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินการปกครองด้วยตนเอง กรอบการทำงานของเทศบาลมีลักษณะเหมือนกับรูปแบบการทำงานระบบรัฐสภา โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น ฝ่ายบริหารและ ฝ่ายนิติบัญญัติ การยกฐานะของเทศบาล จึงขึ้นอยู่กับรายได้ และขนาดของประชากร เป็นหลัก ในขณะเดียวกันก็มี การจัดตั้งพื้นที่ของตนเป็นการ ปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ท้องถิ่นนั้นต้องมีความเจริญตามเกณฑ์เท่านั้น ส่วนท้องถิ่น ที่มีรายได้น้อยและมีขนาดประชากรน้อย จึงมักขาดโอกาส

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเทศบาลเมือง

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาลเมือง
ปธาน สุวรรณมงคล, (๒๕๔๘, หน้า ๓๐๑)	๑) สิทธิการเลือกตั้งของประชาชนควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องที่ในรูปเทศบาล
ทองอาน พาไทสง, (๒๕๔๙, หน้า ๑๓๐ - ๑๔๒)	๑) เทศบาลตำบล ๒) เทศบาลเมือง ๓) เทศบาลนคร
โกวิทย์ พวงงาม, (๒๕๔๘, หน้า ๑๗๗)	๑) สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๒ คน ๒) สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๘ คน ๓) สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๒๔ คน

[๗๐] โกวิทย์ พวงงาม, **การปกครองท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๗.

๒.๔ หลักสังคหวัตถุธรรม

จากการทำวิจัยเรื่อง“การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุธรรม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายและองค์ประกอบของสังคหวัตถุธรรม

จากการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุธรรม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแนวทางที่สำคัญ คือนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของคำว่า สังคห ว่าวิธีสงเคราะห์ หมายถึง วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ หรือที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้สนิทแนบยิ่งขึ้น พูดง่ายๆ สังคหวัตถุ ก็คือเทคนิควิธีทำให้คนรัก หรือมนต์ผูกใจคนนั่นเอง มี ๔ ประการ คือทาน คือการให้ คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันของช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ คือวาจาเป็นที่รักวาจาดูดดื่มน้ำใจไว้ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือการกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม อัตถจริยา คือการประพฤติประโยชน์คือขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงที่ส่งเสริมในทางจริยธรรม และสมานัตตตา คือความมีตนเสมอ ทำตนเสมอด้วยปลายปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี[๗๑]

สังคหพละ แปลว่ากำลังแห่งสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมากสำหรับนักบริหาร ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ก็จะไม่มีคนมาช่วยทำงาน เมื่อไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารไม่ได้พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้ เรียกว่าสังคหวัตถุ หมายถึงวิธีผูกใจคน พระองค์ตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่างๆ ของรถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือในการทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน ลิ่มสลักดังกล่าวนั้นคือ สังคหวัตถุให้นักบริหารจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ถ้ามีสังคหวัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ทาน หมายถึงการให้ (โอบอ้อมอารี) นักบริหารที่ดีต้องมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ทานแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาการให้ทางจะช่วยให้ผูกคนอื่นไว้ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทโท คนฺถติมิตฺตานิ ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได้” นักบริหารอาจให้ทานได้ ๓ วิธี คือ ก) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาโดยเฉพาะการให้เพื่อผูกใจในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อนดังภาษิตอังกฤษที่ว่า “เพื่อนแท้คือเพื่อนที่ช่วยเหลือในยามตกยาก” การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนจัดเข้าในอามิสทาน ข) วิทยาทาน คือ ธรรมทาน หมายถึงการให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้องดีงาม รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาและดูงาน ค) อภัยทาน หมายถึงการให้

---

[๗๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๒.

อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัยไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไรเป็นการลงทุนราคาได้ผลตอบแทนราคาสูง นั่นคือ ได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนสนองงานเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่งมีภาษิตจีนที่ว่า “มีมิตร ๕๐๐ คน นับว่ายังน้อยเกินไป มีศัตรู ๑ คน นับว่ามากเกินไป”ใน “วิธีทำลายศัตรูที่ดีที่สุด คือ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร” เราจะทำอย่างนั้นได้ก็ต่อเมื่อเรารู้จักการอภัย ปิยวาจา หมายถึง การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน วจีไพเราะนักบริหารที่ดีจะรู้จักการผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน คำพูดหยาบกระด้างผูกใจใครไม่ได้ ตามปกติคนเราจะมัดสิ่งของต้องใช้ของอ่อน เช่น เชือก หรือลวดมัด ในทำนองเดียวกันเราจะมัดใจคนได้ก็ด้วยดั้งถ้อยคำอ่อนหวาน ดังโคลงโลกนิติที่ว่า “อ่อนหวานมานมิตรล้น เหลือหลาย หยาบบ่มีเกลอราย เกลื่อนใกล้ ดุจดวงศศิฉาย ดาวดาษ ประดับนา สุริยส่องดาราไร้ เมื่อร้อนแรงแสง” อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (สงเคราะห์ประชาชน) ในตรงกับคำพังเพยที่ว่า “อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูดาย ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” เป็นนักบริหารทำอัตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือได้เป็นประธานในงานพิธีของผู้ใต้บังคับบัญชาดังโคลงโลกนิติที่ว่าอาศัยเรือนท่านให้ วิจารณ์เห็นท่านทำการงาน ช่วยพร้องแม้มีกิจโดยสาร นาเวศพายค่อยช่วยค้ำจ้วง จรดให้จนถึง และสมานัตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ (วางตนพอดี) เมื่อนักบริหารไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย เขาจึงจะสามารถสร้างทีมงานขึ้นมาได้ นั่นคือถือคติว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมเสพ” นักบริหารต้องกล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตนเอง ถ้าผลเสียตกมาถึงผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน นักบริหารต้องออกมาปกป้องคนนั้น ไม่ใช่หนีเอาตัวรอดตามลำพัง ตัวอย่างคนที่มีสมานัตตาก็คือคนที่เป็น “เพื่อนตาย” ในโคลงบทนี้ “เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว แหนงหนี หาง่าย ส่วนหลายหมื่นปี มากได้ เพื่อนตาย ถ่ายแทนชี - วาวาตม์ หายาก ฝากผีไข้ ยากแท้จักหา”[๗๒]

ในธรรมเทศนาเรื่อง มงคลที่ ๑๗ สงเคราะห์ญาติ สังคหวัตถุธรรม ว่าคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ทุกคนควรมาพิสูจน์ ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ที่กลั่นออกมาจากกลางพระธรรมกายที่พระองค์ได้เข้าถึง ด้วยวิธีการทำใจให้หยุดนิ่งอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เป็นธรรมโอสถขนานเอก ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติ ให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพ เป็นอิสระอย่างแท้จริงและจะเกิดมหากรุณา มีแต่ความรักความเมตตาปรารถนาดีต่อกันเสมอ[๗๓] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตรว่า “**ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหำ**”การให้ทาน การพูดจาไพเราะ ส่วนในการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นๆ ตามสมควรการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกๆ คน และการปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญ มากกว่าเสียงนินทาว่าร้ายพระพุทธองค์ได้สอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมว่าจะต้องรู้จักการให้ ธรรมดาแล้วทุกชีวิตต่างดำรงอยู่ได้ด้วย

---

[๗๒] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๐ - ๗๕.

[๗๓] พระราชภาวนาวิสุทธิ์ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย), มงคลที่ ๑๗ สงเคราะห์ญาติ สังคหวัตถุธรรม, **ธรรมเทศนา,** http://dharma.exteen.com/20080312/entry, (เข้าถึงวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๘).

การให้ หากมนุษย์ทุกคนในโลกรู้จักให้ทาน เสียสละแบ่งปัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่พยาบาทปองร้ายกัน โลกนี้ย่อมจะเกิดความสงบสุขอย่างแน่นอน

นอกจากการให้แล้ว ต้องรู้จักพูดจาปราศรัย หัดพูดจาให้ไพเราะนุ่มนวลน่าฟัง ที่เรียกว่า ปิยวาจา คือคำพูดที่พูดแล้วเป็นที่รัก ฟังแล้วได้เกิดกำลังใจ ที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนอยากทำความดีให้ยิ่งขึ้นไป ไม่พูดจาส่อเสียด ก่อให้เกิดความแตกแยก พูดแต่คำที่จะทำให้เกิดความสามัคคี เปรียบเสมือนน้ำทิพย์ชโลมใจ ประสานใจทุกๆ ดวงให้เป็นหนึ่งเดียว อัตถจริยา คือ ต้องรู้จักทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ให้มีน้ำใจประดุจพระโพธิสัตว์ที่ช่วยเหลือเพื่อนร่วมโลกให้พ้นจากทุกข์ หากรู้ว่าใครกำลังประสบปัญหา แม้เขาไม่ขอความช่วยเหลือ ก็ให้มีมหากรุณา อาสาเข้าไปช่วย นี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงจิตใจอันดีงาม เป็นจิตใจของนักสร้างบารมีผู้รักในการฝึกฝนอบรมตน ซึ่งนอกจากจะฝึกฝนตนเองให้บริสุทธิ์แล้ว ยังปรารถนาให้โลกบริสุทธิ์ด้วย สมานัตตตา คือ ต้องรู้จักวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะเข้าไปสู่สมาคมไหน ให้รักษาภาวะปกติที่ดีของตนไว้ รักษาใจให้บริสุทธิ์เป็นกลางๆ ไม่หวั่นไหวไปตามกระแส ปรับตัวให้เข้ากันได้กับทุกๆ คน อีกทั้งควบคุมตนเองด้วยสติและปัญญา เราย่อมเป็นที่รักที่พอใจของทุกคน[๗๔] ความหมายและองค์ประกอบของ สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

ทาน คือการให้ปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ แบ่งปัน ช่วยสงเคราะห์ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล ชักจูงในทางที่ดีงาม แสดงความเห็นอกเห็นใจ เป็นกำลังใจให้ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจอันดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ได้เหมาะสำหรับกาลเทศะ อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ความช่วยเหลือด้วยแรงกาย และการขวนขวายกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อยู่รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และสมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกันต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่น ไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย[๗๕] และส่วนความหมายของสังคหวัตถุ ว่าวัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า ยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งในสนทนา เจรจาไพเราะ สงเคราะห์เกื้อกูล และได้อธิบายในหัวข้อ “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนาหลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม” เพื่อให้มีมนุษย์สัมพันธ์มีความสุข ดังนี้ทาน การให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ถือเป็นหลักสำคัญเบื้องต้นเพราะการผูกใจกันนั้นต้องอาศัยหรือใช้การให้เป็นเบื้องต้น การให้เป็นการแสดงออกของไมตรีจิตของผู้ให้ ผู้รับย่อมพอใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันนั้นเป็นความอบอุ่น

---

[๗๔] องฺ.อฏฺฐก. ๒๓/๑๑๔/๒๒๒.

[๗๕] พระมหาบุญเพียร ปุญฺญวิริโย, “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

ของชีวิต ปิยวาจา ในการเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะการให้อย่างเดียวยังไม่พอต่อการยึดเหนี่ยวน้ำใจ จึงต้องใช้คำพูดที่ไพเราะช่วยยึดเหนี่ยวอีกด้วย อย่าพูดหยาบ ผรุสวาท ให้ใช้คำพูดที่ไพเราะต่อกัน อัตถจริยา ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ต่อจากผู้อื่นและสังคมส่วนรวมจะทำให้เป็นคนน่ารัก น่านับถือ หมายความว่า เมื่อมีงานกิจใดที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมต้องช่วยกันทำเอื้อเฟื้อช่วยทำธุรการงานของผู้อื่น เมื่อได้รับการร้องขอ หรือต้องการความช่วยเหลือ และสมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กัน[๗๖] พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้ใน สิกขาบทที่ ๑ ภูตคามวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ (ห้ามทำลายต้นไม้) ว่า ภิกษุชาวเมืองอาฬวีทำการก่อสร้าง จึงตัดต้นไม้เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นตัดบ้าง มนุษย์ทั้งหลายพากันติดเตียน ด้วยถือว่าต้นไม้มีชีวิต มีอินทรีย์หนึ่ง พระผู้มีพระภาค (ทรงอนุโลมตามสมมติของชาวโลก) จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้ทำให้ต้นไม้ตาย ๑ (ต้นไม้มี ๕ อย่าง คือที่มีหัวเป็นพืช เช่น ขิง, มีลำต้นเป็นพืช เช่น ไทร, มีปล้องเป็นพืช เช่น อ้อย, ไม้ไผ่, มียอดเป็นพืช เช่น ผักชีล้อม, มีเมล็ดเป็นพืช เช่น ข้าว, ถั่ว)[๗๗]

สรุป หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ คือหลักธรรมแห่งการสงเคราะห์กัน หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ เป็นหลักแห่งการสงเคราะห์กัน มี ๔ อย่าง คือ (๑) ทาน หมายถึง การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยสงเคราะห์ตลอดจนทำให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น (๒) ปิยวาจา หมายถึงการพูดจาน่ารักน่านิยมได้นับถือ (๓) อัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ (๔) สมานัตตตาหมายถึง ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ และยังมีการกล่าวไว้ในสิกขาบทของพระภิกษุ เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปความหมายและองค์ประกอบของสังคหวัตถุธรรม ๔

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	**ความหมายและองค์ประกอบของสังคหวัตถุ ๔**
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๕๐, หน้า ๒๕)	๑) สังคห ว่าวิธีสงเคราะห์ วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๙, หน้า ๗๐ - ๗๕)	สังคหพละ คือ ๑) กำลังแห่งการสงเคราะห์ มนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมาก
พระราชภาวนาวิสุทธิ์ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย), (๒๕๕๖)	๑) สังคหวัตถุธรรม ว่าคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ทุกคนควรมาพิสูจน์ ๒) ผู้ที่ปฏิบัติตามย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริง

[๗๖] สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร, “การสร้างมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพระพุทธศาสนา : หลักธรรมสำหรับสั่งสอนสังคม”, **การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ๒๐ ปี**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

[๗๗] พระไตรปิฎกฉบับประชาชน (๒๕๔๗), **พระไตรปิฎก**, http://www.larnbuddhism.com /tripitaka/, สืบค้นเมื่อ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘.

ตารางที่ ๒.๑๑ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	ความหมายและองค์ประกอบของ สังคหวัตถุ ๔
องฺ.อฏฺฐก. (๒๓/๑๑๔/๒๒๒)	๑) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน สังคหวัตถุสูตร ว่า การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ ๒) ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นๆ ตามควร
พระมหาบุญเพียร ปุณฺญวิริโย, (๒๕๔๐, หน้า ๑๑๙)	๑) สังคหวัตถุ ๔ หมายถึงหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน
สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, ผศ.ดร., (๒๕๕๑ หน้า ๗๐)	๑) สังคหวัตถุ ว่าวัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ๒) ดังคำกล่าวที่ว่า ยิ้มแย้มแจ่มใส ตั้งในสนทนาเจรจาไพเราะ สงเคราะห์เกื้อกูล
พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, (พ.ศ. ๒๕๕๘)	๑) สิกขาบทที่ ๑ ภูตคามวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ (ห้ามทำลายต้นไม้) ว่า ภิกษุชาวเมืองอาฬวีทำการก่อสร้าง จึงตัดต้นไม้เองบ้าง ๒) ใช้ให้ผู้อื่นตัดบ้าง มนุษย์ทั้งหลายพากันติเตียน ด้วยถือว่าต้นไม้มีชีวิต มีอินทรีย์หนึ่ง

๒.๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

จากการทำวิจัยเรื่อง“การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์”ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี นั้นได้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักธรรมในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้ดังนี้

พระพุทธศาสนาเกิดในท่ามกลางธรรมชาติ เหตุผลที่กล่าวเช่นนี้เพราะพระรัตนตรัยที่เป็นหลักเคารพของพระพุทธศาสนาล้วนแต่เกิดในท่ามกลางธรรมชาติทั้งสิ้น กล่าวคือพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นเจ้าของศาสนาได้ประสูติที่ป่าคือสวนลุมพินีวัน ตรัสรู้ในป่าคือใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราและปรินิพพานก็ในป่าคือใต้ต้นรังที่สาลวโนทยาน พระธรรม คือ คำสั่งสอนที่เป็นผลการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็เกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้าในป่าคือใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ และปรากฏแก่ชาวโลกครั้งแรกคือพระปัญจวัคคีย์ก็เกิดขึ้นในป่าอิสิปตนมฤคทายวันและพระอริยสงฆ์รูปแรกคือพระอัญญาโกญฑัญญะก็เกิดในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน วิถีชีวิตของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกก็ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนั้น พระพุทธศาสนากับธรรมชาติจึงมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มแรกและหลักในการพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ เห็นได้จากหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับ

ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติหลายๆ เรื่องบางคนอาจมองว่าพระพุทธศาสนาเป็นระบบความคิด คำสอน และการปฏิบัติที่มุ่งความเจริญงอกงามของชีวิตและความหลุดพ้นเป็นเป้าหมายสูงสุดไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เป็นการเข้าใจที่ผิดอย่างมาก ดังคำกล่าวของพระมหาจรรยา สุทธิญาโณ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอย่างเป็นระบบครบกระบวนการจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ให้พระองค์เองได้ ทรงอุทิศพระชนม์ชีพหลักการตรัสรู้เพื่อประกาศความสำคัญของธรรมชาติ กฎธรรมชาติและวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติเพื่อที่จะได้ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างสันติสุข”[๗๘] ดังนั้น แนวคิด คำสอน และการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาไม่ใช่มีเนื้อหาจำกัดเฉพาะด้านจิตใจเท่านั้น หากยังครอบคลุมไปถึงเรื่องทางกายและขยายเชื่อมโยงไปถึงสังคมและธรรมชาติอื่นๆ ด้วย ชีวิตที่ดีในทัศนะพระพุทธศาสนาคือชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและธรรมชาติในทางเกื้อกูลกัน จะแยกออกจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เห็นได้จากข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องนี้[๗๙]

ชีวิตกับธรรมชาติตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาไว้ ๓ ประการ คือธรรมชาติเป็นสิ่งที่รื่นรมย์ สอนให้มองเห็นและชื่นชมความงามของธรรมชาติและมีความสุขกับธรรมชาติ หลักการที่เกี่ยวกับข้อนี้มีอยู่หลายเรื่อง เช่น คำว่า “วัด” ในภาษาไทยที่มาจากคำว่า “อาราม” ในภาษาบาลีซึ่งแปลว่า สถานที่มาแล้วเกิดความยินดีหรือสถานที่ร่มรื่น เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม อีกคำหนึ่งคือคำว่า “วัน” หรือ “วน” หมายถึง ป่า เช่น อัมพวัน ป่ามะม่วง บางทีก็ใช้รวมกัน เช่น เวฬุวนาราม หมายถึง วัดป่าไผ่ คำทั้งสองที่เป็นชื่อของวัดสะท้อนถึงที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ในอดีตต้องเป็นที่รื่นรมย์ ร่มรื่น เงียบสงัด เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรซึ่งก็ได้แก่ป่านั่นเองดังนั้นป่าไม้ในทัศนะพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์ในหลายด้าน สรรพสิ่งเป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติอันเดียวกับมนุษย์ มนุษย์จะต้องมีเมตตาไมตรีจิตต่อทุกสิ่ง หลักคำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น หลักไตรลักษณ์ที่มุ่งให้คนเข้าใจหลักแห่งความจริงที่ว่าทุกสิ่งอยู่กับธรรมชาติ ๓ ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ธรรมชาติมีคุณค่าเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ หลักการข้อนี้มุ่งให้มนุษย์มีจิตสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติและถือประโยชน์จากธรรมชาติอย่างถูกต้องเหมาะสม ตัวอย่างหลักคำสอนในเรื่องนี้ เช่น นิสัย ๔ ของพระสงฆ์ที่มุ่งให้พระสงฆ์บิณฑบาตเลี้ยงชีพอยู่ตามโคนต้นไม้หรือป่า นุ่งห่มผ้าบังสุกุล และฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่าและมีอีกหลายเรื่อง เช่นพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ภิกษุไปบำเพ็ญเพียรในสถานที่เงียบสงัดเหมาะสมแก่การทำจิตให้เป็นสมาธิ อีกตัวอย่างหนึ่งคือคำสอนเรื่องสัปปายะหมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีหลายข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น สถานที่ปฏิบัติธรรมหรือที่อยู่ของสงฆ์ต้องเป็นสัปปายะ คือ สถานที่เงียบสงัด ไม่พลุกพล่าน (อาวาสสัปปายะ) สถานที่มีลมฟ้า อากาศอุณหภูมิที่เหมาะสม (อุตุสัปปายะ) เป็นต้น บางครั้งพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกยังได้ใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องมือ

---

[๗๘] พระมหาจรรยา สุทฺธิญาโณ, **พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๓๒.

[๗๙] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙๑.

ในการสอนธรรม เช่น ใช้ดอกบัวเป็นเครื่องมือในการเปรียบเทียบให้เป็นพุทธิปัญญาของคน ๔ ประเภท เป็นต้น[๘๐]

มีผู้ได้นำเสนอจริยธรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทได้ดังนี้ ๑) ปธาน ความเพียร ๔ อย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สังวรปธาน ระวังป้องกันไม่ให้มลพิษและความเสื่อมโทรมเกิดขึ้นปหานปธาน ทำลายมลพิษ และกำจัดความเสื่อมโทรมที่มีอยู่แล้วให้หมดไป ภาวนาปธาน สร้างและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น อนุรักขนาปธาน บำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่แล้วไม่ให้เสื่อมโทรม ๒) ความไม่เบียดเบียนอพฺยาปชฺฌ สุขๆ โลเก ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก สิ่งใดก็ตามที่เราไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นไม่พึงประสงค์เช่นเดียวกัน การทิ้งน้ำเสีย กากขยะ สารพิษ ลงสู่ที่สาธารณะย่อมทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ผู้เชื่อฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าย่อมไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓) ความเมตตา ความกรุณา มาตา ยถา นิยๆ ปุตฺตๆ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณๆ เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมิ มานสมฺภาวเย อปริมาณๆ แปลว่า มารดาถนอมลูกคนเดียวผู้เกิดในตนด้วย ย่อมพร่าชีวิตได้ ฉันใด พึงเจริญเมตตามีในใจ ไม่มีประมาณในทั้งสัตว์ทั้งปวงฉันนั้น บุคคลพึงเจริญเมตตามีในใจ ไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น โลกจะมีแต่สันติสุขถ้าทุกคนมีเมตตา และ ๔) ความสันโดษ สนฺตุฏฺฐี ปรมๆ ธนๆ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน ความสันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้นำสุขมาให้ อติโลโก หิ ปาปโก ความโลภเป็นบาปแท้ โลโภ ธมฺมานๆ ปริปนฺโถ ความโลภเป็นอันตรายแห่งธรรมทั้งหลาย[๘๑]

สรุป พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นเจ้าของศาสนา ได้ประสูติที่ป่า คือสวนลุมพินีวัน ตรัสรู้ในป่าคือใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา และปรินิพพานก็ในป่า คือใต้ต้นรัง ที่สาลวโนทยาน พระธรรมคือ คำสั่งสอนให้ผู้ปฏิบัติไม่ตกไปในที่ชั่ว ที่เป็นผลการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็เกิดขึ้นในป่าคือ ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ และพระอริยสงฆ์รูปแรกคือพระอัญญาโกญทัญญะก็เกิดในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในปัญจวัคคีย์ คือ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ และพระอัญญาโกญทัญญะเป็นหนึ่งคนในปัญจวัคคีย์ และได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะฝ่ายรัตตัญญู ผู้รู้ราตรีนานเป็นผู้รู้ธรรมก่อนใครในพระพุทธศานาและได้บวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพุทธศาสนา

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา
พระมหาจรรยา สุทฺธิญาโณ, (๒๕๓๖, หน้า ๓๒)	๑) พระพุทธศาสนาเกิดในท่ามกลางธรรมชาติ เหตุผลที่กล่าวเช่นนี้เพราะพระรัตนตรัย ๒) ที่เป็นหลักเคารพของพระพุทธศาสนาล้วนแต่เกิดในท่ามกลางธรรมชาติทั้งสิ้น

[๘๐] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

[๘๑] พระมหาโสภณ ชาวปลายนา, “การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องการอนุรักษ์น้ำในพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาของผู้นำศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาลัยแสงธรรม”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหิดลนครปฐม : ๒๕๓๗), หน้า ๓๙.

ตารางที่ ๒.๑๒ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดกับสิ่งแวดล้อมในพระพุทธศาสนา
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๑ หน้า ๑๙๑)	๑) ชีวิตที่ดีในทัศนะพระพุทธศาสนาคือชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสังคม ๒) ธรรมชาติในทางเกื้อกูลกัน
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๓, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔)	๑) ธรรมชาติเป็นสิ่งที่รื่นรมย์ ๒) สรรพสิ่งเป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติอันเดียวกับมนุษย์ ๓) ธรรมชาติมีคุณค่าเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตของมนุษย์
พระมหาโสภณ ชาวปลายนา, (๒๕๓๗, หน้า ๓๙)	๑) ปธาน ความเพียร ๒) ความไม่เบียดเบียน ๓) ความเมตตา ความกรุณา ๔) ความสันโดษ

๒.๔.๓ กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในทางพระพุทธศาสนา

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” ตามความหมายของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ นิยามว่า หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น[๘๒] ส่วนความหมายของนักอนุรักษ์ “สิ่งแวดล้อม” คือสิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวเรา ทั้งส่วนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรต่างๆ ฯลฯ และส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศิลปกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สวนสาธารณะ เป็นต้น มนุษย์เราก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อย่างใกล้ชิด จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีกำเนิดอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม แลสิ่งแวดล้อมทุกชนิดก็มีผลโดยตรงและโดยอ้อมในการที่จะกำหนดให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้ถูกทำลายไปทุกวันๆ อย่างน่าเป็นห่วงจนกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก เพราะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา ต่อความอยู่รอดของมนุษย์และสรรพสัตว์โดยตรง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย[๘๓] ปัญหาและสภาพทั่วไปของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

---

[๘๒] ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะรวบรวม, **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

[๘๓] สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, “ชมรมอนุรักษ์สภาพแวดล้อม”, **สภาพแวดล้อมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาช่าง, ๒๕๑๘), หน้า ๑.

ก) ปัญหาเกี่ยวกับดินเสื่อมโทรม

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด ๓๒๑ ล้านไร่ พื้นที่ทำการเกษตร ๑๕๐ ล้านไร่ ในจำนวนนี้มีพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องการใช้ดินไม่เหมาะสมตามสมรรถนะประมาณ ๓๐ ล้านไร่ มีการพังทลายของดินในพื้นที่เกษตรกรรม ๑๓๔ ล้านไร่ปัญหาดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๗.๘ ล้านไร่ปัญหาการสูญเสียและความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) อันเป็นพื้นที่มีลักษณะเด่นทางนิเวศวิทยาของประเทศ การแพร่กระจายของสารพิษตกค้างในดิน การทรุดตัวของดินจากการสูบน้ำบาดาล ปัญหาเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการใช้ที่ดินผิดประเภท เช่น การบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย การใช้สารเคมีทำให้มีพิษตกค้าง และขาดความรู้และการวางแผนที่ดี และที่สำคัญคือความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นั่นเอง

ข) ปัญหาเกี่ยวกับน้ำ

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคและการผลิตทางเศรษฐกิจสาขาต่างๆ จึงแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากในขณะที่จำนวนแหล่งมีปริมาณจำกัด เรามีพื้นที่ทำการเกษตรซึ่งได้รับประโยชน์จากการชลประทานประมาณ ๒๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๒ ของพื้นที่ทำการเกษตร มีอ่างเก็บน้ำทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลาง ๓๙๒ อ่าง กักเก็บน้ำได้ ๗๐,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร แต่มีหมู่บ้านในชนบทขาดแคลนน้ำใช้ประมาณ ๒๘,๗๕๐ หมู่บ้าน ปัญหาเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการพัฒนาและพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อแหล่งน้ำเช่น การชลประทาน การสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ล้วนเป็นการทำลายป่าไม้ สัตว์น้ำและสภาพภูมิอากาศ การขุดเจาะน้ำบาดาลก่อให้เกิดปัญหาของปริมาณน้ำใต้ดินลดลง เมื่อระดับน้ำใต้ดินลดลง ทำให้น้ำทะเลไหลเข้ามาแทนที่ พื้นที่การเกษตรเสียหาย และยังทำให้เกิดการทรุดตัวของดิน การระบายสิ่งโสโครกลงสู่แม่น้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการบริโภค (พ.ศ. ๒๕๓๙) ได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงงานแป้งมัน โรงฆ่าสัตว์ โรงงานเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมเหล่านี้ปล่อยของเสียร้อยละ ๘๐ หรือ ๑,๖๐๐,๐๐๐ ตัน ลงสู่แม่น้ำประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ตันต่อปีความสามารถในการกำจัดของเสียเพียง ๖๗๕,๐๐๐ ตันหรือร้อยละ ๔๒ เท่านั้น แต่ของเสียที่เกิดจากชุมชนยังไม่ได้รับการประเมิน เมื่อแหล่งน้ำเสียย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย การอุปโภคบริโภค การสาธารณสุข การประมง การกสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ และการท่องเที่ยว[๘๔]

ค) ปัญหาเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ

มลพิษทางอากาศได้แก่ ฝุ่นละออง สารตะกั่ว ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ความร้อนทางอากาศเสียงและความสั่นสะเทือนที่เกิดจากการก่อสร้างและกิจการอุตสาหกรรม มีสาเหตุใหญ่ ๒ ประการ คือ เกิดจากธรรมชาติ เช่น ภูเขาไฟระเบิด พายุ ลมไต้ฝุ่น และเกิดจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง เช่น การเผาไหม้เชื้อเพลิงจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงกลั่นน้ำมัน โรงไฟฟ้า โรงถลุงเหล็ก การเผาไหม้เชื้อเพลิงของยานยนต์ การหุงต้ม การเผาขยะมูลฝอย ฝุ่นละอองจากการก่อสร้าง สารกัมมันตรังสีจากโรงงานปรมาณู เมื่ออากาศเป็นพิษย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตอื่นๆ เช่น ทำให้อากาศมืดมัว ความร้อนบนผิวโลกเพิ่มขึ้น

---

[๘๔] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

ก่อความสกปรกต่อเสื้อผ้า บ้านเรือน ทำให้โลหะผุเร็ว ทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์และพืชทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงักตลอดทั้งทำให้สูญเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ง) ปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้

ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธาร ทีอยู่อาศัยของสัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพต่างๆ ช่วยดูดซับสร้างความชุ่มชื้น ลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและระบบนิเวศอันมีคุณค่าและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในช่วง ๓๕ ปีที่ผ่านมา ป่าในประเทศไทยถูกทำลายไปมากมาย ในปี ๒๕๓๙ ป่าไม้ในประเทศไทยเหลืออยู่เพียง ๘๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศและนับวันลดลงทุกปีซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งสาเหตุหลักก็มาจากการบุกรุกเข้าทำไร่เลื่อนลอย ไฟป่า การทำเขื่อน อ่างเก็บน้ำ การลักลอบตัดไม้ ปัจจุบันป่าไม้ในประเทศไทยถูกทำลายปีละ ๕% ถ้าไม่รีบแก้ไข อีกประมาณ ๒๐ปีข้างหน้า ป่าไม้ในเมืองไทยจะหมดไป เมื่อป่าถูกทำลาย สัตว์ป่าที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติอันหาค่ามิได้ย่อมเดือดร้อน สัตว์ป่าบางชนิดกำลังสูญพันธุ์ บางชนิดก็สูญพันธุ์ไปแล้วและไม่สามารถหามาทดแทนได้ หากไม่มีป่าให้มันหลบภัยและอาศัยเลี้ยงชีวิตแล้ว ในที่สุดสัตว์ป่าก็จะหมดไป[๘๕]

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญ และจำเป็นต่อมนุษย์อย่างมากเป็นสิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้มนุษย์ได้รับปัจจัยสี่ มนุษย์ตั้งแต่ลืมตาดูโลกจนโตเต็มวัยและตายไปจากโลกนี้ จะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ได้อาหารเครื่องนุ่งห่มยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย รวมไปถึงความสะดวกสบายบางอย่างที่ไม่จำเป็นด้วย ถ้าหากขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นแล้ว มักมีปัญหาเกิดขึ้นต่อมวลมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะมีส่วนทำให้เกิดความยากจนแร้นแค้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงพบเสมอว่าตำบลใด จังหวัดใดหรือประเทศใด ที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มักแสดงออกถึงความยากจนแร้นแค้นให้เห็นอย่างเด่นชัด เช่น ภาคอีสานของประเทศไทย ประเทศในแถบแอฟริกา เป็นต้น สิ่งที่ตามมาก็คือทำให้เกิดการสั่นคลอนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะพบเห็นภาวะดังกล่าวในหลายๆ แห่งและหลายๆ ประเทศ จึงตระหนักเสมอว่าสถานภาพของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจะอยู่ในฐานะมั่นคงได้นั้น ประเทศจะต้องมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะเอื้ออำนวยให้ประชาชาติได้ใช้สอย อีกทั้งต้องมีภาวะแวดล้อมที่ดีที่สามารถจะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชาติอยู่ในขั้นที่ดีได้ เช่นกันความหมายของสิ่งแวดล้อมอาจจะแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของแต่ละคนแต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมจะไม่แตกต่างกัน โดยสิ่งแวดล้อมจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม หรือลักษณะที่เป็นกายภาพและชีวภาพ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นทุกสิ่งที่กล่าวมานั้นจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ หรือมีอิทธิพลต่อกัน และสามารถอำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายรวมถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ด้วย สิ่งแวดล้อมจึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องได้และมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผนประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการ

---

[๘๕] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **คนไทยกับป่า**, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการองค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

เกื้อหนุนซึ่งกันและกันผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ[๘๖]

สรุป การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไป โดยไม่ขาดแคลนและไม่มีปัญหาใดๆ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังต่อไปนี้ ความคล้ายคลึงกัน เกิดขึ้นตามธรรมชาติเหมือนกันให้ประโยชน์ต่อมนุษย์เช่นกัน ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม และความแตกต่างทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ลม แร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ถนน ตึก สังคม เมือง เครื่องจักรกล เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในทางพระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมในทางพระพุทธศาสนา
ธีระพล อรุณะกสิกร, (๒๕๔๒, หน้า ๘)	๑) สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ ๒) ชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น
สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (๒๕๑๘, หน้า ๑)	๑) สิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวเรา ทั้งส่วนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรต่างๆ ฯลฯ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๒, หน้า ๔)	ปัญหาและสภาพทั่วไปของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ก) ปัญหาเกี่ยวกับดินเสื่อมโทรม ข) ปัญหาเกี่ยวกับน้ำ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๓, หน้า ๖).	๑) ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำลำธาร ทีอยู่อาศัยของสัตว์ป่า ๒) ความหลากหลายทางชีวภาพต่างๆ ช่วยดูดซับสร้างความชุ่มชื้นลดก๊าคาร์บอนไดออกไซด์
จำลอง โพธิ์บุญ, (๒๕๕๐, หน้า ๘)	๑) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญ ๒) จำเป็นต่อมนุษย์อย่างมากเป็นสิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้มนุษย์ได้รับปัจจัยสี่

[๘๖] จำลอง โพธิ์บุญ, **การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพเนตร์การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

๒.๔.๔. พระพุทธบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแนวคิดในการอนุรักษ์ ทำไมจึงต้องมีการอนุรักษ์ คำตอบอย่างมีเหตุผลคือมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่โดยลำพังได้ ตรงข้ามชีวิตทุกชีวิต ทั้งคนและสัตว์ต่างก็อาศัยสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ เพื่อการดำรงอยู่ฉะนั้นจึงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ไว้เพราะทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีประโยชน์มากมายจนไม่สามารถประเมินค่าได้ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมีการก่อตั้งองค์การ องค์กร สมาคม สำนักงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น องค์การยูเนสโก องค์การเอฟ เอ โอ เป็นต้น องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนความพยามในเรื่องนี้เมื่อปี ๒๕๓๔ โดยจัดขึ้นที่เมืองอิโร ซึ่งเป็นการพยายามแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกแม้ในประเทศไทยก็เริ่มมีการตื่นตัวเรื่องนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น จัดให้มีแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๙ มีพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ และมีหน่วยงานเกี่ยวกับเรื่องนี้เช่น สำนักงานกำจัดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการคุ้มครองสัตว์ป่า นอกจากนี้แล้วยังมีชมรมและกลุ่มอนุรักษ์อีกมากมายหน่วยงานและองค์การเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รัฐบาลแต่ละประเทศได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อม คุ้มครองสัตว์ป่ามหันตภัยจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้ก่อความเสียหายให้แก่ชีวิตของมนุษย์และสัตว์รวมทั้งระบบของธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ เป็นภัยร้ายที่อยู่ใกล้ตัวที่ทุกคนไม่ควรมองข้าม จะต้องรีบช่วยกันแก้ไขตั้งแต่วันนี้ก่อนที่จะสายเกินแก้ เพื่อชีวิตอันสดใสของอนุชนในอนาคต[๘๗]

ความสำคัญของพระวินัยต่อสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนาได้พบว่าพระพุทธเจ้าและพระสาวกมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมาโดยตลอดเห็นได้จากพระองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน สถานที่ถ้ำ ซอกเขา ป่าช้า ลอมฟาง และยังมีข้อปฏิบัติสำหรับอยู่ป่าให้เหมาะสมอีกหลายข้อ เช่น ธุดงค์ที่ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ถืออยู่โคนต้นไม้เป็นวัตร เป็นต้น ป่าสวนที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่กับพระสาวก ก็มีคำว่าป่า เช่น ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ป่าอันธวัน เมืองสาวัตถีป่าสิงคาลสาลวัน หมู่บ้านนาทิกะ ป่ามหาวัน กรุงกบิลพัสดุ์ เชตวัน เมืองสาวัตถี ป่ารักขิตวันเมืองโกสัมพี นอกจากนี้แล้วยังประทับอยู่ถ้ำ เช่น ถ้ำอินทสาละ ถ้ำสัตตบรรณคูหาคิชฌกูฏถ้ำสุกรขาตา เป็นต้น

เมื่อการดำเนินชีวิตมีการเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแยกจากกันไม่ได้ พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้กฎของธรรมชาติอันสูงสุด พระองค์ทรงมองเห็นประโยชน์และความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ทรงวางหลักพระธรรมวินัยให้พระสาวกศึกษาและปฏิบัติตามโดยใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา จนทำให้พุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับของสังคม การที่พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วนั้น นอกจากจะเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของพระสาวกแล้ว ยังช่วยรักษาสภาพแวดล้อมอีกด้วย เรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ” ตอนหนึ่งว่าผู้มีศีลและวินัยอย่างเคร่งครัดย่อมไม่ทำลายชีวิต ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะศีลและวินัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามหลักพุทธศาสนาทำให้ชาวพุทธตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ทำลายมนุษย์ สัตว์ และพืช อันเป็นสิ่งมีชีวิต นอกจากนั้น

---

[๘๗] ประชา หุตานิวัตร, **การเมืองสีเขียว**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเด็ก, ๒๕๒๒), หน้า ๑๐๖.

ผู้มีศีลและวินัยยังทะนุบำรุงสิ่งมีชีวิตให้เจริญงอกงามและเป็นประโยชน์เกื้อกูลโลก จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การที่พระสงฆ์จะใช้ชีวิตอยู่ในป่าได้นั้น พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระวินัย โดยเริ่มตั้งแต่อุปสมบทใหม่ๆ ภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องอยู่กับพระอุปัชฌาย์เป็นเวลา ๕ ปี จากนั้นจึงจะสามารถไปอยู่ป่าตามลำพังได้ ในขณะที่อยู่กับพระอุปัชฌาย์ ภิกษุต้องศึกษาพระวินัยให้เข้าใจและสามารถนำไปสอนคนอื่นได้ อารามหรือวัดที่ภิกษุอยู่ประจำ หรืออยู่จำพรรษาจะต้องทำให้ถูกหลักพระวินัย เช่น อยู่ห่างจากเขตชุมชน กุฏิสำหรับพักอาศัยก็จะต้องให้คณะสงฆ์กำหนดให้เพื่อป้องกันไม่ให้สร้างใหญ่โตเกินความจำเป็น เพราะการสร้างกุฏิใหญ่เกินไปอาจทำให้เกิดอันตราย ดังในสิกขาบทที่ ๙ แห่งภูตคามวรรค พระฉันนะ (สหชาติผู้เกิดพร้อมกับพระพุทธเจ้าภายหลังออกบวชในสำนักของพระพุทธเจ้า) ให้สร้างกุฏิใหญ่เกินไป กุฏิได้พังลงมาจนเกิดความเสียหายเกี่ยวกับปัจจัย ๔ พระสงฆ์ก็ต้องปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด เช่น การใช้จีวร (ผ้านุ่งห่ม) ให้มีขนาดพอดี และการใช้น้ำย่อมต้องใช้วัสดุจากธรรมชาติมาทำการย้อม มีแก่นไม้ขนุน เป็นต้น บาตรสำหรับใช้เลี้ยงชีพต้องทำให้ถูกต้องตามพระวินัยเหมือนกัน คือ ได้ขนาดพอบรรจุข้าวฉันอิ่ม และยังเน้นเรื่องการเก็บรักษาไม่ให้แตกง่าย พร้อมกับให้รักษาความสะอาดส่วนเรื่องเกี่ยวกับเสนาสนะและยารักษาโรค ก็มีพระวินัยกำหนดการสร้าง การใช้ไว้ครบถ้วนทั้งนี้เพื่อให้พระสงฆ์ได้เป็นผู้เลี้ยงง่าย ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั่นเอง[๘๘] “การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรม เมื่อมนุษย์มีธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตาม แต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้และจะทำลายสิ่งแวดล้อม ถ้าเราจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์จะอยู่ไม่ได้”[๘๙]

ดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสิ่งที่อยู่บนโลกนี้ แม้ทะเลก็อาศัยแผ่นดินรองรับเอาไว้ มนุษย์และสัตว์อาศัยแผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัย สร้างบ้านเรือน ทำการเกษตร ทำเขื่อนอ่างเก็บน้ำ เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องปั้นดินเผา ภาชนะต่างๆ ล้วนทำจากดิน สถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น ธาตุเจดีย์ก็ทำจากดิน แม้ร่างกายของมนุษย์และสัตว์รวมทั้งพืชก็มีธาตุดินเป็นส่วนประกอบ ดินนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตในโลกนี้เกิดกว่าจะพรรณนาได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าหากมนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์ของดินอย่างถูกวิธี ดินก็จะมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่อไปอีกนาน

น้ำ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์และพืชล้วนต้องอาศัยน้ำ น้ำมีอยู่มากมายทุกคนทุกแห่ง ทั้งบนดิน ใต้ดิน ในอากาศ หรือแม้ในร่างกายของสิ่งมีชีวิต ก็มีน้ำเป็นส่วนประกอบ มนุษย์ใช้ประโยชน์จากน้ำมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบัน เช่น ใช้ในการอุปโภค บริโภค สาธารณูปโภค มีการใช้อาบ ดื่ม ปรุงอาหาร ซักล้าง ทำความสะอาด ใช้ในการเกษตรกรรม กสิกรรม เลี้ยงสัตว์ เพาะพันธุ์และการประมง ใช้ในการคมนาคมขนส่งทางน้ำเพื่อทำการค้าขาย ใช้ในการอุตสาหกรรม และการผลิตไฟฟ้า ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจ และใช้เป็นแหล่ง

---

[๘๘] ภัทรพร สิริกาญจน, “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ, แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียนสุวณโณในการพัฒนาชุมชน”, **งานวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยคดีศึกษา, (**มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๙

[๘๙] พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐.

ท่องเที่ยวเพื่อทำรายได้ให้กับประเทศ เพื่ออนุรักษ์น้ำไว้ใช้ทำประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต มนุษย์ต้องรู้จักใช้อย่างชาญฉลาด และถูกวิธี

นอกจากนี้แล้วทุกคนต้องมีจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด มีวินัยในการรักษาความสะอาด ไม้ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำ ไม่ทำลายต้นกำเนิดของน้ำ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ใช้สารเคมีเกินอัตราที่กำหนดไว้ ฝึกนิสัยให้ลูกหลานเป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่มักง่ายหากทุกคนช่วยกันอย่างจริงจังแล้ว น้ำก็จะไม่เป็นพิษ จะมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์สัตว์ พืช ตลอดไป ป่าไม้นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มนุษย์ได้อาศัยป่าไม้ทำเป็นที่อยู่อาศัย สัตว์ก็อาศัยป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัย และเป็นที่หลบภัยป่าไม้ช่วยสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่สรรพสัตว์ ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล ช่วยอุ้มน้ำไม่ให้น้ำป่าท่วมอย่างฉับพลัน ป้องกันการไหลเซาะของน้ำ เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์และสัตว์มนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าไม้เป็นจำนวนมหาศาล เช่น ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม ช่วยปรับอุณหภูมิในฤดูกาล ใช้ในการอุตสาหรรม ใช้เป็นอาหารของคนและสัตว์ โดยการนำเอาดอกผลใบ เมล็ด หน่อ หัวของพืช และน้ำผึ้ง มาทำเป็นอาหาร ใช้เป็นยารักษาโรค เป็นสมุนไพรที่ปลอดภัย ใช้ทำเครื่องนุ่งห่ม โดยใช้เส้นใยจากเปลือกเถาวัลย์ ใช้ยางน้ำมันมาทำประโยชน์ในการทำเครื่องเขิน เครื่องหอม ทำกระดาษ สบู่ ยาขัดรองเท้า ฯลฯ

และยังได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากป่าไม้ เช่น ช่วยบรรเทาความร้ายแรงของพายุ ป้องกันและบรรเทาอุทกภัย เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นเสมือนปอดของประเทศป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและประโยชน์มากมาย ต้องใช้เวลานานเป็นหลายร้อยปีพื้นที่ป่าจึงจะสมบูรณ์ได้ สมควรที่ทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของป่าและช่วยอนุรักษ์ไว้เพื่อให้มนุษย์และสรรพสิ่งที่อาศัยป่า ไม่สูญหายไปจากโลกนี้ ดัง พระราชเสาวณีย์พระบรมราชินีนาถ คนไทยทุกคนตระหนักในความสำคัญของป่าไม้ว่ามีประโยชน์นานาประการนอกเหนือจากจะช่วยขจัดอากาศที่เป็นพิษเป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์และเป็นคลังแห่งยารักษาโรคหลายพันหลายหมื่นชนิด ที่เราได้ใช้กันอยู่ ตลอดจนที่กำลังรอการค้นคว้าวิจัย อีกเป็นจำนวนมากแล้วเรายังทราบดีว่า ป่าไม้ทรงคุณค่ามหาศาลในการผลิตน้ำให้แก่เรา น้ำซึ่งเป็นความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมไปถึงการเกษตรกรรมอุตสาหกรรมและการพัฒนาต่างๆ ของชาติ เราจึงมีการณรงค์ให้ปลูกป่าและปลูกต้นไม้ตามสถานที่ทั่วไปอย่างขันแข็ง เพื่อทำนุบำรุง สภาพแวดล้อม อันจะส่งผลดีไปถึงชาวโลกทั้งมวลต่อไปด้วย[๙๐]

สรุป มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด เพราะมนุษย์มีกำเนิดอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม ฉะนั้นสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็ส่งผลให้มนุษย์มีความเป็นอยู่สบายไม่เดือดร้อน จิตใจแจ่มใส หากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษย่อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ทั้งทางตรงและทางอ้อม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจึงเกิดความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในการดำรงใช้ชีวิตอยู่ในปัจจุบันต้องพึ่งอาศัย มีปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค ต่างๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน

---

[๙๐] พระราชเสาวณีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, **ในโอกาสเสด็จฯ ทรงเปิดการประชุมครั้งที่ ๒๖ ของสภาสตรีระหว่างประเทศ**, ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๔). หน้า ๒๓

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุปพระพุทธบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	พระพุทธบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
ประชา หุตานิวัตร, (๒๕๒๒, หน้า ๑๐๖)	๑) การพยายามแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกแม้ในประเทศไทยก็เริ่มมีการตื่นตัวเรื่องนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ๒) โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น
ภัทรพร สิริกาญจน, (๒๕๓๘, หน้า ๙๗)	๑) ความสำคัญของพระวินัยต่อสิ่งแวดล้อมจากการศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนาได้ ๒) พบว่า พระพุทธเจ้าและพระสาวกมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมาโดยตลอดเห็นได้จากพระองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน สถานที่ถ้ำ ซอกเขา ป่าช้า ลอมฟาง
พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๓๘, หน้า ๒๐)	๑) การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรม ๒) เมื่อมนุษย์มีธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตาม
พระราชเสาวณีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, (พ.ศ. ๒๕๓๔)	ดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสิ่งที่อยู่บนโลกนี้ น้ำ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์และพืชล้วนต้องอาศัยน้ำ ป่าไม้ นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งสิ่งมีชีวิตอื่น

๒.๕ ข้อมูลพื้นที่งานวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีนั้น ได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นที่วิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ดังนี้

๒.๕.๑ สภาพทั่วไป

เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ ๒๖.๘๕ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๒ ตำบลดังนี้ ตำบลท่าโรง และตำบลสระประดู่ ตำบลท่าโรง มีจำนวน ๑๓ หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่ที่ ๑,๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๕,๑๖ และตำบลสระประดู่มีจำนวน ๗ หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ที่ ๑,๒,๓,๔,๙,๑๑,๑๒ อยู่ห่างจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ๑๐๕ กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๒๗๕ กิโลเมตร ขณะนี้ได้แบ่ง เขตการปกครองเป็น ๒๓ ชุมชน ประชากรทั้งสิ้น ๒๓,๔๙๙ คน ประกอบด้วยชาย ๑๑,๓๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒๑ หญิง ๑๒,๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๙ จำนวนครัวเรือน ๗,๓๑๒ ครัวเรือนมีความหนาแน่นเฉลี่ย ๘๘๕.๔๒ คน/ตารางกิโลเมตร

๒.๕.๒ เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์คลอบคลุมพื้นที่ ๒ ตำบลคือ ตำบลท่าโรง และตำบลสระประดู่ และได้รับยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลวิเชียรบุรี และได้รับยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ตั้งแต่วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ การบริหารงาน ของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แบ่งการทำงานออกเป็น ๖ กองงาน ดังนี้

๑) สำนักงานปลัดเทศบาล มีหน้าที่

- งานธุรการ
- งานทะเบียนราษฎรและบัตร
- งานเจ้าหน้าที่
- งานป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
- งานนิติกร
- งานวิเคราะห์นโยบายและแผน
- งานประชาสัมพันธ์
- งานรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง
- งานจัดงบประมาณ

๒) กองคลัง มีหน้าที่

- งานธุรการ
- การเงินและบัญชี
- งานผลประโยชน์
- งานพัสดุและทรัพย์สิน

- งานแผนที่ ภาษี และทะเบียนทรัพย์สิน
- งานพัฒนารายได้
- งานเร่งรัดรายได้

๓) กองช่าง มีหน้าที่

- งานธุรการ
- สาธารณูปโภค
- วิศวกรรม
- สวนสาธารณะ
- สถาปัตยกรรม
- ผังเมือง

๔) กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่

- งานธุรการ
- สุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม
- งานป้องกันละควบคุมโรค
- สัตว์แพทย์
- รักษาความสะอาด
- งานเผยแพร่และฝึกอบรม
- ส่งเสริมสุขภาพ
- ศูนย์บริการสาธารณะสุข
- หน่วยแพทย์ฉุกเฉิน

๕) กองการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม มีหน้าที่

- งานธุรการ
- การบริหารการศึกษา
- การพัฒนาการศึกษา
- การท่องเที่ยวและนันทนาการ

๖) กองสวัสดิการสังคมและการเกษตร มีหน้าที่

- งานธุรการ
- พัฒนาชุมชน
- สังคมสงเคราะห์[๙๑]

---

[๙๑] โครงสร้างองค์กร (๒๕๕๓), **เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี,** http://www.wichainburee.go.th/orgchart.php, สืบค้นเมื่อ วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘.

โครงสร้างเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

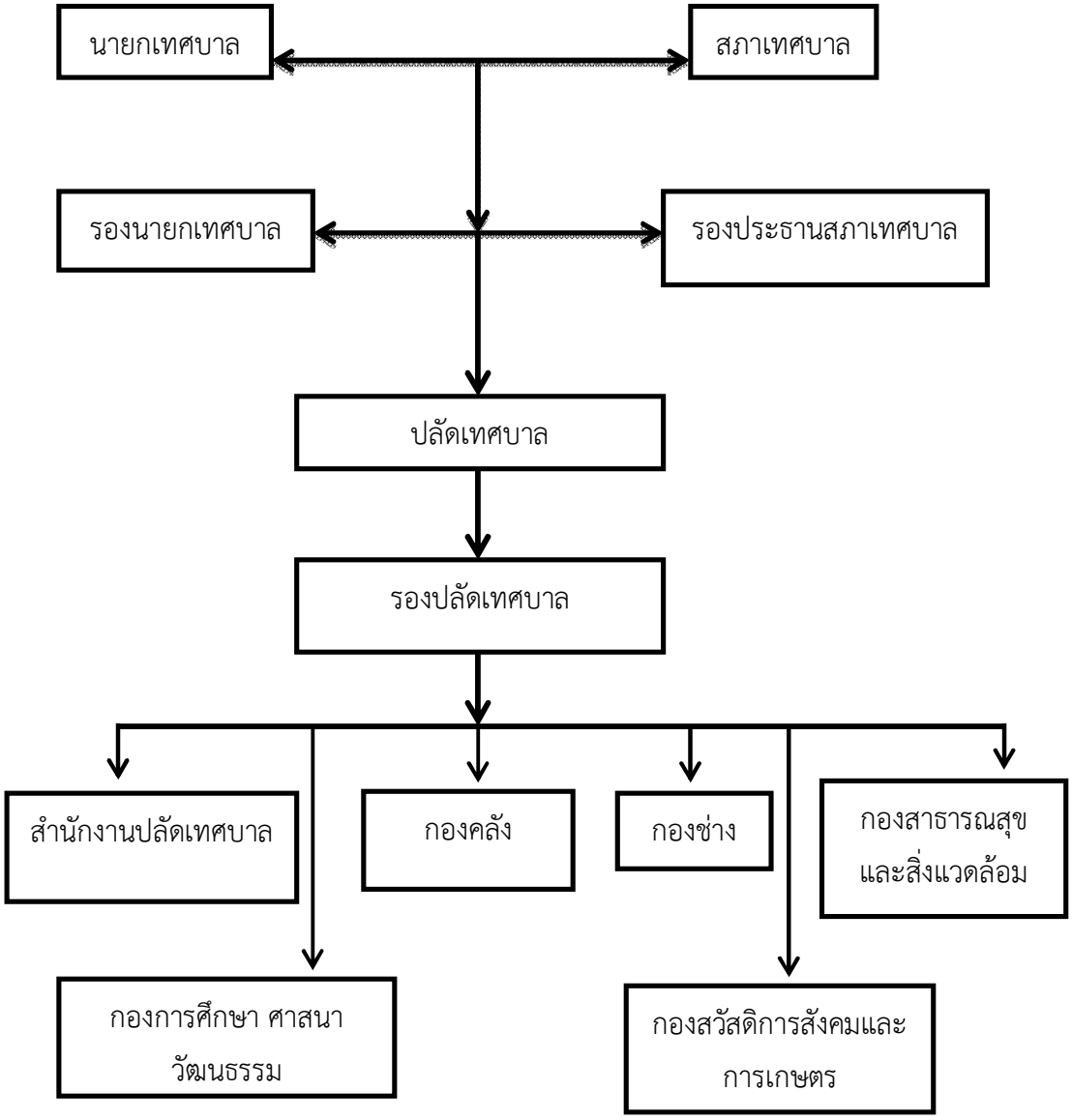

ภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี
ที่มา : เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๒.๕.๓ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ประกอบด้วยกองงานและพัฒนาการของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ การบริหารงานบุคคล ผู้วิจัยจึงทำงานวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งอยู่ในกองกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งบทบาทหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานในหน้าที่ของ งานธุรการกองสาธารณสุขฯ งานสุขาภิบาลอนามัย และสิ่งแวดล้อม งานป้องกันและควบคุมโรค งานสัตว์แพทย์ งานรักษาความสะอาด งานเผยแพร่และฝึกอบรม งานส่งเสริมสุขภาพ งานศูนย์บริการสาธารณสุข และงานหน่วยบริการแพทย์ฉุกเฉิน โดยมีโครงสร้างกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

โครงสร้างกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

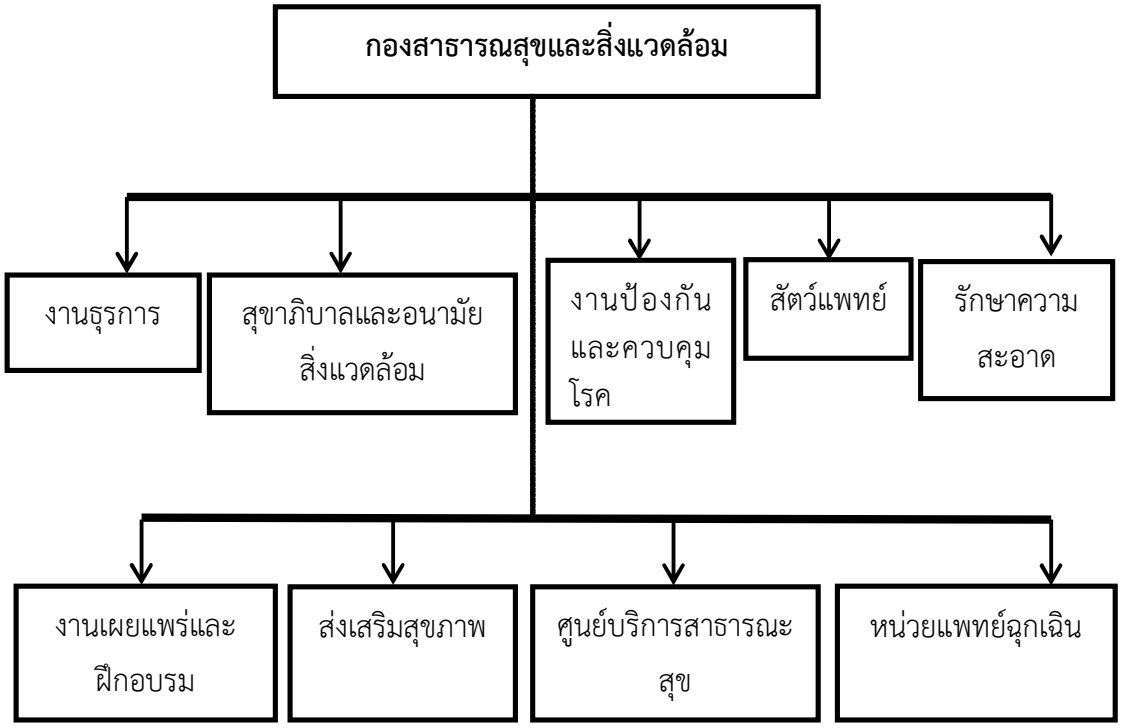

ภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี
ที่มา: แผนการบริหารงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

๒.๕.๔ กองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

กองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีมีบทบาทหน้าที่ควบคุมดูแล ทรัพยากรน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำป่าสัก คลองคอเลือก คลองห้วยชัน และสระน้ำ จำนวน ๑๓ แห่ง รวมทั้งยังควบคุมดูแลการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลในเขตเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ซึ่งมีขยะ ๑๗ ตัน/วัน ซึ่งเทศบาลมีรถเก็บขยะ ๗ คัน

๑) การบริหารจัดการขยะมูลฝอย

เทศบาลเมืองวิเชียรบุรีตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอย ได้คัดเลือกชุมชนโกเมนก้าวหน้าเพื่อดำเนินโครงการลดปริมาณขยะในชุมชน การจัดการขยะในชุมชนด้วยหลัก ๓ R ภายใต้ชื่อโครงการ “โกเมนร่วมจิต เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” เพื่อเป็นชุมชนตัวอย่างเพื่อเผยแพร่แบบอย่างให้ชุมชนอื่นต่อไป ด้วยแนวคิดการกำจัดขยะต้องเป็นหน้าที่ของทุกคนมิใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง ผู้ผลิตขยะต้องมีส่วนร่วมในการกำจัด การลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด และการคัดแยกขยะในครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน เป็นผลดีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเกิดการพึ่งพาตนเองตามแนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เป็นเทศบาลนำร่อง โครงการสู่เมืองคาร์บอนต่ำของเทศบาลไทยเพื่อเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เทศบาลมุ่งส่งเสริมให้ประชาชน ได้มีความรู้ ความเข้าใจถึง สาเหตุและกระบวนการปลดปล่อยคาร์บอนจากกิจกรรมต่างๆ ในภาคเมือง จนเกิดความตระหนักและมีศักยภาพพอที่จะปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาสู่ “เทศบาลคาร์บอนต่ำ” ตามแนวทางพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้การดำเนินการ ๔ ยุทธศาสตร์ คือเมืองแห่งต้นไม้ เมืองไร้มลพิษ เมืองพิชิตพลังงาน และเมืองที่มีการบริโภคอย่างยั่งยืนได้ใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอย (เตาเผาขยะทั่วไป)

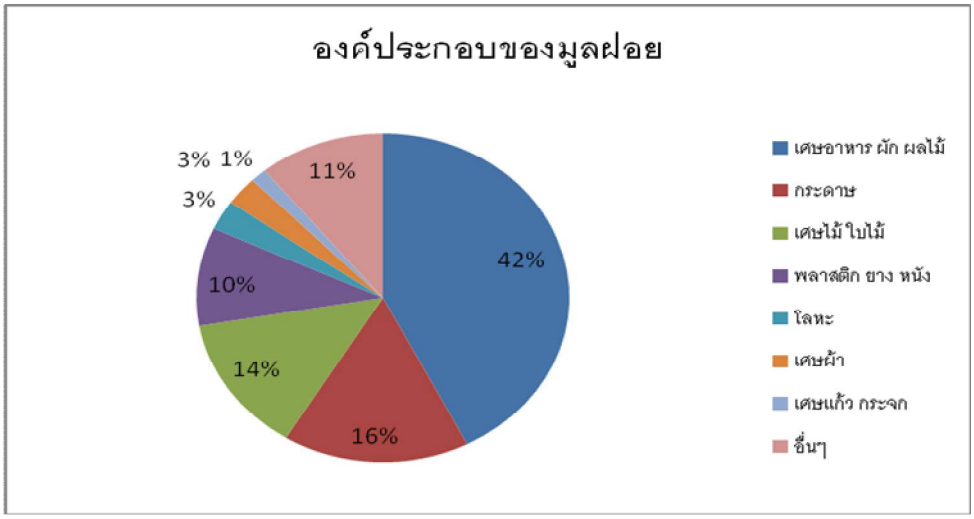

ภาพที่ ๒.๓ องค์ประกอบของขยะมูลฝอย
ที่มา: แผนพัฒนาเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๒) ข้อมูลสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

๒.๑ ซึ่งเป็นที่ตั้งสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ตำบลท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

๒.๒ ขนาดพื้นที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ๕ ไร่

๒.๓ เจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๒.๔ ระยะห่างระหว่างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยกับเสาไฟฟ้าแรงสูง ๐.๗ กิโลเมตร

๓) ข้อมูลปริมาณขยะ

๓.๑ ปริมาณขยะที่นำไปทิ้งสถานที่กำจัดขยะ ๑๙.๖ ตันต่อวัน

๓.๒ ปริมาณขยะที่ตกค้างสะสม ณ สถานที่กำจัดขยะ ๒,๕๐๐ ตัน

๔) จำนวนเทศบาล/อบต. ที่เก็บขนขยะไปทิ้งที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้ร่วมกัน - แห่ง ประกอบด้วย

๔.๑ ชื่อเทศบาล/อบต.

- ปริมาณขยะที่เก็บขนไปทิ้งที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้ - ตัน/วัน

ระยะทางในการเก็บขนขยะจากจุดรับขยะไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย - กิโลเมตร

๔.๒ ชื่อเทศบาล/อบต.

- ปริมาณขยะที่เก็บขนไปทิ้งที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้ - ตัน/วัน

ระยะทางในการเก็บขนขยะจากจุดรับขยะไปยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย - กิโลเมตร

๕) รูปแบบ/เทคโนโลยีที่ใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอย แบบเทกองกลางแจ้งและฝังกลบขยะมูลฝอย งบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างเทคโนโลยีของเทคโนโลยีดังกล่าว

๖) ศักยภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยของเทคโนโลยีดังกล่าว

- กรณีใช้เทคโนโลยีการแปรรูปขยะเป็นพลังงานไฟฟ้า สามารถผลิตพลังงานไฟฟ้า - กิโลวัตต์ (kW)/วัน

๗) โครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย

๗.๑ การจัดแบ่งโครงสร้างการบริหารของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย

๗.๒ การดูแลรักษาระบบกำจัดขยะมูลฝอย

๗.๓ จำนวนบุคลากรทั้งหมดที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย - คน

๗.๔ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการจ้างบุคลากรที่ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย - บาท/คน เดือน

๘) ต้นทุนโดยเฉลี่ยที่ใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอย

๘.๑ ค่าใช้จ่ายในการเก็บขนขยะไปยังศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย - บาท/ตัน/วัน

๘.๒ ค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอย - บาท/ตัน/วัน

หมายเหตุ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอย อาทิ ค่าจ้างบุคลากร ค่าซ่อมบำรุง ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง/ค่าไฟฟ้า เป็นต้น

๘.๓ รายได้ที่เรียกเก็บเป็นค่าดำเนินการเก็บขน/กำจัดขยะมูลฝอยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ที่นำขยะมากำจัด ณ ศูนย์แห่งนี้ - บาท/ตัน/ปี

๘.๔ รายได้อื่นๆ อาทิ จากการขายไฟฟ้าให้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคโปรดระบุแหล่งที่มาของรายได้ - บาท/ปี

๙) ความคุ้มค่าในการลงทุนก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย (เมื่อคำนวณจากต้นทุนโดยเฉลี่ยในการกำจัดขยะมูลฝอย ตามข้อที่ ๘)

( ) คุ้มค่าเนื่องจาก

( ) ไม้คุ้มค่าเนื่องจาก

๑๐) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีกำจัดขยะมูลฝอย

๑๑) ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไขปัญหา

การบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีใช้วิธี Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๗ Roadmap คือ กระบวนการการแก้ไขปัญหาโดยกำหนดเป็นขั้น เป็นตอน กำหนดระยะเวลา เช่น

๑) จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอยทั่วไปที่ต้นทาง

๒) คัดแยกของเสียอันตรายชุมชนออกจาก ขยะมูลฝอยทั่วไป และเก็บรวบรวม ณ สถานที่เก็บรวบรวม ของจังหวัด และส่งไปกำจัดยังสถานที่กำจัดของเอกชน

๓) รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่การลด คัดแยกที่ต้นทาง จนถึงการกำจัดขั้นสุดท้าย ตลอดจนลดการใช้ถุงพลาสติก และหันมาใช้วัสดุอื่นแทน

๔) สร้างจิตสำนึกและวินัยในการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่ นักเรียนและเยาวชน โดยให้มีการปฏิบัติเป็นรูปธรรม โดยมีโครงสร้างสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม มีโครงสร้างกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี[๙๒]

---

[๙๒] สำเนา, **“การบริหารจัดการขยะมูลฝอย”**, แผนพัฒนาเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์, เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘.

๒) การจัดการสิ่งแวดล้อม

การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ๑) ด้านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ๒) ด้านการวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม ๓) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ ๔) ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข และ ๕) ด้านการทบทวนการจัดการ เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ได้ดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ด้านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม คือแนวทางที่กำหนดขึ้นมาซึ่งอาศัยพื้นฐานจากเป้าหมายและแผนกลยุทธ์ทั้งหมดของเทศบาลเพื่อใช้เป็นทิศทางสำหรับการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เช่น ๑) โครงการรณรงค์กำจัดลูกน้ำในเขตเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี และ ๒) โครงการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรคคอตีบกับบาลทะยัก ฉีดตั้งแต่อายุ ๒๐ ปี ขึ้นไป ไม่เกิน ๕๐ ปี ในเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เป็นต้น

๒.๒ ด้านการวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม คือกำหนดวิธีการไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเอาข้อมูลข่าวสารในอดีตมากำหนดหรือพยากรณ์อนาคตในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เช่น ๑) ดำเนินการแจก “ทรายอะเบท” ค่ำกะลา เพื่อกำจัดลูกน้ำยุงลาย ในชุมชน และ ๒) แผนจัดทำหมั่นสุนัขจรจัด ในชุมชนเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี และ ๓) จัดทำแผนวางท่อระบายน้ำเสียในชุมชนเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เป็นต้น

๒.๓ ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ คือการดำเนินการและปฏิบัติงานไปตามตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ในการบริการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เช่น ๑) การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนสร้างความตระหนักต่อการป้องกันโรคไข้เลือดออก และ ๒) กิจกรรมกำจัดขยะมูลฝอย โดยการฝังกลบ หรือการนำไปทำปุ๋ยภายในชุมชน

๒.๔ ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข คือการติดตามตรวจสอบ และการตรวจวัดคุณลักษณะสำคัญการปฏิบัติงานและกิจกรรมขององค์การที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบันทึกข้อมูลเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการบริการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เช่น ๑) รถเก็บขนขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ๒) เสาไฟฟ้าและสายไฟฟ้าในชุมชนเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีไม่เป็นอันตรายต่อการใช้จราจร และ ๓) ป้ายกำจัดความเร็ว และความดังของการใช้เสียงในโรงพยาบาล และโรงเรียน มองเห็นอย่างชัดเจน เป็นต้น

๒.๕ ด้านการทบทวนการจัดการ คือการประเมินประสิทธิภาพของการดำเนินงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี รวมทั้งการตรวจสอบว่าปฏิบัติตามนโยบาย และกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เช่น ๑) รถเก็บขยะของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เก็บขยะ ตั้งแต่ ๐๕.๐๐ น. ๒) ระบายน้ำทิ้งในชุมชนเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ระบายน้ำได้ทันในช่วงฤดูฝน ๓) การใช้รถในชุมชนช่วงเวลา ๑๘.๐๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น. จราจรหนาแน่นมาก และ ๔) สัญญาณไฟจราจรมองเห็นได้อย่างชัดเจน เป็นต้น

โครงสร้างกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม

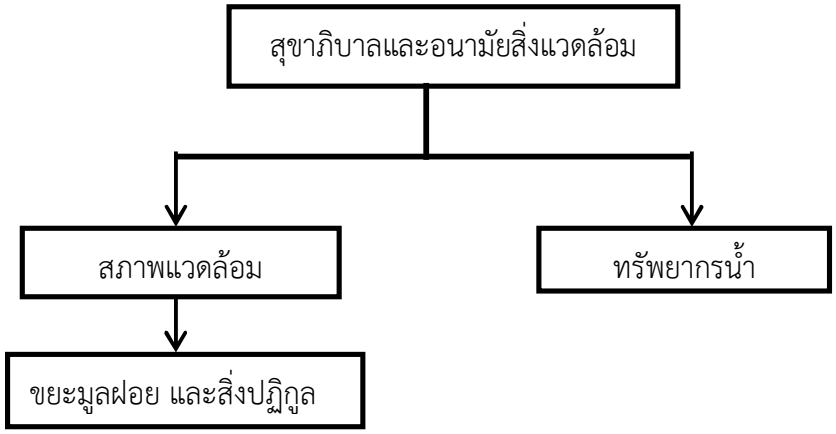

ภาพที่ ๒.๔ โครงสร้างกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม

ที่มา: แผนการบริหารงานกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม

สรุป เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ประกอบด้วยกองงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลและรับผิดชอบงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม งานรักษาความสะอาด งานเผยแพร่และฝึกอบรม งานศูนย์บริการสาธารณสุข งานป้องกันและควบคุมโรค งานสัตว์แพทย์ โดยรับผิดชอบการปฏิบัติงาน งานส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งในกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในเขตเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี โดยกำหนดเป็นขั้น เป็นตอน กำหนดระยะเวลา เช่นการจัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอยทั่วไปที่ต้นทาง และการคัดแยกของเสียอันตรายชุมชนออกจาก ขยะมูลฝอยทั่วไป และเก็บรวบรวม ณ สถานที่เก็บรวบรวม ของจังหวัด และส่งไปกำจัดยังสถานที่กำจัดของเอกชน เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๑๕ สรุปกองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	**กองงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี**
แผนพัฒนาเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์, (พ.ศ. ๒๕๕๘)	เทศบาลเมืองวิเชียรบุรีตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอย ได้คัดเลือกชุมชนโกเมนก้าวหน้าเพื่อ ๑) ดำเนินโครงการลดปริมาณขยะในชุมชน ๒) การจัดการขยะในชุมชนด้วยหลัก ๓ R ภายใต้ชื่อโครงการ “โกเมนร่วมจิต เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทำวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี นั้นได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี ได้มีผู้ให้ทำวิจัยไว้หลายท่านที่สำคัญ ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารไว้ ดังนี้

สุธาดา สนธิเวช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการโรงพยาบาลสงฆ์” ผลการวิจัย ระดับความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อการให้บริการในโรงพยาบาลสงฆ์ของพระสงฆ์ - สามเณร ด้านระบบการให้บริการและด้านผู้ให้บริการตามหลักพรหมวิหาร ๔ พระสงฆ์ - สามเณร มีระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโรงพยาบาลสงฆ์ตามปัจจัยระบบการให้บริการภาพรวมอยู่ในระดับสูง เปรียบเทียบความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกด้านระบบการให้บริการโดยรวม มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีความพึงพอใจแตกต่างกัน ประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการในการให้บริการพระสงฆ์ของโรงพยาบาลสงฆ์ จากหัวหน้าการพยาบาลผู้ป่วยนอก และหัวหน้าการพยาบาลผู้ป่วยใน มีแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพคล้ายคลึงกัน เริ่มจากต้องกำหนดแผนงาน ดำเนินการตามแผน ประเมินผลการทำงาน ติดตามประสานงาน และควบคุม ให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ตลอดจนการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงาน[๙๓]

พัชรินทร์ นาคฉุย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการติดตามภาระหนี้สินของธนาคารตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการการเป็นหนี้และการติดตามภาระหนี้สิน ผลการศึกษาพบว่า หนี้เกิดแต่สัญญานั้นเป็นหนี้เกิดจาก “นิติธรรม” คือการตกลงทั้งสองฝ่ายก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ส่วนหนี้ที่เกิดแต่จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ และละเมิด นั้น เป็นหนี้เกิดจาก “นิติเหตุ” คือคู่กรณี การชำระหนี้ถูกต้องจะต้องอยู่ในลักษณะดังนี้คือ ชำระหนี้ให้ถูกต้อง ครบตามวัตถุแห่งหนี้ ชำระหนี้ตามวันกำหนดและชำระหนี้ด้วยความสุจริต จึงถือว่าชำระหนี้ถูกต้อง และลูกหนี้ได้หลุดพ้นจากการเป็นหนี้ การเกิดหนี้มี ๒ สาเหตุคือหนี้ที่เกิดจากการใช้จ่ายเกินตัว ใช้จ่ายไม่ระมัดระวัง การไม่รู้จักประมาณตัวเองและหนี้ที่เกิดจากเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือความจำเป็นทั้งของตัวเองและครอบครัว หลักการและวิธีการติดตามภาระหนี้สิน ผลการศึกษาพบว่า หลักการและวิธีการในการติดตามภาระหนี้สินมี ๘ ขั้นตอน คือ ปัญหา (Problem) เป้าหมาย (Purpose) การเตรียมการ (Perparing) การวางแผน (Planning) กระบวนการ (Processing) การปฏิบัติ (Practical) การมีส่วนร่วม (Participating) และผลการดำเนินงาน (Performance) การติดตามภาระหนี้สินของธนาคารโดยใช้หลักพุทธธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการการติดตามภาระหนี้สินของธนาคาร

---

[๙๓] สุธาดา สนธิเวช, “ความพึงพอใจของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการโรงพยาบาลสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

ตามหลักพุทธธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การให้หลักสาราณียธรรมมีประโยชน์ในการติดตามภาระหนี้สิน รองลงมา คือ หลักธรรมโลกบาล และหลักธรรมคิหิสุข ตามลำดับสำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการศึกษาครั้งนี้ คือ ธนาคารควรมีนโยบายในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกฎข้อบังคับในการติดตามภาระหนี้สินของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมพนักงานติดตามภาระหนี้สินของธนาคาร เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธนาคารกับลูกหนี้[๙๔]

พิเนตร คณานุรักษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารงานระดับอำเภอเพื่อสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานระดับอำเภอเพื่อสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการนั้นประกอบไปด้วยปัจจัยด้านระบบการบริหารจัดการที่ควรกำหนดให้ “อำเภอ” เป็นเจ้าภาพการบูรณาการและประสานการบริหารจัดการของทุกส่วนราชการในพื้นที่ ลักษณะความเป็นผู้นำของผู้ดำรงตำแหน่ง “นายอำเภอ” ต้องเป็นที่ยอมรับในฐานะผู้บริหารสูงสุดของอำเภอ โดยการทำงานของ “อำเภอ” ต้องกำหนดเป็นกลยุทธ์การทำงานที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของจังหวัดมอบหมายให้ผู้ปฏิบัติที่มีทักษะ ความชำนาญ ความรู้ความสามารถ นำไปปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างของอำเภอตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันในขณะเดียวกันข้าราชการที่ปฏิบัติงานระดับอำเภอ ต้องได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและมีความรู้สึกผูกพันต่อ “อำเภอ” มากกว่า “ต้นสังกัด” เพื่อสร้างค่านิยมของข้าราชการเหล่านั้นให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นข้าราชการของ “อำเภอ” มากกว่าข้าราชการของ “ต้นสังกัด” ซึ่งจะกระตุ้นให้ข้าราชการเกิดจิตสำนึกของการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง[๙๕]

พัชรี ศรสุรินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุหรืออุปกรณ์และด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) เปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรและสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพที่มีต่อการบริหารจัดการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ การศึกษาและรายได้ต่อเดือน พบว่ามีทัศนะต่อการบริหารจัดการแตกต่างกัน ส่วนด้านอาชีพไม่แตกต่างกัน และ ๓) ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มงบประมาณด้านอุปกรณ์และเครื่องมือพร้อมจัดอบรมให้ความรู้ด้านระบบและจัดซื้อจัดจ้างอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัย ให้ความรู้ด้านจริยธรรมใน

---

[๙๔] พัชรินทร์ นาคฉุย, “การบริหารจัดการการติดตามภาระหนี้สินของธนาคารตามหลักพุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

[๙๕] พิเนตร คณานุรักษ์, “ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารงานระดับอำเภอเพื่อสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๘.

การปฏิบัติงานการศึกษาดูงานหรืออบรมเพื่อสร้างแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ควรศึกษาถึงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ก่อนที่จะนาเสนอต่อสาธารณชน[๙๖]

ณฐพัชร์ แนมบัว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ฉันทะ ความพร้อมที่จะกระทางาน วิริยะ การลงมือทาตามแผนงาน จิตตะ การเอาใจใส่กวดขันในงาน และวิมังสา การติดตามประเมินผลงาน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และข้อเสนอแนะต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ คือผู้บริหารควรติดตามความก้าวหน้าของงานที่ได้มอบหมายและควรมีจุดยืนที่ชัดเจนในการบริหารงาน นอกจากนั้นควรจัดให้มีการประชุมประจำเดือนขึ้น เพื่อรับทราบปัญหาภายในองค์กร และควรมีการพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน[๙๗]

พระครูวิสุทธานันทคุณ (ครุฑธา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณะสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและประสบการณ์ในการเข้าวัดที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้[๙๘]

วรลักษณ์ ราชคุณ ได้ศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “กระบวนการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของโรงพยาบาลสวนปรุง” ผลการศึกษาพบว่า ในการดำเนินงานบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของโรงพยาบาลส่วนปรุงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานภายในองค์กร เพื่อมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้รับบริการเป็นหลักปรับปรุงการทำงานเพื่อให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในการให้บริการ มีการปรับเปลี่ยนระบบการทำงานและพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ และมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนทัศนคติขอบุคคลภายนอกที่มีต่อโรงพยาบาลโดยการปรับภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นองค์กรที่มุ่งเน้น การส่งเสริมป้องกันฟื้นฟูผู้มีอาการผิดปกติทางจิต และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้แก่เครือข่ายเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการของผู้ป่วยจิตเวช[๙๙]

---

[๙๖] พัชรี ศรสุรินทร์, “การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

[๙๗] ณฐพัชร์ แนมบัว, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

[๙๘] พระครูวิสุทธานันทคุณ (ครุฑธา), “การบริหารจัดการวัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๙๙] วรลักษณ์ ราชคุณ, “กระบวนการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของโรงพยาบาล”, **การค้นคว้าอิสระ,** ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๖.

สมคิด โพธิ์จุมพล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบดังนี้ (๑) ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีลห้า ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน การบริหารจัดการศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นทั้ง บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์จัดทำหลักสูตร ปรับปรุงภูมิทัศน์และปรับปรุงกายภาพและสิ่งแวดล้อม (๒) ด้านกระบวนการ สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจาวันทุกช่วงชั้น มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีที่หลากหลาย รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ (๓) ด้านผลผลิต โรงเรียนเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองผือ ๑๔ ประการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย[๑๐๐]

จงศักดิ์ ผดุงทรัพย์ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของตุลาการ” ผลการศึกษาพบว่าพบว่า กลไกการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของตุลาการด้านการบรรจุแต่งตั้งคือมีการกำหนดอายุขั้นต่ำ มีการกำหนดประสบการณ์ในการทำงานและวุฒิการศึกษาขั้นต่ำ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการฝึกอบรม เกี่ยวกับการโยกย้ายมีการกำหนดบัญชีอาวุโสศาลในการแต่งตั้งโยกย้ายและกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งทางการบริหาร เกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ มีการกำหนดตัวบุคคลผู้พิจารณาความดีความชอบในลำดับต่างๆ และมีการใช้ระบบบัญชีเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งแบบแท่ง เกี่ยวกับการขึ้นดำรงตำแหน่งหรือการเลื่อนตำแหน่ง มีการจัดลำดับอาวุโสตัวของผู้พิพากษา เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัย มีการตั้งกรรมการสอบข้อเท็จจริงในชั้นต้นก่อนมีการตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัยเว้นแต่ความผิดที่ชัดแจ้ง[๑๐๑]

สรุป ประเด็นสำคัญได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารนั้นจะต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่สภาพแวดล้อมขององค์การทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ระบบการประสานงานเป็นไปด้วยดี ต่อมาคือการบริหารบุคลากรภายในองค์การเพื่อให้บุคลากรมีความตื่นตัวอยู่เสมอ และสามารถปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงขององค์การได้ตลอดเวลา การปรับเปลี่ยนระบบการทำงานและพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้รับมาตรฐานและมีคุณภาพ และมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนทัศนคติขอบุคคลภายนอกที่มีต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ที่สำคัญคือการบริหารวัฒนธรรมองค์การเพื่อลดความซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นและเป็นการสร้างฐานการปฏิบัติงานให้ตรงตามเป้าหมายขององค์กร

---

[๑๐๐] สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียน บ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

[๑๐๑] จงศักดิ์ ผดุงทรัพย์, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของตุลาการ”, **การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ,** ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

ตารางที่ ๒.๑๖ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

นักวิจัย	ผลการวิจัย
สุธาดา สนธิเวช, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑)	๑) ระดับความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่มีต่อการให้บริการในโรงพยาบาลสงฆ์ของพระสงฆ์-สามเณร ๒) ด้านระบบการให้บริการ ๓) ด้านผู้ให้บริการตามหลักพรหมวิหาร ๔ พระสงฆ์ -สามเณร มีระดับความพึงพอใจ ๔) การบริหารจัดการโรงพยาบาลสงฆ์ตามปัจจัยระบบการให้บริการภาพรวมอยู่ในระดับสูง
พัชรินทร์ นาคฉุย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑)	๑) กระบวนการการเป็นหนี้และการติดตามภาระหนี้สิน ผลการศึกษาพบว่า หนี้เกิดแต่สัญญานั้นเป็นหนี้เกิดจาก “นิติธรรม” ๒) คือการตกลงทั้งสองฝ่ายก่อให้เกิดหนี้ขึ้น
พิเนตร คณานุรักษ์, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๔๘)	๑) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานระดับอำเภอเพื่อสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการนั้นประกอบไปด้วยปัจจัยด้านระบบการบริหารจัดการที่ควรกำหนดให้ “อำเภอ” ๒) และประสานการบริหารจัดการของทุกส่วนราชการในพื้นที่
พัชรี ศรสุรินทร์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖)	๑) การบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒) เปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรและสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพที่มีต่อการบริหารจัดการ ๓) ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มงบประมาณด้านอุปกรณ์และเครื่องมือพร้อมจัดอบรมให้ความรู้ด้านระบบและจัดซื้อจัดจ้างอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัย
ณฐพัชร์ แนมบัว, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖)	๑) ผู้บริหารควรติดตามความก้าวหน้าของงานที่ได้มอบหมาย และควรมีจุดยืนที่ชัดเจนในการบริหารงาน ๒) นอกจากนั้นควรจัดให้มีการประชุมประจำเดือนขึ้น เพื่อรับทราบปัญหาภายในองค์กร

ตารางที่ ๒.๑๖ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระครูวิสุทธานันทคุณ (ครุฑธา), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔)	๑) ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ๒) และประสบการณ์ในการเข้าวัดที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้
วรลักษณ์ ราชคุณ, ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๖)	๑) การทำงานเพื่อให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในการให้บริการ ๒) มีการปรับเปลี่ยนระบบการทำงานและพัฒนารูปแบบการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ
สมคิด โพธิ์จุมพล, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๘)	๑) ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ๒) ด้านกระบวนการ สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๓) ด้านผลผลิต โรงเรียนเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
จงศักดิ์ ผดุงทรัพย์, ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๑)	๑) กลไกการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของตุลาการด้านการบรรจุแต่งตั้งคือมีการกำหนดอายุขั้นต่ำ ๒) การกำหนดประสบการณ์ในการทำงานและวุฒิการศึกษาขั้นต่ำ ๓) กระบวนการฝึกอบรม เกี่ยวกับการโยกย้าย มีการกำหนดบัญชีอาวุโสศาลในการแต่งตั้งโยกย้าย ๔) กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งทางการบริหาร เกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบ มีการกำหนดตัวบุคคลผู้พิจารณาความดีความชอบในลำดับต่างๆ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้

จักรพันธ์ สิงห์ลอ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านวังแท่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๒” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาแนวทางการพัฒนา และการประเมินผลการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านวังแท่น ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่การสังเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์และตีความ สรุปเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและประเมินผลจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบการพรรณาวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิจัย สรุปได้ว่า ๑) การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านวังแท่น ด้านนโยบาย วิสัยทัศน์และโครงสร้างการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ไม่ได้ระบุนโยบาย วิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่มีข้อความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ยังไม่มีการกำหนดเป้าหมายด้านการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ระบบโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนไม่ชัดเจน มีการรายงานผลการปฏิบัติงานแต่ขาดการประเมินโครงการที่เป็นระบบชัดเจน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ไม่มีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา เนื้อหา สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ ขาดแหล่งเรียนรู้นักเรียนขาดคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม ขาดผู้นำ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบว่าโรงเรียนได้ ดำเนินการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอย การจัดภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน น้ำเน่าเสีย พลังงานไฟฟ้ามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นได้แก่ ควันจากการเผาถ่าน ด้านการมีส่วนร่วมและเครือข่ายสิ่งแวดล้อมยังไม่มีความเข้มแข็ง ๒) แนวทางการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่การจัดทำโครงการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนร่วมกัน การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนจากการจัดทำโครงการซึ่งแบ่งเป็นปฏิบัติการ ๓ ขั้นตอนคือ ปฏิบัติการขั้นตอนที่ ๓) การวางแผนจัดทำโครงการพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ปฏิบัติการขั้นตอนที่ ๒ การอบรมผู้นำสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติการขั้นตอนที่ ๓ การจัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนผลการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดทำโครงการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและยั่งยืนได้ ๔) การประเมินผลพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด[๑๐๒]

นิยดา สวัสดิพงษ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ: ชุมชนคลองจวนเขตสวนหลวง

---

[๑๐๒] จักรพันธ์ สิงห์ลอ, “การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านวังแท่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๕๔.

กรุงเทพมหานคร” การศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ เป็นการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำเสียและขยะมูลฝอย ซึ่งในที่นี้มีชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนต้นแบบ โดยชุมชนดังกล่าวจัดเป็นชุมชนขนาดเล็กจำนวน ๓๔ หลังคาเรือน มีประชากรประมาณ ๑๕๐ คน อยู่ติดริมคลอง ซึ่งโครงการวิจัยนี้ประกอบด้วยการดำเนินงาน ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ เป็นการสำรวจสภาพพื้นที่และสภาพปัญหาภายในชุมชนโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ซึ่งแบบสอบถามมีการตรวจสอบความเที่ยง (Validity) และค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ซึ่งพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๑ ซึ่งเป็นค่าที่เชื่อถือได้ และส่วนที่ ๒ จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากส่วนที่ ๑ และหาแนวทางในการจัดการคุณภาพน้ำ และการจัดการขยะมูลฝอย โดยการดำเนินงานจะมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นประเด็นสำคัญ โดยมีการศึกษาแนวทางที่ประชาชนในชุมชนต้องการ และยินดีให้ความร่วมมือ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากจุดเริ่มต้นของสาเหตุเป็นหลัก[๑๐๓]

วสันต์ แซ่ลิ่ม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองแบบบูรณาการ : กรณีศึกษา การจัดการปัญหาน้ำเสีย และขยะในชุมชนเกตุไพเราะ ๓ - ๔ - ๕” จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการในชุมชนแห่งนี้ได้อาศัยการบูรณาการเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะในด้านสังคมซึ่งในชุมชนได้แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มด้วยกันไม่ว่าจะกลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มธนาคารขยะกลุ่มออมทรัพย์ และด้านเทคโนโลยี ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งด้านแนวคิดจากแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แนวคิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน แนวคิดสมัยใหม่ต่างๆ และการอาศัยเทคโนโลยีจากอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ประสานเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดี โดยทุกขั้นตอนได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยตลอด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพนั้น ไม่สามารถหวังพึ่งการแก้ไขปัญหาจากแนวทางใดแนวทางหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือจนกระทั่ง เทคโนโลยีเพียงด้านเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันจึงสามารถสำเร็จได้ด้วยดี ซึ่งก็พอจะเป็นแนวทางให้กับอีกหลายๆ ชุมชนที่มีที่ตั้งชุมชนติดกับแหล่งน้ำในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียและปัญหาขยะร่วมกันต่อไป[๑๐๔]

กฤษณะ ธะสุข ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลาดชิด อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษา สรุปได้ว่า ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลาดชิด คือไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีการจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่เพียงพอ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา รวมถึงไม่มี

---

[๑๐๓] นิยดา สวัสดิพงษ์ และคณะ, “การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ: ชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”, **งานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๕๔.

[๑๐๔] วสันต์ แซ่ลิ่ม, “กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองแบบบูรณาการ : กรณีศึกษา การจัดการปัญหาน้ำเสียและขยะในชุมชนเกตุไพเราะ ๓ - ๔ - ๕”, **สารนิพนธ์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๕๓.

การจัดทำแผนหรือโครงการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการกระทำกิจการบ่อทราย ฝุ่นละอองจากโรงสีข้าว และการใช้สารเคมีในการเกษตรที่ชัดเจน จึงทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลาดชิดไม่ประสบความสำเร็จ[๑๐๕]

กนกพร ศรีวิทยา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความร่วมมือระหว่างไตรภาคีในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อุตสาหกรรม” ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะความร่วมมือระหว่างไตรภาคีในการจัดการสิ่งแวดล้อมในสวนอุตสาหกรรมบางกะดี จังหวัดปทุมธานี และนิคมอุตสาหกรรม-แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน อย่างเป็นทางการ ภายใต้โครงการความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยทุกภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีการแบ่งปันทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งส่งผลทำให้ทุกภาคส่วนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยเขตพื้นที่อุตสาหกรรมทั้ง ๒ แห่งนี้ มีปัจจัยร่วมที่ทำให้เกิดความร่วมมือ ๗ ปัจจัย ได้แก่ ๑) การเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ๒) นโยบายให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ๓) การมีส่วนร่วมและความมุ่งมั่น ตั้งใจของผู้นำภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ๔) การสื่อสารที่มีประสิทธิผล และ ๕) การมีเทคนิคและวิธีการบริหารสิ่งแวดล้อม ๖) ความเป็นกลุ่มสังคม และ ๗)การมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่วนเขตอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี พบว่า ไม่มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการ เนื่องจากขาดปัจจัยที่สำคัญ ๒ ปัจจัย ได้แก่ ๑) การเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน และ ๒) การมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม จากการที่ทุกภาคส่วนช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามบทบาท ภารกิจและหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ส่งผลทำให้ทุกภาคส่วนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ส่วนนิคมอุตสาหกรรมเหมราช จังหวัดชลบุรี พบว่า ไม่มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลทำให้มีปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงเกิดขึ้นในเขตพื้นที่อุตสาหกรรม[๑๐๖]

สุวิมล มงคลสิริรักษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า คนในชุมชนบ้านปงถ้ำมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ดังนี้การมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมด้านองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมด้านองค์กรท้องถิ่นเป็นการบริหารจัดการโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และการมีส่วน

---

[๑๐๕] กฤษณะ ธะสุข, “ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลาดชิด อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **รายงานการศึกษาอิสระ,** ปริญญารัฐประศาสนศาสตร, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๓.

[๑๐๖] กนกพร ศรีวิทยา, “ความร่วมมือระหว่างไตรภาคีในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อุตสาหกรรม”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตรัฐประศาสนศาสตร์**, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๖.

ร่วมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นการดำเนินการเพื่อร่วมสร้างจิตสำนึก[๑๐๗]

ขนิษฐา ไชยวงศ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัทสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม: กรณีของบริษัท จอร์จี้ แอนด์ ลู จำกัด จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัท จอร์จี้แอนด์ ลู จำกัดด้านการจัดการน้ำเสีย มีการระบายน้ำทิ้งลงบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ท่อระบายสาธารณะ จัดการขยะ มูลฝอยด้วยการเตรียมภาชนะที่มีฝาปิดและใช้บริการจากเทศบาล/สุขาภิบาลในการจัดการขยะ ด้านการป้องกันเสียงรบกวน ฝุ่นละออง และควันจากกระบวนการผลิต บริษัทได้สร้างปล่องฝุ่นและปล่องควัน รวมถึงมีการจัดเตรียมถังดับเพลิงทางหนีไฟ อุปกรณ์ป้องกันภัยเบื้องต้น แต่สำหรับการระบายอากาศ การถ่ายเทความร้อน ยังไม่มีระบบการระบายอากาศที่ดี สำหรับการจัดการด้านพนักงานมีการสอนงานก่อนปฏิบัติงานแต่ไม่ครบทุกขั้นตอน มีการเตรียมอุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุไว้แต่ไม่ครบทุกชนิด มีการให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานแก่พนักงานแต่ไม่สม่ำเสมอ มีสวัสดิการค่าอาหาร ๑ มื้อ ค่ารักษาพยาบาล และที่พักอาศัย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนยังไม่มีมาตรการ หรือแผนงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

ต่อศักดิ์ โกษาวัง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในถนนคนเดินกาดกองต้ามี ๓ ปัญหา คือ ๑.๑ ปัญหาขยะ ๑.๒ ปัญหาการจราจร และ ๓) ปัญหาน้ำเสีย ๒) สภาพการจัดการถนนคนเดินกาดกองต้าจะเป็นการจัดการภายใน มีกฎเกณฑ์ กติกาที่ตั้งขึ้นเองภายในถนนคนเดินเป็นการจัดการ และดูแลกันเองภายในถนนคนเดินกาดกองต้าโดยมีคณะกรรมการถนนคนเดินกาดกองต้าเป็นผู้ดูแล ภาครัฐมีบทบาทปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจรับผิดชอบในการจัดเก็บขยะ นำขยะไปกำจัด ขุดลอกท่อระบายน้ำ เป็นต้น ถนนคนเดินกาดกองต้าไม่มีการเก็บค่าเช่าที่ในการค้าขาย และไม่มีงบสนับสนุนโดยตรงจากภาครัฐ ๓) ทัศนคติของผู้ใช้บริการ พบว่า มีความพึงพอใจมากต่อการท่องเที่ยวถนนคนเดินกาดกองต้า ทัศนคติของผู้ใช้บริการ นักท่องเที่ยวต้องการให้ถนนคนเดินกาดกองต้าพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการเพิ่มจำนวนถังขยะให้เพียงพอต่อความต้องการ ความต้องการให้พัฒนาด้านสุขาภิบาล การบริการห้องน้ำสาธารณะ แก้ไขปัญหาการจราจร สถานที่จอดรถมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และส่งเสริมด้านวัฒนธรรมความเป็นล้านนาให้มากกว่าปัจจุบัน[๑๐๘]

แคทราย ชีพธรรม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านปัญหาฝุ่นละอองของประชาชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ปัญหาฝุ่นละอองมีระดับความรุนแรงของปัญหามากพื้นที่และเวลาที่มักประสบปัญหาคือ พื้นที่คมนาคมขนส่งกับพื้นที่ชุมชน ช่วงเวลาและช่วงวันที่ปัญหามีความรุนแรงคือ ทุกช่วงเวลาและทุกช่วงวัน ช่วงเดือนที่ปัญหามีความรุนแรงคือ ช่วงเดือนมีนาคม ประชาชนทุกคนได้รับ

---

[๑๐๗] สุวิมล มงคลสิริรักษ์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง”, **วิยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๔.

[๑๐๘] ต่อศักดิ์ โกษาวัง, “การจัดการสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๕.

ผลกระทบจากปัญหา สาเหตุของปัญหาฝุ่นละอองคือ ๑) สภาพทางภูมิศาสตร์ได้แก่ลักษณะทางภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ ๒) แหล่งกำเนิดฝุ่นละอองที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชน/ที่พักอาศัย ยานพาหนะสนามบิน/เครื่องบิน พื้นที่รกร้าง สถานที่ก่อสร้าง เตาเผาศพ และเตาเผามูลฝอย ๓) กิจกรรมหลักที่ส่งผลให้เกิดปัญหาคือ การเผาในที่โล่งการจราจรและขนส่งการก่อสร้าง การเผาปิ้งย่างอาหารการเผาศพ และการขึ้นลงของเครื่องบิน กลุ่มคนที่มีส่วนในการสร้างปัญหาคือทุกคน แต่ประชาชนคิดว่าตนมีส่วนในการสร้างปัญหาระดับน้อยและสาเหตุหลักของปัญหาคือ พฤติกรรมของทุกคนปัญหาฝุ่นละอองส่งผลกระทบในด้านต่างๆ ได้แก่ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านคุณภาพชีวิตต่อร่างกาย จิตใจและสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประชาชนคิดว่าตนได้รับผลกระทบระดับปานกลาง[๑๐๙]

สุพรรษา ปักษา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต้มเกลือของชุมชนบ้านดอนตาล อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทั่วไปของชุมชนเป็นพื้นที่ดินทรายและที่ราบสูง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีการใช้น้ำในการอุปโภคและการเกษตรจากลำห้วยซีด มีการใช้ทรัพยากรป่าไม้เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหาร จากป่าเขือน้ำและป่าหนองใหญ่ ส่วนพื้นที่ ที่ประกอบการต้มเกลือ มีทั้งติดกับหมู่บ้านจำนวน ๒ โรงและนอกเขตหมู่บ้านจำนวน ๙ โรงและพื้นที่ต้มเกลือส่วนใหญ่มีทั้งติดกับถนนและไร่นา พื้นที่ต้มเกลือ บ้านดอนตาลเป็นพื้นที่ที่มีการต้มเกลือประเภทอุตสาหกรรมครัวเรือน ซึ่งมีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตเกลือจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดทางด้านความเชื่อโดยมีการสะท้อนที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สังเกตได้จากการมีประเพณีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแม่ธรณีและเจ้าที่ที่ดูแลบ่อเกลือ ซึ่งเป็นประเพณีการเซ่นไหว้ก่อนที่จะมีการประกอบอาชีพต้มเกลือ นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อที่แสดงออกมาในรูปแบบข้อห้าม ความเคารพต่อเจ้าที่ที่ดูแลบ่อเกลือ และพระแม่ธรณีเป็นเครื่องเตือนไม่ให้มีการนำเอาทรัพยากรมาใช้อย่างรวดเร็ว เมื่อสังคมเปลี่ยนไปจึงได้มีการปรับเปลี่ยน วิธีการจัดการและการเรียนรู้ออกเป็นการรวมตัวกัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ต้มเกลืออย่างไม่เป็นทางการ และได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพัฒนาการประกอบอาชีพต้มเกลือ ทำให้มีการเร่งการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ส่งผลให้การต้มเกลือเพื่อยังชีพกลายเป็นการผลิตเพื่อการค้า[๑๑๐]

ณัฐพร ใกล้ชิด ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการเลี้ยงโคขุนโดยเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความยังยืนในการเลี้ยงโคขุนแบบมีเงื่อนไข ร้อยละ ๙๘.๙ รายละเอียดของประเด็นความยังยืนและไม่ยังยืนในระดับครัวเรือนจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ความยังยืนในระดับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ที่ทำให้มองเห็นภาพรวมได้ดีกว่าเมื่อพิจารณาความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าประเด็นที่เกษตรกรควรให้ความสนใจดูแลและแก้ไขก่อนเพื่อให้เกิดระดับความยังยืนที่เพิ่มสูงขึ้นในอนาคต จัดว่ามีความยังยืนต่ำสุด คือประเด็นการใช้ประโยชน์จากมูลโคและของเสียในฟาร์ม (ดัชนีชี้วัดความยั่งยืน ๓๓.๓) รองลงมาคือ ประเด็นวิธีการ

---

[๑๐๙] แคทราย ชีพธรรม, “การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านปัญหาฝุ่นละอองของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่”, **การค้นคว้าแบบอิสระ,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

[๑๑๐] สุพรรษา ปักษา, “การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต้มเกลือของชุมชนบ้านดอนตาล อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี”, **การค้นคว้าแบบอิสระ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙.

จัดเก็บมูลโคและของเสียในฟาร์ม (ดัชนีชี้วัดความยั่งยืน ๓๘.๕) ส่วนประเด็นที่แสดงถึงความยั่งยืนของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุน ซึ่งเกษตรกรควรรักษาระดับมาตรฐานให้คงอยู่ จัดว่าเป็นประเด็นที่มีความยั่งยืนสูงสุด คือประเด็นการจัดเก็บมูลโคและของเสียในฟาร์ม (ดัชนีชี้วัดความยั่งยืน ๙๗.๔) รองลงมาคือ ประเด็นการจัดการเมื่อเกิดปัญหาโคป่วย (ดัชนีชี้วัดความยั่งยืน ๙๖.๓)[๑๑๑]

ยุทธนา สุดาคำ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่" ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมระดับมาก ด้านภาระค่าใช้จ่ายครอบครัวถือว่าเป็นปัญหามากที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม เนื่องจากมีรายได้น้อยอาชีพไม่มั่นคง และการถูกกลุ่มนายทุนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในชุมชน เป็นปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอนาคตหน่วยงานภาครัฐ สถาบันด้านการศึกษา หรือองค์กรต่างๆ ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ชุมชนหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงอนุรักษ์ เป็นการสร้างรายได้และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด[๑๑๒]

สุวิมล มงคลสิริรักษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง" ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คนในชุมชนบ้านปงถ้ามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ดังนี้การมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมด้านองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมด้านองค์กรท้องถิ่นเป็นการบริหารจัดการโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และการมีส่วนร่วมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นการดำเนินการเพื่อร่วมสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนต่อสภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ทางสังคมของคนในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน[๑๑๓]

ปริญญา โปธาเกี๋ยง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความตระหนัก และจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน" ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาและความรุนแรงของปัญหาขยะมูลฝอยและการจัดการภูมิทัศน์เมืองในเขตเทศบาล

---

[๑๑๑] ณัฐพร ใกล้ชิด, "การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการเลี้ยงโคขุนโดยเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่", **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๕.

[๑๑๒] ยุทธนา สุดาคำ, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่", **การค้นคว้าแบบอิสระ,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๕.

[๑๑๓] สุวิมล มงคลสิริรักษ์, "การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านปงถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๔.

ตำบลอุโมงค์อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่ขยะมูลฝอยที่พบมากที่สุด คือการทิ้งขยะมูลฝอยไม่เป็นที่รองลงมาคือ ภาชนะรองรับขยะมูลฝอยไม่เพียงพอขยะมูลฝอยบางชนิด เช่น เหล็ก พลาสติกแก้ว ย่อยสลายยาก และขยะอุดตันท่อระบายน้ำ และคูคลองปัญหาการจัดการภูมิทัศน์เมือง ที่พบส่วนใหญ่ได้แก่มีการติดตั้งป้ายโฆษณาชวนเชื่อตามถนนมากเกินไปมีการสร้างอาคารหรือสิ่งต่างๆ รุกล้ำแหล่งน้ำสาธารณะ และมีการรุกล้ำถนน และพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว[๑๑๔]

สรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงเพราะว่าได้มีการนำเอาความผิดพลาดจากอดีตมาพิจารณาทบทวน และให้ความสำคัญปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ตลอดจนได้มีความเห็นพ้องกันว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องนั้น ควรเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มุ่งจะยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้น ในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มีการจัดการน้ำเสีย จัดให้มีการระบายน้ำทิ้งลงบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ท่อระบายสาธารณะ การจัดการขยะ มูลฝอยด้วยการเตรียมภาชนะที่มีฝาปิด และใช้บริการจากเทศบาล/สุขาภิบาลในการจัดการขยะ ด้านการป้องกันเสียงรบกวน ฝุ่นละออง และควันจากกระบวนการผลิต

ตารางที่ ๒.๑๗ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

นักวิจัย	ผลการวิจัย
จักรพันธ์ สิงห์ลอ, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ๒๕๕๔)	ปัญหาแนวทางการพัฒนา และการประเมินผลการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านวังแท่น ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๑) การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านวังแท่น ๒) แนวทางการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ๓) การวางแผนจัดทำโครงการพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ๔) การประเมินผลพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

[๑๑๔] ปริญญา โปธาเกี๋ยง, "ความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน", **การค้นคว้าแบบอิสระ,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๑.

ตารางที่ ๒.๑๗ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
นิยดา สวัสดิพงษ์ และคณะ, งานวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ๒๕๕๔)	๑) การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ ๒) เป็นการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำเสีย และขยะมูลฝอย ซึ่งในที่นี้มีชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนต้นแบบ
วสันต์ แซ่ลิ่ม, สารนิพนธ์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๓)	๑) การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการในชุมชนแห่งนี้ได้อาศัยการบูรณาการเข้าด้วยกันไม่ว่าจะใน ๒) ด้านสังคมซึ่งในชุมชนได้แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มด้วยกันไม่ว่าจะกลุ่มผู้นำชุมชนคณะกรรมการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มธนาคารขยะกลุ่มออมทรัพย์
กฤษณะ ธะสุข, รายงานการศึกษาอิสระ, ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๕๓)	ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลลาดชิด คือ ๑) ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ๒) ไม่มีการจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์ และ ๓) เครื่องมือที่เพียงพอ ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กนกพร ศรีวิทยา, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตรัฐประศาสนศาสตร์, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๕๖)	๑) ลักษณะความร่วมมือระหว่างไตรภาคีในการจัดการสิ่งแวดล้อมในสวนอุตสาหกรรมบางกะดี จังหวัดปทุมธานี ๒) นิคมอุตสาหกรรม - แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
สุวิมล มงคลสิริรักษ์, วิยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๔)	๑) คนในชุมชนบ้านปงถ้ำมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมี ๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน ๓) เข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ

ตารางที่ ๒.๑๗ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ขนิษฐา ไชยวงศ์, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๖)	๑) ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของบริษัท จอร์จี้ แอนด์ ลู จำกัดด้านการจัดการน้ำเสีย ๒) มีการระบายน้ำทิ้งลงบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยสู่ท่อระบายสาธารณะ จัดการขยะ มูลฝอยด้วยการเตรียมภาชนะที่มีฝาปิด ๓) ใช้บริการจากเทศบาล/สุขาภิบาลในการจัดการขยะ
ต่อศักดิ์ โกษาวัง, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๕)	ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในถนนคนเดินกาดกองต้ามี ๓ ปัญหา คือ ๑) ปัญหาขยะ ๒) ปัญหาการจราจร ๓) ปัญหาน้ำเสีย
แคทราย ชีพธรรม, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๐)	๑) สภาพทางภูมิศาสตร์ได้แก่ลักษณะทางภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ ๒) แหล่งกำเนิดฝุ่นละอองที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชน/ที่พักอาศัยยานพาหนะสนามบิน/เครื่องบิน พื้นที่รกร้าง สถานที่ก่อสร้าง และเตาเผาศพ ๓) กิจกรรมหลักที่ส่งผลให้เกิดปัญหาคือ การเผาในที่โล่ง การจราจร และขนส่งการก่อสร้าง การเผาปิ้งย่างอาหารการเผาศพ
สุพรรษา ปักษา, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๙)	๑) ลักษณะทั่วไปของชุมชน เป็นพื้นที่ดินทรายและที่ราบสูง ๒) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีการใช้น้ำในการอุปโภคและการเกษตรจากลำห้วยซีด ๓) มีการใช้ทรัพยากรป่าไม้เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหาร จากป่าเขือน้ำ และป่าหนองใหญ่
ณัฐพร ใกล้ชิด, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๕)	๑) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ที่ทำให้มองเห็นภาพรวมได้ดีกว่า ๒) เมื่อพิจารณาความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๒.๑๗ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ยุทธนา สุดาคำ, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๕)	๑) ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอนาคตหน่วยงานภาครัฐสถาบัน ๒) ด้านการศึกษา หรือองค์กรต่างๆ ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ชุมชนหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงอนุรักษ์
สุวิมล มงคลสิริรักษ์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๔)	๑) การมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
ปริญญา โปธาเกี๋ยง, การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๑)	๑) ขยะมูลฝอยที่พบมากที่สุดคือการทิ้งขยะมูลฝอยไม่เป็นที่รองลงมาคือ ๒) ภาชนะรองรับขยะมูลฝอยไม่เพียงพอขยะมูลฝอยบางชนิดเช่น เหล็ก พลาสติกแก้ว ย่อยสลายยาก

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเรื่องเทศบาลไว้ ดังนี้

พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามบุคลากรส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ มีตำแหน่งกองการศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘ มีประสบการณ์ทำงาน ๑๖ - ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ และมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นหลายด้าน พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประชาชน พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่าบุคลากรและประชาชน มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาตามหลักธรรมาภิบาล

พบว่า หลักความรับผิดชอบมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน หลักคุณธรรมและหลักความโปร่งใสมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนหลักนิติธรรม, หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า พบว่าบุคลากรและประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ปัญหา และแนวทางในการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ ซึ่งได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวผู้บริหารและคณะผู้บริหารมากกว่าองค์กรและมีผลในภาพรวมทั้ง ๖ หลักอยู่ในระดับความแตกต่างเป็นส่วนใหญ่ หากแต่ยังคงมีบุคลากรและประชาชนเป็นบางส่วนที่ยังมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารมีความไม่เป็นกลางทางด้านการบังคับบัญชา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานการสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้เลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของพนักงานชั้นล่าง อุปกรณ์ในการทำงานที่มีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การจัดบุคลากรได้ไม่ค่อยเหมาะสมกับงาน หรือการจัดให้ทำงานมากซับซ้อนจนเกินไปจนทำให้งานที่ทำนั้นเกิดความล่าช้าและผิดพลาดได้ง่าย[๑๑๕]

สิริวิภา ศรีปลั่ง ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านสุขาภิบาลอาหาร ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในแต่ละด้านมีตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม ๔ ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนและนโยบาย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล[๑๑๖]

ชัยวัฒน์ สุวรรณศักดิ์สิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ; กรณีศึกษากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลเสม็ด จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่าปัญหาของรูปแบบการบริหารงานของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมสืบเนื่องมาจากบุคลากรไม่พอคือไม่สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารงานทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ขาดโครงสร้างของงานบางส่วน ส่วนหนึ่งของปัญหาจะเห็นได้ว่ามาจากที่ทางเทศบาลเองเพิ่งจะได้รับการยกระดับฐานะมาเป็นเทศบาล และทางคณะผู้บริหารเพิ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาจึงทำให้กรอบอัตรากาลังและแผนงานยังไม่มีผลบังคับใช้[๑๑๗]

พระมหาเตชินท์ สิทฺธาภิภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการให้บริการของเทศบาลตำบลดงเย็นอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่าระดับประสิทธิผลการให้บริการแก่

---

[๑๑๕] พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๑๑๖] สิริวิภา ศรีปลั่ง, “การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

[๑๑๗] ชัยวัฒน์ สุวรรณศักดิ์สิน, “การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ; กรณีศึกษากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลเสม็ด จังหวัดชลบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** ,(วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๑.

ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก =๓.๕๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยตามลำดับ คือ ด้านอาคารสถานที่ =๓.๕๘ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก =๓.๕๑ ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ =๓.๔๙ อยู่ในระดับปานกลางการเปรียบเทียบระดับประสิทธิผลการให้บริการแก่ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนะในประสิทธิผลการให้บริการแก่ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร แตกต่างกันในขณะที่เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีทัศนะไม่แตกต่างกัน[๑๑๘]

พระสักชัย จิตฺตสุโภ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเทศบาลนครสวรรค์” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักงานเทศบาลนครสวรรค์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเทศบาลนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน[๑๑๙]

ศุภกิจ พงศ์อักษร ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการเทศบาลตำบลควนเนียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเทศบาลตำบลควนเนียง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนตามตัวแปรด้านต่างๆ พบว่า เพศ ระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันส่วนที่มี อายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน[๑๒๐]

สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารการจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตามหลักธรรมาภิบาล” เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in - depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านฉาง พนักงานเทศบาลและผู้นำชุมชนจำนวน ๖ คนในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากระบวนการในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารของเทศบาลตำบลบ้านฉาง ผลการศึกษาพบว่า ในการบริหารการจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตาม หลักธรรมาภิบาลเทศบาลตำบลบ้านฉางได้จัดทำโครงการตามนโยบายและเทศบัญญัติด้านต่างๆ และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อหาจุดยืนและแนวทางร่วมกัน พบว่ายังประสบปัญหาในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานการทำงานในเทศบาลยังไม่เป็นระบบโดยพนักงาน

---

[๑๑๘] พระมหาเตชินท์ สิทฺธาภิภู, “ประสิทธิผลการให้บริการของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๑๑๙] พระสักชัย จิตฺตสุโภ (ลุ่ยดี), “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๑๒๐] ศุภกิจ พงศ์อักษร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการเทศบาลตำบลควนเนียง อำเภอควนเนียง จังหวัด สงขลา”, **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,** (มหาวิทยาลัยทักษิณ), ๒๕๔๗.

ส่วนหนึ่งยังคงยึดติดกับระบบงานแบบเก่า ไม่ยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ทางด้านกระบวนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารเทศบาลตำบลบ้านฉาง

พบว่าเทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาและในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่างๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่ามีปัญหาในเรื่องขอคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน แต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเองดังนั้นจึงเสนอให้ผู้บริหารของเทศบาลเร่งปรับโครงสร้างและระบบงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับการบริหารการจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในด้านนิติธรรมที่ว่า การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรมการบังคับให้ทันสมัย เป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกัน ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับ เหล่านั้นโดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่อำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคลและนำกฎระเบียบการบริหารงานของเทศบาลมาบังคับใช้ให้เป็นมาตรฐาน เพื่อเป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน[๑๒๑]

ปาลสิฌาล์ ธีรัฐฌานล์ ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานเทศบาล : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานเทศบาลตำบลสำโรงเหนือมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านนิติธรรม รองลงมา คือด้านคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความโปร่งใส ด้านความคุ้มค่า และด้านการมีส่วนร่วมตามลำดับ ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือพนักงานเทศบาลตำบลสำโรงเหนือควรพัฒนาหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ควรกำหนดนโยบายในการบริหารเชิงบูรณาการโดยนำจุดแข็งและจุดอ่อนของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในแต่ละด้านมาเชื่อมโยงกันควรจัดโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลและการประสานงานเชิงกลยุทธ์ ควรมีการกำหนดนโยบายให้พนักงานเทศบาลตำบลสำโรงเหนือเป็นศูนย์กลางของประชาชน เพิ่มโอกาสให้แก่บุคลากรประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ ของเทศบาลมากขึ้น[๑๒๒]

วันเพ็ญ บุญเผือก ได้ศึกษา “ความต้องการมีส่วนร่วมและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองน่าอยู่” พบว่า ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองน่าอยู่โดยรวมในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านบริหารจัดการ พบอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านสังคมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความเป็นไปได้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางเป็นเมืองน่าอยู่โดยรวมและรายด้านทุกด้านคือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหาร

---

[๑๒๑] สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา, “การบริหารการจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตามหลักธรรมาภิบาล” ,**วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๖.

[๑๒๒] ปาลสิฌาล์ ธีรัฐฌานล์,“การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพนักงานเทศบาล: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”**, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิทยาลัย : การบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๑.

จัดการพบอยู่ในระดับน้อยจากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าในบริหารงานของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การตรวจสอบ และการติดตามประเมินประผล ย่อมมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม และด้านการบริหารและการปกครอง[๑๒๓]

พระบรรพต ตยานนฺโท (ปิ่นสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีระดับการศึกษาในระดับชั้นปริญญาตรี มีสถานภาพสมรสแล้ว ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายธุรกิจส่วนตัว และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นต่อความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐ ด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ และ ด้านบริหารและการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ตามลำดับ ผลวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สรุปได้ว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรีด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนด้านสถานภาพและรายได้ต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ คือด้านการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานควรมีการแก้ปัญหาเรื่องการที่ที่อยู่อาศัยหนาแน่น การจราจรติดขัด และให้พื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์ ด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรดูแลเรื่องการว่างงานในชุมชน พัฒนาอาชีพในชุมชน ควรปรับปรุงความสะอาดของตลาด ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรดูแลเรื่องการจราจร และดูแลเรื่องการจัดเก็บขยะรักษาความสะอาดให้มากกว่านี้ ด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม ควรดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ควรมีกล้องวงจรปิดที่สามารถใช้ได้ทุกจุด และด้านบริหารและการปกครอง ควรมีการร้องเรียนและดูแลเรื่องราวร้องทุกข์ให้รวดเร็วขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ให้ถึงประชาชนมากขึ้นกว่านี้[๑๒๔]

รัฐการ สุรงคบพิตร ได้ศึกษาเรื่อง “ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลเชิงดอย” พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มคาดหวังในทุกประเด็นการบริหารงานของเทศบาลเป้าหมาย โดยคาดหวังมากที่สุดคือ การป้องกันและระงับโรคติดต่อรองลงมาคือ การมี

---

[๑๒๓] วันเพ็ญ บุญเผือก,“ความต้องการมีส่วนร่วมและความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองน่าอยู่”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๖.

[๑๒๔] พระบรรพต ตยานนฺโท (ปิ่นสง), “ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาสังคมของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

เครื่องมือใช้ในการดับเพลิง การให้มีและบำรุงสถานที่ที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ และการให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ และผลการศึกษาความคิดเห็นต่อลักษณะการบริหารงานของเทศบาลเป้าหมายมีความคิดเห็นไปในประเด็นผู้บริหารไม่มีอำนาจเพียงพอในการกำหนดนโยบายการบริหารงานมีความแตกต่างแยกกันในคณะผู้บริหาร ซึ่งไม่สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาในเทศบาลได้ และยังถูกครอบงำจากส่วนกลาง แต่เทศบาลเป้าหมายสามารถรับฟัง และเข้าถึงปัญหาท้องถิ่นได้[๑๒๕]

ชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด่านนาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์” พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลในการพัฒนาชุมชนบ้านด่านนาขามโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล[๑๒๖]

ชนิกานต์ ถาวรยุติการต์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรตามแนวคิด Malcolm Baldrige : กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า สถานภาพการปฏิบัติงานของเทศบาลนครนนทบุรีตามแนวคิด/Malcolm Baldrige/ทั้ง/๗/ด้าน/ซึ่งได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านสารสนเทศและการวิเคราะห์ ด้านการวางแผนคุณภาพเชิงกลยุทธ์ ด้านการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการจัดการกระบวนการคุณภาพ ด้านการสนใจลูกค้าและความพึงพอใจลูกค้า ด้านผลการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในส่วนของปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหาภายนอกเทศบาลคือประชาชนไม่เคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกันโดยดึงรัฐเข้ามาเป็นตัวกลาง เพื่อไกล่เกลี่ยและปัญหาภายในเทศบาลคือไม่สามารถบริการประชาชนตามที่ประชาชนคาดหวัง/ติดขัดที่กฎระเบียบ/ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย/คือ มีการจัดทำคู่มือ Malcolm และติดตามผลเป็นระยะสร้างให้เจ้าหน้าที่ในองค์กรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่มีการปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกในการให้บริการการรณรงค์ให้ประชาชนมีความผูกพันกับชุมชน[๑๒๗]

สรุป การบริหารงานของเทศบาลจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด ควรใช้หลักในการบริหารควบคู่กับหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมอื่นๆ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กร ให้มีระเบียบวินัยมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นผู้บริหารในองค์กรจึงควรลดขั้นตอนการทำงานให้รวดเร็วขึ้น วางตัวให้เป็นกลาง รวมทั้งควรปรับโครงสร้าง การวางแผน วิธีการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงาน และการทบทวนในการทำงานที่ผ่านมาแล้วให้ดีและมีประสิทธิภาพในเทศบาลยิ่งขึ้นเพื่อให้

---

[๑๒๕] รัฐการ สุรงคบพิตร, “ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓.

[๑๒๖] ชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด่านนาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๕๐.

[๑๒๗] ชนิกานต์ ถาวรยุติการต์, “การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรตามแนวคิด Malcolm Baldrige กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๐.

ประชาชนผู้มาบริการเคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกันในการทำงานขององค์ก่ออาจเกิดผลทางบวกมากยิ่งขึ้น ทั้งผู้บริหารและพนังงานในเทศบาลเมืองมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๒.๑๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔)	๑) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า บุคลากรและประชาชน มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน
สิริวิภา ศรีปลั่ง, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๘)	ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสุขาภิบาลอาหาร ๒) ด้านสุขภาพ ๓) ด้านสิ่งแวดล้อม
ชัยวัฒน์ สุวรรณศักดิ์สิน, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๕๑)	๑) ปัญหาของรูปแบบการบริหารงานของกองสาธารณสุข ๒) สิ่งแวดล้อมสืบเนื่องมาจากบุคลากรไม่พอคือไม่สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารงานทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ขาดโครงสร้างของงานบางส่วน
พระมหาเตชินท์ สิทฺธาภิภู, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔)	๑) ระดับประสิทธิผลการให้บริการแก่ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
พระสักชัย จิตฺตสุโภ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๔)	๑) ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักงานเทศบาลนครสวรรค์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน
ศุภกิจ พงศ์อักษร, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยทักษิณ ๒๕๔๗)	๑) ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเทศบาลตำบลควนเนียงโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๒.๑๘ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๔๖)	๑) ในการบริหารการจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตาม หลักธรรมาภิบาลเทศบาลตำบลบ้านฉางได้จัดทำโครงการตามนโยบายและเทศบัญญัติด้านต่างๆ
ปาลสิฌาล์ ธีรัฐฌานล์, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๕๑)	๑) พนักงานเทศบาลตำบลสำโรงเหนือมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก
วันเพ็ญ บุญเผือก, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๔๖)	ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านฉางให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดยรวมใน ๑) ด้านสิ่งแวดล้อม ๒) ด้านกายภาพ ๓) ด้านเศรษฐกิจ ๔) ด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก
พระบรรพต ตยานนฺโท (ปิ่นสง), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖)	๑) ด้านการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานควรมีการแก้ปัญหาเรื่องการที่ที่อยู่อาศัยหนาแน่นการจราจรติดขัด ๒) ด้านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรดูแลเรื่องการว่างงานในชุมชน ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรดูแลเรื่องการจราจร ๔) ด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม ควรดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ๕) ด้านบริหารและการปกครอง ควรมีการร้องเรียนและดูแลเรื่องราวร้องทุกข์ให้รวดเร็วขึ้น
รัฐการ สุรงคบพิตร, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๓)	๑) ประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มคาดหวังในทุกประเด็นการบริหารงานของเทศบาลเป้าหมาย โดยคาดหวังมากที่สุดคือ การป้องกัน

ตารางที่ ๒.๑๘ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ๒๕๕๐)	สถานภาพการปฏิบัติงาน ๑) ด้านภาวะผู้นำ ๒) ด้านสารสนเทศและการวิเคราะห์ ๓) ด้านการวางแผนคุณภาพเชิงกลยุทธ์ ๔) ด้านการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ๕) ด้านการจัดการกระบวนการคุณภาพ ๖) ด้านการสนใจลูกค้าและความพึงพอใจลูกค้า ๗) ด้านผลการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก
ชนิกานต์ ถาวรยุติการต์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๕๐)	๑) ลักษณะส่วนบุคคลในการพัฒนาชุมชนบ้านด่านนาขามโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมมากที่สุด

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๒.๗.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบ ถาม เพศ อายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน

๒.๗.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จาก“ISO ๑๔,๐๐๐ มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม”

๑) ด้านการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม คือการกำหนดแนวทางสำหรับดำเนินงานของการกำหนดโครงการเพื่อเป็นแนวทางในทิศทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๒) การวางแผนการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม คือการกำหนดวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

๓) การดำเนินการและการปฏิบัติการ คือการดำเนินการปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้

๔) การตรวจสอบและการปฏิบัติงานแก้ไข คือการติดตามและควบคุมผลการปฏิบัติงาน ของการจัดการสิ่งแวดล้อม

๕) การทบทวนการจัดการ คือการประเมินผลของการปฏิบัติงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาล เมืองวิเชียรบุรี

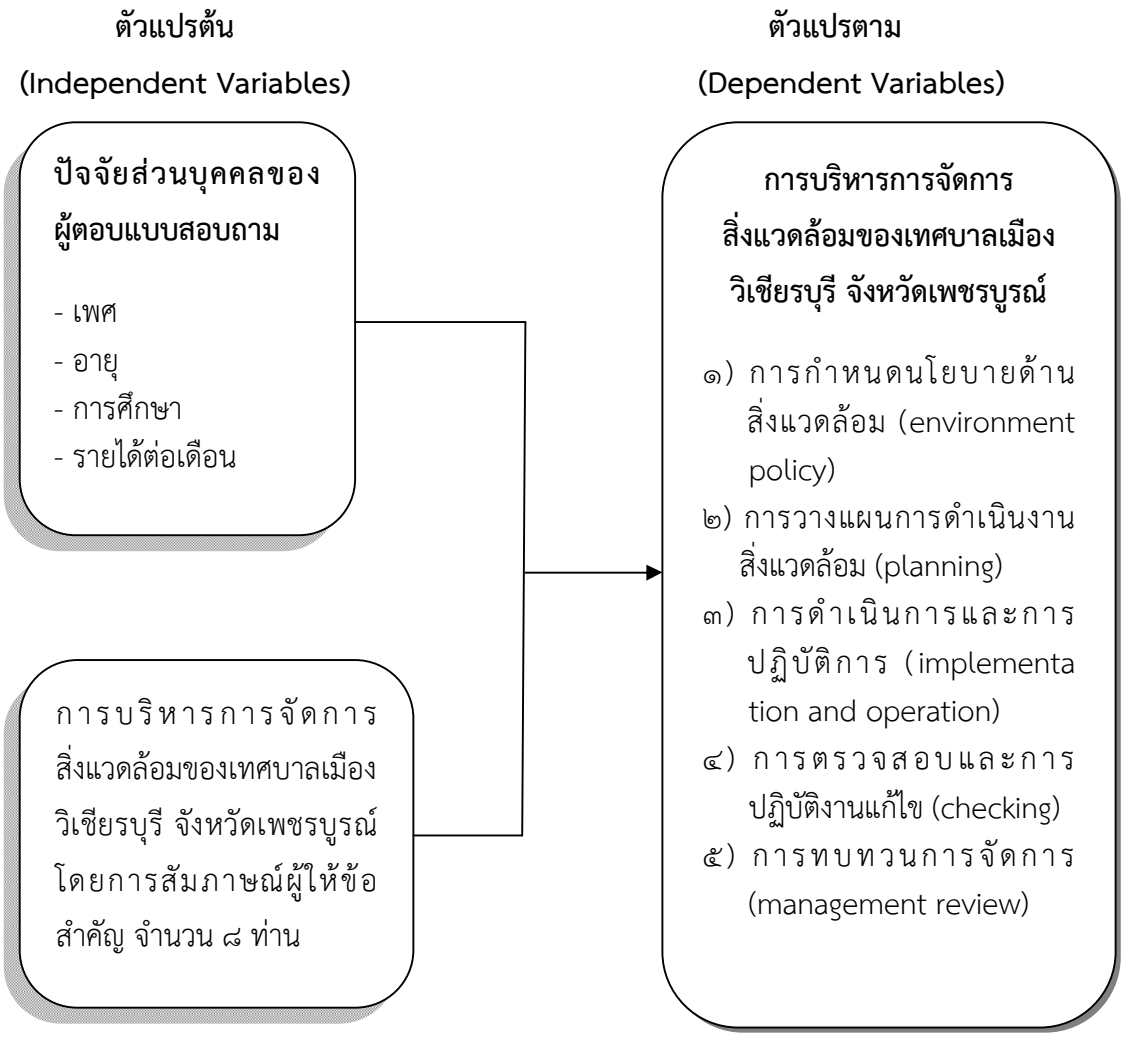

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย